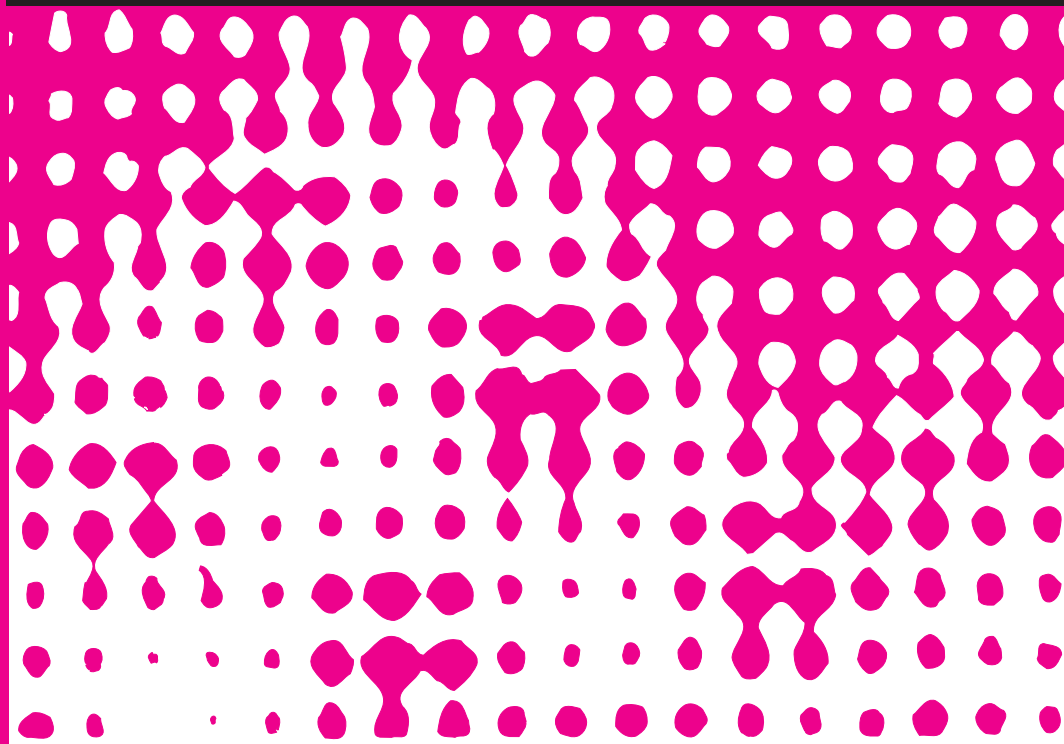

* DEMO 2010 GRAFIE 3

revue pro výzkum populačního vývoje

ČLÁNKY – Michaela Němečková – Terezie Štyglerová: Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009 ● Josef Koubek: Několik poznámek k pojetí lidského kapitálu ● Jitka Langhamrová – Tomáš Fiala – Vladimír Hulík – Martina Miskolczi – Eva Kačerová: Prognóza lidského kapitálu obyvatelstva České republiky do roku 2050

**SČÍTÁNÍ LIDU ● RECENZE ● ZPRÁVY ● VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI
DEMOGRAFIE ● PŘEHLEDY ● BIBLIOGRAFIE**

obsah

ČLÁNKY

<i>Michaela Němečková – Terezie Štyglerová: Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009</i>	153
<i>Josef Koubek: Několik poznámek k pojetí lidského kapitálu</i>	177
<i>Jitka Langhamrová – Tomáš Fiala – Vladimír Hulík – Martina Miskolczi – Eva Kačerová: Prognóza lidského kapitálu obyvatelstva České republiky do roku 2050</i>	181

SČÍTÁNÍ LIDU

<i>Pavel Čtrnáct: Proběhlo Zkušební sčítání 2010</i>	197
--	-----

RECENZE

<i>Vídeňská ročenka populačního výzkumu (Jarmila Marešová)</i>	201
--	-----

ZPRÁVY

<i>Iva Ritschelová – předsedkyně Českého statistického úřadu – Z České demografické společnosti – Světový den statistiky – Katedra demografie Vysoké školy ekonomické v Praze slaví 20 let svého vzniku</i>	203
---	-----

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI DEMOGRAFIE

<i>Doc. RNDr. Felix Koschin, CSc. (1946–2009) – demograf širokého záběru (Jitka Langhamrová)</i>	210
--	-----

PŘEHLEDY

<i>Regionální rozdíly v účasti na vysokoškolském vzdělávání (Petr Mazouch – Jakub Fischer) – Pohyb obyvatelstva České republiky ve městech nad 20 tisíc obyvatel v roce 2009 (Radek Havel) – Pohyb obyvatel České republiky podle krajů a okresů v roce 2009 (Radek Havel)</i>	215
--	-----

<i>BIBLIOGRAFIE</i>	225
---------------------------	-----

Názory autorů se nemusí vždy shodovat se stanovisky redakční rady.

Demografie je recenzovaný odborný časopis.

POKYNY PRO AUTORY

Redakce přijímá rukopisy v tištěné a elektronické podobě. V průvodním dopise uveďte úplnou kontaktní adresu, včetně e-mailu, a číslo účtu pro zaslání honoráře.

Rozsah příspěvku:

Textová část studie nesmí přesahovat 15 normostran (1 NS = 1800 znaků vč. mezer), tj. 27 000 znaků včetně mezer. Příspěvky do oddílů: Sčítání lidu, Diskuse a Přehledy nesmí přesahovat 8 NS, recenze 4 NS, zprávy a anotace literatury 2 NS. Je třeba, aby zasláná studie obsahovala abstrakt do 5 řádků (Ř), resumé do 20 Ř, abecední seznam citované literatury a stručnou informaci o autorovi – jeho odborném zaměření a názvy nejdůležitějších prací (do 5 Ř). Rukopis je třeba zaslat v textovém editoru Word, zdrojová data pro tabulky a grafy v programu Excel, obrázky a mapy ve formátu *.tif, *.jpg, *.eps (blíže **Zásady pro optimální podobu textu a citací**). Tabulky, grafy a obrázky je třeba zařadit do textu, jednotlivé strany musí být očíslovány.

Recenzní řízení je oboustranně anonymní. Rozhodnutí o publikování rukopisu, resp. závěru redakční rady, je autorovi sděleno do 14 dnů po zasedání redakční rady. Redakce provádí jazykovou úpravu textu.

Zásady pro optimální podobu textu a citací

A. Texty

Při psaní v textovém editoru PC Word je třeba dodržovat tyto zásady:

1. V nastavení odstavce používejte pouze zarovnání VLEVO (na levou zarážku) bez odsazení první řádky (k odlišení odstavce vynechat řádek).
2. Před sazání řádky, automatické úrovně číslování a vyznačování (např. u poznámek), nastavení typů odstavců pro různé druhy textů (titulky, podtitulky) je v dalším zpracování nepoužitelné (např. text poznámky, na kterou je v odstavci číselný odkaz, vypíste za tento odstavec mezi dvě volné řádky).
3. Vyznačování v odstavci (kurzívo, tučně) a používání indexů a exponentů bude do sazby korektně přeneseno.
4. Nepoužívejte (v nastavení vypněte) funkci, která nuceně přesunuje do další řádky jednohláskové předložky a spojky (a, s, z, v, k apod.), jež by jinak vyšly na konec řádky. Textový editor vsune do textu programové informace o tomto tzv. nuceném dělení, které nelze jinak než pracně odstranit.
5. Nepoužívejte různé druhy podtitků a barev pro úpravu textů, titulků, podtitulků a tabulek (u tabulek nepoužívejte dvojité čáry) a grafů.

Text bude v konečné úpravě zalomen v jiné velikosti a typu písma, do více sloupců a na jinou šířku sloupce než na tu, která je nastavena v textovém editoru, proto jakákoliv „grafická úprava“ v textu je zbytečná. Úroveň stupňů důležitosti, např. u titulků, podtitulků vyznačte (kurzíva – vlnovkou, tučně – podtržením) ve vytištěném rukopise.

B. Grafy, obrazové soubory

1. Pro zpracování grafů je kromě požadovaného typu (sloupcový, spojnicový, bodový apod.) nutné připojit zdrojová data v programu Excel.
2. Všechny obrazové soubory – např. mapy, fotografie ukládejte mimo textový soubor samostatně ve formátech *.tif, *.jpg, *.eps s odkazem v textu (graf I, schéma 1 apod.).
3. Pro další technologické zpracování je důležité, aby bitmapové soubory měly v požadované velikosti rozlišení 300 dpi (bodů na palec).
4. Podkladem pro tisk mohou být klasické černobílé fotografie na fotopapíru.

C. Pravidla citací a popisky

Příklady základních druhů citací:

Monografie

- Roubíček, Vladimír. 1997. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia. (U publikace s více než třemi autory se uvádí jen příjmení prvního autora, za ním následuje zkratka aj., u zahraničních publikací et al.)
- Hantrais, Linda (ed.). 2000. *Gendered Policies in Europe. Reconciling Employment and Family Life*. London: Macmillan Press.
- *Potraty*, 2005. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky.

Články v časopisech

- Bakalář, Eduard – Kovařík, Jiří. 2000. Otcové, otcovství v České republice. *Demografie*, 42, s. 266–272.
- Pokud je časopis stránkovan průběžně v celém ročníku, není nutný údaj o čísle.

Články ve sbornících

- Daly, Mary. 2004. Rodinná politika v evropských zemích. In *Perspektivy rodinné politiky v ČR*, s. 62–71. Praha: MPSV ČR.

Elektronické dokumenty

Je třeba uvést:

1. specifikaci média (on-line, CD ROM, databáze, datový soubor, disketa)
 2. datum stažení (cit. 29. 10. 2005)
 3. webovou adresu (dostupné z: <http://www.czso.cz>)
- Hoem, Jan M. Why does Sweden have such high fertility? *Demographic Research* (on-line), 13, (cit. 4. 9. 2005), dostupné z: <http://demographic-research.org/Volumes/Vol13/22/>

Přednášky z konferencí

Maur, Eduard. *Problémy studia migrací v českých zemích v raném novověku*. Příspěvek přednesený na konferenci Dějiny migrací v českých zemích v novověku. Praha, 14. 10. 2005.

Seznam literatury a odkazy

Jednotlivé položky jsou řazeny podle abecedy, více prací od téhož autora je řazeno sestupně od nejstarší k nejnovejší. Pokud má autor v seznamu v jednom roce více plůžek, rozlišují se přidáním písmen a, b, c... za rok vydání.

Příklad:

- Syrovátka, Augustin. 1962a. Úrazy v domácnosti. *Česká pediatrie*, 17, s. 750–753.
- Syrovátka, Augustin. 1962b. Úmrtnost dětí v českých zemích na dopravní úrazy. *Časopis lékařů českých*, 101, s. 1513–1517.

Odkazy v textu na seznam literatury

(Srb, 2004); (Srb, 2004: 36–37); (Syrovátka aj., 1984).

Popisky tabulek a grafů

Tab. 1 Pohyb obyvatelstva, 1990–2005

Graf 1 Pravděpodobnost uzavření sňatku svobodných žen podle věku, 1991–2005

Adresa redakce: Český statistický úřad, redakce Demografie, Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 – Strašnice, telefon: 274052834, e-mail: vera.hruskova@czso.cz, <http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/demografie>

CONTENS

ARTICLES

<i>Michaela Němečková – Terezie Štyglerová: Population Development of the Czech Republic in 2009</i>	153
<i>Josef Koubek: Some Comments on the Concept of Human Capital</i>	177
<i>Jitka Langhamrová – Tomáš Fiala – Vladimír Hulík – Martina Miskolczy – Eva Kačerová: A Prognosis of the Human Capital of the Population of the Czech Republic to the Year 2050</i>	181

POPULATION CENSUS

<i>Pavel Čtrnáct: Trial Census Held in 2010</i>	197
---	-----

BOOK REVIEWS

<i>Vienna Yearbook of Population Research (Jarmila Marešová)</i>	201
--	-----

BOOK REVIEWS – REPORTS – IMPORTANT PERSONALITIES OF DEMOGRAPHY – SURVEYS – BIBLIOGRAPHY

© Český statistický úřad 2010

Vydává ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD ve Studiu GSW, Západní 9, 160 00 Praha 6.

Řídí redakční rada: Ing. Jiřina Růžková, CSc. (předsedkyně redakční rady), Mgr. Věra Hrušková, CSc. (výkonná redaktorka), PhDr. Milan Aleš, Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc., Doc. Ing. Zuzana Finková, CSc., Prof. MUDr. Jan Holčík, DrSc., Ing. Milan Kučera, PhDr. Věra Kuchařová, CSc., Doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc., Prof. Ing. Zdeněk Pavlík, DrSc., Prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc., Doc. Ing. Eduard Souček, CSc., Ing. Josef Škrabal.

Časopis vychází čtyřikrát ročně, jeho plné znění za roky 2004–2008 je uveřejněno na internetu na: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/demografie>

Rokem 2007 Český statistický úřad vydává v angličtině elektronickou verzi **Czech Demography**, 2007, Vol. 1 dostupnou z: http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/czech_demography_2007_vol_1; http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/czech_demography_2008_vol_2. Obsahem je výběr nejlepších článků, recenzí a přehledů z **Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje** z předešlého roku.

Informace o předplatném podává a objednávky přijímá redakce.

Adresa redakce: Praha 10 – Strašnice, Na padesátém 81, PSČ 100 82, telefon: 274 052 834, e-mail: vera.hruskova@czso.cz

Informace o předplatném a objednávky vyřizuje firma MYRIS TRADE s. r. o., P. O. Box 2, 142 00 Praha 4.

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Praha č. j. nov 6364/98 ze dne 9. 2. 1998

Sazba, grafické zpracování a tisk – Studio GSW, Západní 9, Praha 6, tel./fax: 233 344 174, e-mail: gsw@gsw.cz

Cena jednoho výtisku 58 Kč, roční předplatné včetně poštovného je 310 Kč.

Indexové číslo 46 465 • ISSN 0011-8265 • Reg. zn. MK ČR E 4781.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Číslo 3/2010, ročník 52. Rukopis předán tiskárně 20. 8. 2010. Toto číslo vyšlo v září 2010.

VÝVOJ OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2009

MICHAELA NĚMEČKOVÁ – TEREZIE ŠTYGLEROVÁ

Population Development of the Czech Republic in 2009

This article describes the demographic situation in the Czech Republic in 2009 and evaluates it in the context of recent development. The study analyses the causes and structures of the decrease in population growth, changes in age and marital status structures, stagnation in fertility and female mortality, decline in nuptiality, divorce rate and abortion rate. The migration and mortality by causes of deaths are also discussed. The analysis is based on data processed by the Czech Statistical Office.

Keywords: demographic development, population, age structure, nuptiality, divorce, fertility, abortion, mortality, migration, Czech Republic

Demografie, 2010, 52: 153–176

Údaje o demografickém vývoji v roce 2009 potvrzují současný trend početního růstu obyvatelstva České republiky, na druhou stranu ale také signalizují slábnutí vlny zvýšené porodnosti. Významně se (dále) snížila sňatečnost, klesla také úroveň rozvodovosti. Ta se po maximu dosaženém v roce 2008 loni naopak od padesátiprocentní hranice manželství končících rozvodem o něco vzdálila. Naděje dožití se prodloužila pouze v případě mužů (u žen stagnovala), po dvou letech se však obnovil klesající trend intenzity indukované potratovosti. V návaznosti na globální ekonomickou krizi přišlo do republiky ze zahraničí méně imigrantů, počty vystěhovalých nebyly však i přes jejich zvýšení nikterak mimořádné.

V roce 2009 se počet obyvatel České republiky zvýšil o 39,3 tis. na 10 506,8 tis., zatímco v roce 2008 o 86,4 tis. – výrazně nižší než v předcházejícím v roce byl přírůstek zahraniční migrací (28,3 tis. oproti 71,8 tis.). Přirozeným pohybem se populace ČR zvětšila o 10,9 tis., což byl díky nižšímu počtu narozených a naopak vyššímu počtu zemřelých přírůstek o 3,7 tis. nižší než v roce 2008.

V roce 2009 bylo uzavřeno celkem 47,9 tis. sňatků, což byl počet o 4,6 tis. nižší než v roce předchozím a bylo to ještě o 1 tisíc méně než v roce 2003, předchozím minimu pro období od vzniku Československé republiky v roce 1918. Pokles zájmu o vstup do manželství se v roce 2009 projevil zejména mezi svobodnými. Při zachování úrovně sňatečnosti z roku 2009 by podle jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných před dosažením 50 let věku vstoupilo do manželství pouze 56 % svobodných mužů a 63 % svobodných žen, když v roce 2008 to

bylo 60, resp. 66 %. Na 32,0 let pro muže a 29,2 let pro ženy se v loňském roce zvýšil průměrný věk při prvním sňatku. Oproti roku 2008 se jednalo o zvýšení o 0,5, resp. 0,4 roku. Ve srovnání s rokem 2008 byla loni nižší i sňatečnost rozvedených.

V roce 2009 bylo rozvedeno 29,1 tis. manželství, což byl počet o 2,2 tis. nižší než v roce 2008. Nižší byla také míra úhrnné rozvodovosti: podíl manželství končících rozvodem se snížil z rekordních 50 % dosažených v roce 2008 na 47 % pro rok 2009. Nejvyšší míra rozvodovosti se v roce 2009 vyskytovala po 2 až 4 dokončených letech od uzavření manželství, které do svého zániku rozvodem trvalo průměrně 12,5 roku.

V roce 2009 se v České republice živě narodilo 118,3 tis. dětí, tj. o 1,2 tis. méně než v předchozím roce. Po sedmi letech nepřetržitého růstu se počty narozených dětí meziročně snížily. Současná vlna zvýšené úrovně porodnosti tak zřejmě dosáhla svého vrcholu v roce 2008. Od roku 1999 rostoucí úroveň plodnosti v loňském roce stagnovala, resp. se nepatrně snížila: průměrný počet dětí narozených jedné ženě klesl z 1,50 na 1,49. V roce 2009 však dále, i když méně výrazně než v předchozích letech, pokračoval trend posunu mateřství do pozdějšího věku. Průměrný věk žen při narození prvního dítěte se zvýšil na 27,4 roku, průměrný věk žen při porodu bez ohledu na pořadí dítěte na 29,4 roku. Mimo manželství se v roce 2009 živě narodilo 46,0 tis. dětí, což znamenalo další zvýšení podílu dětí narozených nevdaným ženám. V roce 2009 se tak mimo manželství narodilo celkem 38,8 % všech živě narozených dětí, když v roce 2008 to bylo o 2,5 procentního bodu méně.

Potratů bylo v roce 2009 registrováno 40,5 tis., o 918 méně než o rok dříve, a to zejména díky nižšímu počtu provedených umělých přerušení těhotenství. Těch bylo oproti roku 2008

Tab. 1 Pohyb obyvatel, 2002–2009 (Population change, 2002–2009)

Ukazatel	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Absolutně							
Živě narození	92 786	93 685	97 664	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348
Zemřelí	108 243	111 288	107 177	107 938	104 441	104 636	104 948	107 421
z toho do 1 roku věku	385	365	366	347	352	360	338	341
Sňatky	52 732	48 943	51 447	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862
Rozvody	31 758	32 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133
Potraty celkem	43 743	42 304	41 324	40 023	39 959	40 917	41 446	40 528
z toho UPT	31 142	29 298	27 574	26 453	25 352	25 414	25 760	24 636
Přistěhovalí	44 679	60 015	53 453	60 294	68 183	104 445	77 817	39 973
Vystěhovalí	32 389	34 226	34 818	24 065	33 463	20 500	6 027	11 629
Přirozený přírůstek	-15 457	-17 603	-9 513	-5 727	1 390	9 996	14 622	10 927
Přírůstek stěhováním	12 290	25 789	18 635	36 229	34 720	83 945	71 790	28 344
Celkový přírůstek	-3 167	8 186	9 122	30 502	36 110	93 941	86 412	39 271
Počet obyvatel (k 1. 7.)	10 200 774	10 201 651	10 206 923	10 234 092	10 266 646	10 322 689	10 429 692	10 491 492
	Na 1 000 obyvatel							
Živě narození	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3
Zemřelí	10,6	10,9	10,5	10,5	10,2	10,1	10,1	10,2
Sňatky	5,2	4,8	5,0	5,1	5,1	5,5	5,0	4,6
Rozvody	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8
Potraty celkem	4,3	4,1	4,0	3,9	3,9	4,0	4,0	3,9
z toho UPT	3,1	2,9	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5	2,3
Přistěhovalí	4,4	5,9	5,2	5,9	6,6	10,1	7,5	3,8
Vystěhovalí	3,2	3,4	3,4	2,4	3,3	2,0	0,6	1,1
Přirozený přírůstek	-1,5	-1,7	-0,9	-0,6	0,1	1,0	1,4	1,0
Přírůstek stěhováním	1,2	2,5	1,8	3,5	3,4	8,1	6,9	2,7
Celkový přírůstek	-0,3	0,8	0,9	3,0	3,5	9,1	8,3	3,7

vidováno méně o 1,1 tis. (celkem 24,6 tis.). Po dvou letech stagnace se tak počty interrupcí opět snížily. Rovněž po dvou letech přerušení klesajícího trendu se v roce 2009 snížil, byť jen velmi mírně, i průměrný počet interrupcí připadajících na jednu ženu (z 0,34 na 0,33). Méně bylo také ukončení mimoděložních těhotenství, naopak samovolných potratů bylo oproti roku 2008 více. Podíl interrupcí ze zdravotních důvodů na úrovni 19 % plně zapadá do trendu stagnace, který je patrný od počátku nového století.

V roce 2009 zemřelo 107,4 tis. osob, což bylo o 2,5 tis. více než v roce 2008. Pro muže vzrostla v loňském roce naděje dožití při narození o dvě desetiny roku na 74,2 let, pro ženy zůstala na úrovni roku 2008, tedy na 80,1 letech. Počet zemřelých kojenců i míra kojenecké úmrtnosti byly v roce 2009 nepatrně vyšší než o rok dříve: před dosažením jednoho roku věku zemřelo celkem 341 dětí (338 v roce 2008), úroveň kojenecké úmrtnosti vzrostla na 2,9 zemřelých kojenců z 1000 živě narozených dětí (2,8 v roce 2008). Nižší než v roce 2008 však byla loni úmrtnost novorozenecká, tj. úmrtnost dětí do 28 dnů od narození.

Přírůstek obyvatel zahraniční migrací v roce 2009 ve výši 28,3 tis. byl více než 2,5krát nižší než v roce 2008. Podle dat Informačního systému evidence obyvatel MV ČR se do České republiky v loňském roce přistěhovalo celkem 40,0 tis. osob, když v roce předcházejícím to bylo 77,8 tis. Vystěhovalých bylo naopak dvakrát více (11,6 tis. oproti 6,0 tis.).

Tab. 2 Hlavní analytické ukazatele demografického vývoje, 2002–2009 (Main analytic indicators of demographic development, 2002–2009)

Ukazatel	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prvosňatečnost žen (%)	72,4	68,7	69,8	69,1	69,7	71,1	66,1	62,7
Prvosňatečnost mužů (%)	66,2	62,5	63,6	62,8	62,9	64,5	59,6	56,1
Průměrný věk žen při 1. sňatku	27,3	27,7	28,0	28,1	28,4	28,6	28,8	29,2
Průměrný věk mužů při 1. sňatku	29,7	30,3	30,5	30,8	31,0	31,2	31,4	32,0
Úhrnná rozvodovost	0,46	0,48	0,49	0,47	0,49	0,49	0,50	0,47
Úhrnná plodnost	1,17	1,18	1,23	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	25,6	25,9	26,3	26,6	26,9	27,1	27,3	27,4
Podíl živě narozených dětí mimo manželství (%)	25,3	28,5	30,6	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8
Čistá míra reprodukce	0,56	0,57	0,59	0,62	0,64	0,70	0,72	0,73
Úhrnná potratovost	0,58	0,56	0,55	0,53	0,53	0,54	0,54	0,53
Úhrnná indukovaná potratovost	0,42	0,39	0,37	0,35	0,34	0,34	0,34	0,33
Naděje dožití mužů při narození	72,1	72,0	72,5	72,9	73,4	73,7	74,0	74,2
Naděje dožití žen při narození	78,5	78,5	79,0	79,1	79,7	79,9	80,1	80,1
Rozdíl naděje dožití při narození žen a mužů	6,5	6,5	6,5	6,2	6,2	6,2	6,2	5,9
Kojenecká úmrtnost (‰)	4,1	3,9	3,7	3,4	3,3	3,1	2,8	2,9
Perinatální úmrtnost (‰)	4,5	4,3	4,0	3,9	4,2	4,0	3,3	3,6

Pozn.: Údaje o sňatečnosti vychází z jednovýchočných tabulek sňatečnosti svobodných.

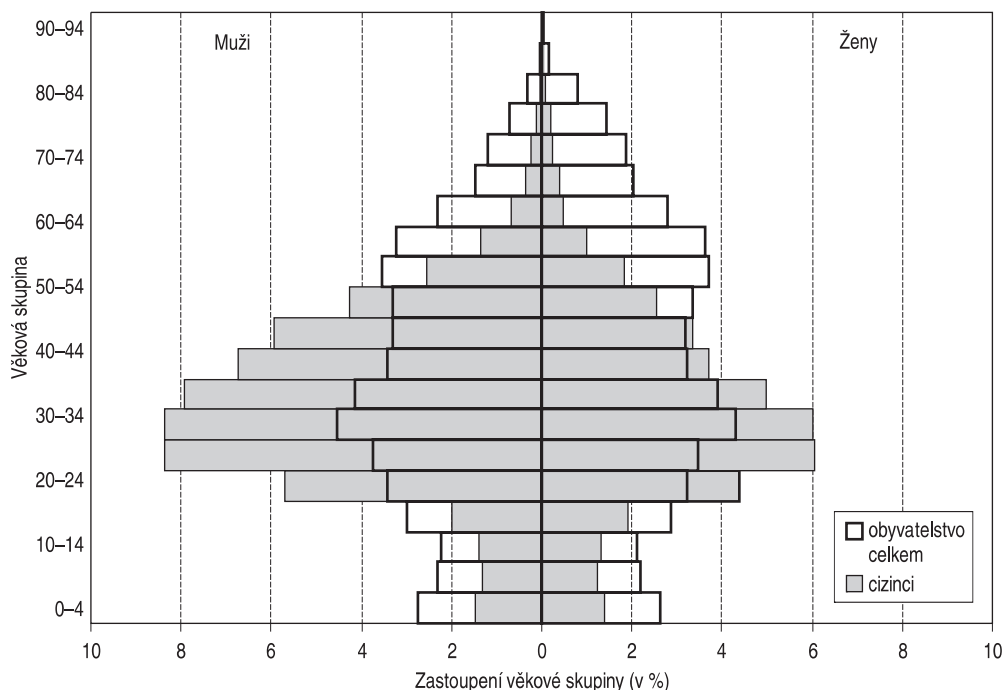
Počet obyvatel a jeho složení podle věku a rodinného stavu

Podle statistické bilance překročil v roce 2009 počet obyvatel České republiky hranici 10,5 milionu, když ke konci loňského roku čítalo obyvatelstvo 10 506 813 osob. Jedná se o nejvyšší počet od konce druhé světové války. Počet obyvatel se v průběhu roku 2009 zvýšil celkem o 39,3 tis., tedy výrazně méně než v předcházejících dvou letech, kdy vzrostl o 86,4 a 93,9 tis. Zpomalení tempa růstu nastalo zejména díky vývoji zahraniční migrace, jejíž saldo bylo meziročně o šedesát procent nižší než v roce 2008. Také přirozený přírůstek se v loňském roce snížil, ale jen o čtvrtinu (na 10,9 tis.). Jeho váha na celkovém růstu počtu obyvatel tak meziročně vzrostla o jedenáct procentních bodů na 27,8 %. Ještě před čtyřmi lety byl přitom přírůstek přirozenou měnou záporný: v letech 1994–2005 zajišťovala početní růst populace výhradně zahraniční migrace.

K 31. 12. 2009 žila v populaci České republiky legálně 4,1 % osob s cizím státním občanstvím. Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR evidovalo na konci prosince 2009 celkem 432,5 tis. cizinců s povoleným pobytem. Ve srovnání se stavem na počátku roku 2002 došlo za osm let ke zdvojnásobení počtu cizinců žijících v ČR. Největší skupinu dlouhodobě představují občané Ukrajiny (132,0 tis. ke konci roku 2009, 30,5 % z celkového počtu cizinců), Slovenska (73,4 tis., tj. 17,0 %) a Vietnamu (61,1 tis., tj. 14,1 %). Více než desetitisícovou menšinu na konci roku 2009 dále tvořili občané Ruska (30,4 tis.), Polska (19,3 tis.), Německa (13,8 tis.) a Moldavska (10,0 tis.).

Populace cizích státních občanů je ve srovnání s celkem výrazně mladší, koncentrovaná do věkových skupin produktivního věku. Stejně tak rozložení podle pohlaví, kdy z šedesáti procent jde o muže, svědčí o převažujícím pracovním typu migrace.

Graf 1 Relativní věková struktura cizinců a obyvatelstva ČR celkem, 31. 12. 2009 (Relative age distribution of foreigners and total population of CR, 31 Dec 2009)

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR.

Ač počet živě narozených dětí začal v České republice stoupat již roku 2002, skupina dětí mladších 15 let věku zaznamenala po dlouhodobém snižování poprvé absolutní přírůstek až během roku 2008. Velikost dětské složky populace se absolutně zvýšila i během roku 2009 (o 14,4 tis.), a tentokrát se oživení porodnosti projevilo i v relativním vyjádření. Zastavil se tak dlouhodobý pokles podílu dětí v populaci a k 31. 12. 2009 se mezi děti řadilo 14,2 % obyvatel.

Jinak tomu však bylo u věkové skupiny 15–64letých, která během roku 2009 početně ztratila absolutně (–17,8 tis.) i relativně (pokles o necelý půl procentní bod na 70,6 %). Ještě předcházejícího roku přitom osob v produktivním věku mezitím přibývalo 40,0 tisíc.

rii v loňském roce opustila 125tisícová generace 1944, kterou nahradila „pouze“ 108tisícová generace o padesát let mladší. V následujících letech můžeme přitom očekávat ještě výraznější ztráty, neboť přes věkovou hranici 65 let se budou posouvat silné poválečné generace.

Tab. 3 Věkové složení obyvatelstva, 2002–2009 (31. 12.) [Age distribution of population, 2002–2009 (31 Dec)]

Věková skupina / Ukazatel	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Počet osob (v tis.)							
Celkem	10 203	10 211	10 221	10 251	10 287	10 381	10 468	10 507
0–14	1 590	1 554	1 527	1 501	1 480	1 477	1 480	1 494
15–64	7 196	7 234	7 259	7 293	7 325	7 391	7 431	7 414
65+	1 418	1 423	1 435	1 456	1 482	1 513	1 556	1 599
v tom: 65–74	819	810	807	812	822	837	869	905
75–84	501	523	535	543	548	551	550	548
85+	98	90	94	102	113	125	137	146
	Složení (%)							
0–14	15,6	15,2	15,0	14,6	14,4	14,2	14,1	14,2
15–64	70,5	70,9	71,0	71,2	71,2	71,2	71,0	70,6
65+	13,9	13,9	14,0	14,2	14,4	14,6	14,9	15,2
z toho: 65–74	57,8	57,0	56,2	55,7	55,4	55,3	55,9	56,6
75–84	35,3	36,7	37,3	37,3	37,0	36,4	35,3	34,3
85+	6,9	6,3	6,5	7,0	7,6	8,3	8,8	9,1
	Syntetické ukazatele							
Index stáří ¹⁾	89,2	91,6	94,0	97,0	100,2	102,4	105,1	107,0
Index ekonomického zatížení ²⁾	41,8	41,2	40,8	40,6	40,4	40,4	40,9	41,7
Průměrný věk	39,3	39,5	39,8	40,0	40,2	40,3	40,5	40,6
Věkový medián	38,2	38,5	38,7	38,9	39,1	39,1	39,2	39,4

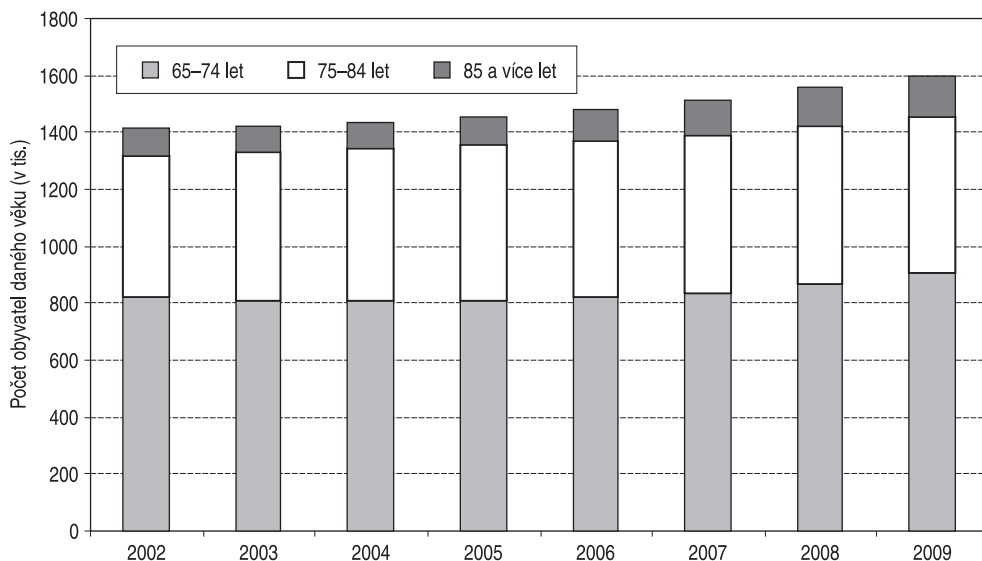
Pozn.: ¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let; ²⁾ počet dětí ve věku 0–14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15–64 let.

Nejvýraznějších změn doznala v roce 2009 seniorská složka populace (65 a více let), která zaznamenala přírůstek 42,7 tis. osob a její podíl v populaci překročil hranici patnácti procent (15,2 % k 31. 12.). Většina přírůstku připadla na věkovou skupinu 65–74letých (35,7 tis.), avšak nejvyšší relativní růst byl zaznamenán u populace 85 a víceletých seniorů. Těch žilo v ČR na konci roku 2009 o sedm procent více než před rokem (absolutně o 9,3 tis.), zatímco růst kategorie 65–74letých byl jen čtyřprocentní.

Změny v relacích základních věkových skupin se pochopitelně odrazily v dalších ukazatelích věkového složení: index stáří udávající počet seniorů nad 65 let věku na 100 dětí do 15 let činil na konci roku přesně 107; hodnota vyšší než 100 byla přitom poprvé zaznamenána na konci roku 2006. Zhoršil se také index ekonomického zatížení, kdy na 100 osob ekonomicky aktivního věku (15–64 let) připadlo 41,7 osob mimo ekonomicky aktivní věk. Průměrný věk obyvatel ČR se v loňském roce zvýšil na 40,6 let, věkový medián na 39,4 let.

Dlouhodobě klesající úroveň sňatečnosti společně s posunem vstupu do manželství do vyšších let jsou důvodem rostoucího zastoupení svobodných osob v populaci. Na konci roku 2009 žilo v ČR již téměř třicet procent osob starších 15 let v rodinném stavu svobodný/á. Nejčtenější byl tento rodinný stav ještě u 29letých žen a 32letých mužů.

Ubyvá naopak osob žijících v manželství. Jejich podíl mezi osobami staršími 15 let na konci roku 2009 jen mírně převyšoval polovinu. Mezi muži žilo v manželství 52,0 % osob, na straně žen se však tento ukazatel již před dvěma lety snížil pod hranici padesáti procent a nyní

Graf 2 Obyvatelstvo starší 65 let, 2002–2009 (31. 12.) [Population older than 65 years, 2002–2009 (31 Dec)]**Tab. 4 Obyvatelstvo starší 15 let podle pohlaví a rodinného stavu (%), 2002–2009 (31. 12.)** [Population over 15 years by sex and marital status (%), 2002–2009 (31 Dec)]

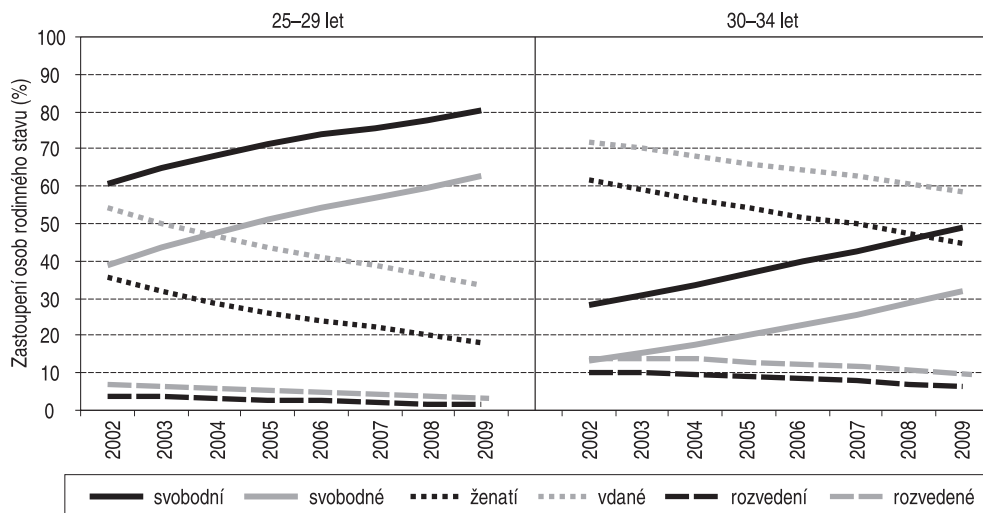
Rodinný stav	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Muži							
Svobodní	31,3	31,9	32,3	32,8	33,3	33,8	34,3	34,7
Ženatí	56,7	55,9	55,2	54,5	53,8	53,2	52,6	52,0
Rozvedení	9,1	9,3	9,7	9,9	10,1	10,2	10,4	10,5
Ovdovělí	2,9	2,9	2,8	2,8	2,8	2,8	2,7	2,8
Ženy								
Svobodné	21,5	22,1	22,5	23,0	23,5	23,9	24,4	24,8
Vdané	52,9	52,2	51,6	51,0	50,4	50,0	49,5	49,0
Rozvedené	10,9	11,2	11,5	11,8	12,0	12,2	12,4	12,6
Ovdovělé	14,7	14,5	14,4	14,2	14,1	13,9	13,7	13,6

je na úrovni 49,0 %. Bilance rodinného stavu k 31. 12. 2009 poprvé uvádí převahu ženatých mužů až ve věkové skupině 35–39 let, vdané ženy zaznamenávají nejvyšší podíl ve srovnání s ostatními rodinnými stavy počínaje věkovou skupinou 30–34 let.

Positivní vývoj úmrtnosti ovlivňuje věkovou hranici, kdy je zaznamenáván nejvyšší podíl osob žijících v manželství. Zatímco na počátku 90. let 20. století byl u mužů evidován již ve skupině 55–59 let, dnes dosahuje maxima až ve věkové skupině 65–74 let, a to 79,8 %, u žen je nejvyšší ve věkové skupině 50–54 let (69,5 %).

V souvislosti se zlepšujícími se úmrtnostními podmínkami se od počátku 21. století také mírně snižuje zastoupení ovdovělých osob ve věku nad 80 let, přičemž propastné rozdíly zůstávají v jeho hodnotách mezi pohlavími. V této nejstarší věkové skupině se na konci roku 2009 řadilo mezi vdovce 30,7 % mužů, zatímco u žen byl podíl vdov více než dvojnásobný – 76,5 %. Celkově žilo v populaci starší 15 let na konci roku 2009 ve stavu ovdovělí/ovdovělé 2,7 % mužů a 13,6 % žen.

Rostoucí je však zastoupení rozvedených osob v populaci (v souvislosti s poklesem opako-

Graf 3 Obyvatelstvo vybraných věkových skupin podle pohlaví a rodinného stavu (%), 2002–2009 (31. 12.) [Population of selected age groups by sex and marital status (%), 2002–2009 (31 Dec)]

Tab. 5 Obyvatelstvo starší 20 let podle pohlaví, věku a rodinného stavu (%), 31. 12. 2009 [Population older than 20 years by sex, age and marital status (%), 31 Dec 2009]

Rodinný stav	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–59	60–69	70–79	80+
	Muži									
Svobodní	97,6	80,4	48,9	26,0	15,6	11,7	8,2	4,5	2,9	2,4
Ženatí	2,3	18,0	44,7	60,3	64,6	66,8	71,5	78,4	78,1	63,9
Rozvedení	0,1	1,6	6,3	13,5	19,5	20,8	18,5	12,0	5,8	3,0
Ovdovělí	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,7	1,8	5,1	13,2	30,7
Ženy										
Svobodné	92,1	62,9	31,7	14,4	7,4	5,0	3,5	2,7	2,1	2,5
Vdané	7,4	33,6	58,3	66,4	67,3	68,3	68,8	61,5	39,0	14,7
Rozvedené	0,5	3,4	9,7	18,3	23,5	23,5	19,7	14,0	8,7	6,3
Ovdovělé	0,0	0,1	0,3	0,9	1,8	3,2	8,0	21,8	50,2	76,5

vané sňatečnosti i vyšší úrovní rozvodovosti). U ženské části populace došlo již téměř k vyrovnání kategorií rozvedených a ovdovělých, kdy rozvedených žen je dnes v populaci jen o 1 procentní bod méně než ovdovělých. Na straně mužů je tradičně rozvedených více než vdovců, a tento rozdíl se zvyšuje. Podíl rozvedených v populaci starší 15 let je mezi pohlavími mnohem vyrovnanější než u ovdovělých, diference činí v současnosti dva procentní body: 10,5 % pro muže a 12,7 % pro ženy.

Sňatečnost

Rok 2009 byl ve znamení rekordně nízkého počtu uzavřených manželství. Jejich počet se meziročně snížil o 4,6 tis. až pod hladinu 48 tisíc sňatků a byl nejnižší od roku 1918. Stejně jako v předcházejících letech byly sňatky uzavřené roku 2009 poměrně homogenní, co se týče zaznamenávaných charakteristik ženichů a nevěst. Celkem 78,6 % snoubenců bylo stejného rodinného stavu, 57,3 % manželských párů mělo stejné dokončené vzdělání (dvojstupňový rozdíl v úrovni vzdělání byl jen u pěti párů ze sta), u 60,8 % snoubenců se jejich věk lišil maximálně o 4 roky a 57,9 % manželství bylo uzavřeno mezi obyvateli jedné obce.

Počet sňatků se meziročně snížil u všech kategorií rodinného stavu – absolutně ubylo ženichů a nevěst svobodných, rozvedených i ovdovělých. Přestože opět klesl také počet protogamních sňatků (dva svobodní snoubenci uzavřeli celkem 30,3 tis. sňatků, o 2,5 tis. méně než před rokem), byl v roce 2009 evidován mírný nárůst jejich podílu. Zastavil se tak trend poklesu, který byl nastartován již na začátku 70. let 20. století, kdy zastoupení sňatků dvou svobodných snoubenců na celkovém počtu sňatků dosahovalo až k osmdesáti procentům (v roce 2009 činilo 63,3 %).

Tab. 6 Sňatky podle rodinného stavu snoubenců, 2002–2009 (Marriages by marital status of engaged, 2002–2009)

Ukazatele	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Sňatky celkem	52 732	48 943	51 447	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862
Protogamní sňatky	34 065	31 471	33 022	33 446	34 178	36 247	32 830	30 315
Rodinný stav ženicha:								
svobodný	39 043	36 016	37 940	38 347	39 149	41 752	38 038	34 865
rozvedený	13 030	12 293	12 857	12 867	13 160	14 818	13 779	12 454
ovdovělý	659	634	650	615	551	587	640	543
Rodinný stav nevěsty:								
svobodná	39 318	36 371	38 147	38 605	39 569	42 032	38 117	35 203
rozvedená	12 690	11 901	12 552	12 551	12 654	14 410	13 605	12 001
ovdovělá	724	671	748	673	637	715	735	658

Naopak podíl sňatků rozvedených osob se od roku 1991 zvýšil o pětinu (od počátku 70. let vzrostl již více než dvojnásobně). Historicky nejvyšší byl v roce 2008, v roce 2009 se jen mírně snížil u mužů na 26,0 % a u žen na 25,1 %. Aktuálně se tak s rozvedeným snoubencem koná nepatrně více než třetina sňatků. V absolutním vyjádření šlo v roce 2009 o 12,0 tis. manželství rozvedených žen a 12,5 tis. u rozvedených mužů.

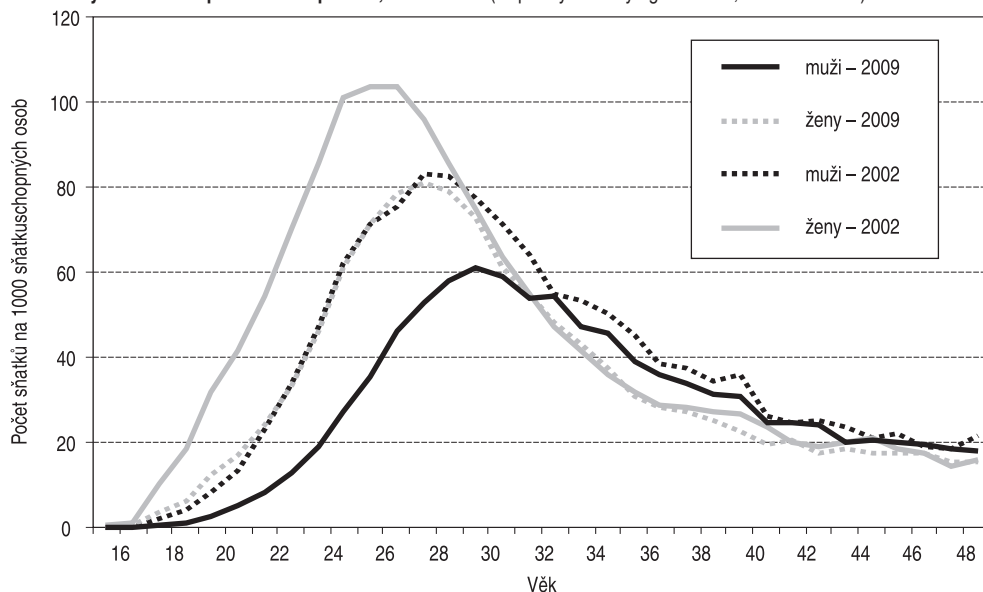
Změny v úrovni sňatečnosti byly v minulém roce u obou pohlaví zaznamenány v průběhu celého sledovaného věkového spektra 16–49 let, nejvýrazněji v intervalu od nejmladších až do věku nejvyšší sňatečnosti. Věk, kdy byla zaznamenána maximální úroveň sňatečnosti (měřeno počtem sňatků na 1000 sňatkuschopných osob daného věku), připadl v roce 2009 u mužů na 30 let (61 %), u žen na věk 28 let (81 %).

U svobodných snoubenců byla stejně jako v roce 2008 i v roce 2009 nejvyšší intenzita sňatečnosti zaznamenána u 29letých mužů a 27letých žen, avšak její hodnota byla v loňském roce nižší o jedenáct, resp. sedm procent. Celkově se úhrnná sňatečnost svobodných (podle výsledků jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných) snížila o pět, resp. čtyři procenta na 56,1 % u mužů a 62,7 % u žen. Jde o historicky nejnižší úroveň sňatečnosti zaznamenanou pro Českou republiku. Průměrný věk při uzavření prvního manželství se přitom dále posunul do vyššího věku: při zachování současné situace by svobodný ženich v průměru uzavíral sňatek v 32,0 letech a svobodná nevěsta v 29,2 letech, což znamená poměrně výrazný meziroční nárůst o 0,5, resp. 0,4 roku.

Vzrůstající podíl druhých a dalších sňatků si vyžaduje větší zájem o sledování intenzity sňatečnosti opakované, resp. sňatečnosti rozvedených osob¹⁾, která může tvořit stále důležitější složku sňatečnosti. Nicméně sňatečnost rozvedených v roce 2009 rozhodně nekompenzovala pokles sňatečnosti svobodných, ale pohybovala se na velmi nízké úrovni srovnatelné s dosud minimální, zaznamenanou v roce 2003. Další sňatek by při udržení měř z roku 2009 uzavřelo 40,4 % rozvedených mužů a 38,9 % rozvedených žen.

V loňském roce přitom další manželství následovalo rozvod v průměru o rok později, než tomu bylo v roce 2003, a to u muže po 7,5 letech a u ženy po 7,9 letech, jde ale o hodnoty

¹⁾ Sňatečnost ovdovělých je tradičně nízká v absolutním i relativním vyjádření a nemá vliv na celkovou úroveň sňatečnosti.

Graf 4 Míry sňatečnosti podle věku a pohlaví, 2002 a 2009 (Nuptiality rates by age and sex, 2002 and 2009)

Tab. 7 Ukazatele sňatečnosti svobodných (z tabulek sňatečnosti), 2002–2009 [Nuptiality indicators (from nuptiality life tables), 2002–2009]

Ukazatel	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Podíl svobodných ve věku	Muži							
25	84,9	87,8	88,9	90,1	91,0	91,3	92,5	93,9
30	57,9	62,8	63,3	64,7	66,2	66,2	70,0	73,9
35	43,3	47,5	47,1	48,1	48,8	48,0	52,8	57,1
40	37,4	41,4	40,4	41,6	41,4	40,2	45,1	49,1
45	35,0	38,7	37,8	38,5	38,6	37,0	41,9	45,6
50	33,8	37,5	36,4	37,2	37,1	35,5	40,4	43,9
Prvosňatečnost (v %)	66,2	62,5	63,6	62,8	62,9	64,5	59,6	56,1
Průměrný věk při 1. sňatku	29,7	30,3	30,5	30,8	31,0	31,2	31,4	32,0
Podíl svobodných ve věku	Ženy							
25	69,4	73,9	75,3	76,7	78,2	78,3	80,9	84,0
30	42,7	47,2	47,3	48,7	49,3	48,6	53,4	57,5
35	33,3	37,4	36,4	37,1	37,3	36,3	41,2	44,8
40	29,8	33,9	32,9	33,1	33,1	31,9	36,8	40,2
45	28,3	32,2	31,1	31,8	31,3	30,0	34,8	38,4
50	27,6	31,3	30,2	30,9	30,3	28,9	33,9	37,3
Prvosňatečnost (v %)	72,4	68,7	69,8	69,1	69,7	71,1	66,1	62,7
Průměrný věk při 1. sňatku	27,3	27,7	28,0	28,1	28,4	28,6	28,8	29,2

stejně jako v roce 2008. Rozšíření intervalu mezi sňatkem a následným rozvodem, ke kterému dochází až na drobné stagnace po celé období od počátku 90. let 20. století, je odrazem snižující se sňatečnosti rozvedených zejména v prvních letech po rozvodu, kdy je opakovaná sňatečnost nejvyšší, a k tomu dále mírně rostoucí sňatečnosti po deseti a více letech od rozvodu.

Tab. 8 Sňatečnost rozvedených, 2002–2009 (Nuptiality of divorcees, 2002–2009)

Doba od rozvodu (roky)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Míry sňatečnosti mužů (na 100 rozvodů)							
0–1	6,1	5,5	5,5	5,2	5,2	5,7	5,2	4,8
2–3	4,2	4,1	4,1	3,7	3,8	4,1	3,9	3,5
4–5	3,0	2,7	2,8	3,1	3,0	3,3	3,0	2,6
6–9	1,9	1,8	1,9	1,8	1,9	2,3	2,1	1,9
10–19	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,8
Úhrnná sňatečnost rozvedených (%)	43,4	40,4	41,8	41,7	42,5	47,9	44,5	40,4
Prům. doba mezi sňatkem a rozvodem	6,3	6,5	6,7	7,0	7,1	7,3	7,5	7,5
Míry sňatečnosti žen (na 100 rozvodů)								
0–1	6,0	5,4	5,5	5,0	4,7	5,3	5,1	4,5
2–3	3,9	3,8	3,7	3,5	3,5	4,0	3,5	3,1
4–5	3,1	2,4	2,6	3,0	2,8	3,1	2,9	2,5
6–9	1,8	1,7	1,8	1,7	2,0	2,3	2,1	1,9
10–19	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	1,0	1,0	0,8
Úhrnná sňatečnost rozvedených (%)	42,2	39,1	40,8	40,7	40,9	46,6	44,0	38,9
Prům. doba mezi sňatkem a rozvodem	6,4	6,7	7,0	7,3	7,4	7,5	7,8	7,9

Rozvodovost

Loňský počet rozvodů 29,1 tis. byl nejnižší od roku 1999 (23,7 tis.). Tehdy se ale do počtu rozvodů výrazně promítlo přijetí novely zákona o rodině, která vstoupila platnost 1. 8. 1998. Při odhlédnutí od tohoto roku bylo méně rozvodů evidováno naposledy v roce 1992. Současné počty rozvodů jsou však ovlivněny nižšími počty sňatků uzavřených v předchozích letech. Nižší počet rozvodů v roce 2009 byl ve srovnání s nejbližší minulostí způsoben navíc poklesem úhrnné míry rozvodovosti. Při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství z roku 2009 by rozvodem končilo 46,8 % manželství, zatímco při mírách z roku 2008 to bylo 49,6 %. Překročení hranice padesáti procent manželství končících rozvodem, které se zdálo z údajů za rok 2008 v brzké době reálné, se tak minimálně oddálilo.

Oproti roku 2008 byla v roce 2009 intenzita rozvodovosti nižší téměř v celém spektru trvání manželství, když v průměru nejméně poklesla krátce od vzniku svazku. Tím došlo k mírnému prodloužení průměrné délky trvání manželství do jeho zániku rozvodem na 12,5 roku (z 12,3 v roce 2008). Maximální úroveň rozvodovosti se i v loňském roce vyskytovala po 2–6 dokončených letech uplynulých od uzavření manželství, i když tentokrát hodnota ani v jedné z délek nepřekročila hranici 3 rozvedených manželství ze 100 uzavřených. Nejvyšší míry rozvodovosti, i jejich hodnoty, relativně krátce od sňatku (po 2–3 letech) jsou pro populaci České republiky typické. Dlouhodobý růst rozvodovosti byl tak způsoben vzestupem rozvodovosti po delší době uplynulé od sňatku. Výše popsané je patrné i z generačního pohledu. Zatímco kumulativní míra rozvodovosti po pěti letech od právního vzniku manželského svazku se u sňatkových kohort z osmdesátých a pozdějších let příliš nelišila (během této doby ukončuje manželský svazek 12–14 % párů), po více letech uplynulých od sňatku je již patrný rostoucí trend míry rozvodovosti – novější manželství vykazují obecně vyšší intenzitu rozvodovosti. S delší dobou uplynulou od sňatku se navíc mezikohortní rozdíly zvětšují. Z pohledu jednotlivých sňatkových generací je určitý výkyv ve smyslu vyšší rozvodovosti viditelný zejména u svazků uzavřených v roce 1991, tedy v roce kompenzačního poklesu sňatečnosti (po nárůstu v roce 1990) v souvislosti se zrušením výhodných novomanželských půjček od 1. 1. 1991. Mírně vyšší rozvodovost vykazuje (zatím) také sňatková kohorta 1998.

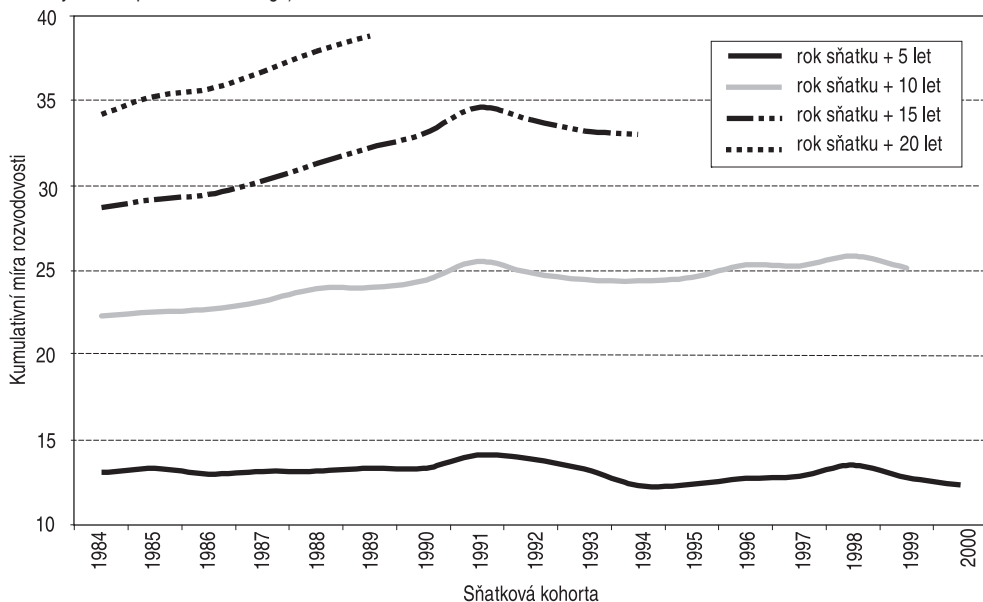
Struktura rozvodů podle pořadí je dlouhodobě stabilní. Zastoupení prvních rozvodů je přibližně 81 %, druhé rozvody tvoří 17 % úhrnu, třetí a další zbyvajících 2 %. Toto složení je stejné pro muže i ženy, nicméně diferencuje se podle úrovně vzdělání rozvádějících se osob.

Tab. 9 Ukazatele rozvodovosti, 2002–2009 (Divorce rate indicators, 2002–2009)

Ukazatel	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Úhrnná rozvodovost	0,46	0,48	0,49	0,47	0,49	0,49	0,50	0,47
Průměrná délka trvání manželství (roky)	11,5	11,8	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3	12,5
Podíl opakovaných rozvodů (%) – muži	19,5	19,1	19,5	19,9	20,0	20,0	19,3	19,4
– ženy	18,6	19,0	19,0	19,1	19,2	19,4	18,9	19,0
Rozvody manželství bez nezletilých dětí	11 346	12 119	12 255	12 078	12 412	12 721	13 104	12 282
Rozvody manželství s nezletilými dětmi	20 412	20 705	20 805	19 210	19 003	18 408	18 196	16 851
Podíl rozvodů s nezletilými dětmi (%)	64,3	63,1	62,9	61,4	60,5	59,1	58,1	57,8
Celkový počet nezletilých dětí v rozvedených manželstvích	30 260	30 927	31 008	28 732	28 117	27 546	27 034	25 094
Průměrný počet nezletilých dětí v rozvedených manželstvích	1,48	1,49	1,49	1,50	1,48	1,50	1,49	1,49
Podíl rozvodů na návrh ženy (%)	66,6	66,2	66,9	66,4	66,7	66,0	65,0	64,7

U mužů i žen se základním vzděláním se vyskytuje vyšší podíl rozvedených, kteří se rozvedli více než jednou, a navíc vykazují i nadprůměrný podíl třetích a dalších rozvodů. Struktura u středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných mužů odpovídá průměru, u žen platí závislost, že s rostoucí vzdělaností se podíl opakovaných rozvodů snižuje.

Podíl rozvodů manželství s nezletilými dětmi, který klesá od poloviny 90. let, se dále (byť jen mírně) snížil i v roce 2009 (na 57,8 %; celkem 16,9 tis. rozvodů), a to i přes již několik let zvýšenou porodnost. Stejně tak se snížil i celkový počet nezletilých dětí rozvedených rodičů. Většina – 56,6 % – rozvádějících se partnerů v roce 2009 vychovávala v době rozvodu jedno nezletilé dítě, 38,8 % dvě děti a ve 4,6 % se jednalo o rozvod rodiny se třemi a více nezletilými dětmi.

Graf 5 Rozvodovost sňatkových kohort 1984–2000 podle doby uplynulé od sňatku (Divorce rate of nuptiality cohorts 1984–2000 by time elapsed from marriage)

Pozn.: Z důvodu metodické jednotnosti výpočtu konečné rozvodovosti jsou znázorněny pouze sňatkové kohorty 1984 a mladší, pro které existují třídění rozvodů do II. hlavních souborů událostí (tzv. speciální výstupy).

Tab. 10 Živě narození podle pořadí a rodinného stavu matky, 2002–2009 (Live births by birth order and marital status of mother, 2002–2009)

Pořadí	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Živě narození podle pořadí							
1. pořadí	44 745	45 363	48 066	49 930	51 823	54 050	56 941	56 039
2. pořadí	34 448	34 823	35 669	37 993	39 038	43 400	45 291	45 206
3.+ pořadí	13 593	13 499	13 929	14 288	14 970	17 182	17 338	17 103
Celkem	92 786	93 685	97 664	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348
Složení (v %)								
1. pořadí	48,2	48,4	49,2	48,9	49,0	47,1	47,6	47,4
2. pořadí	37,1	37,2	36,5	37,2	36,9	37,9	37,9	38,2
3.+ pořadí	14,6	14,4	14,3	14,0	14,1	15,0	14,5	14,5
Živě narození podle rodinného stavu matky								
Svobodná	18 095	20 753	23 451	25 753	28 292	32 026	35 541	38 060
Vdaná	69 327	66 972	67 825	69 802	70 572	75 095	76 113	72 394
Rozvedená	5 086	5 668	6 101	6 354	6 674	7 208	7 617	7 610
Ovdovělá	278	292	287	302	293	303	299	284
Celkem	92 786	93 685	97 664	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348
Složení (v %)								
Svobodná	19,5	22,2	24,0	25,2	26,7	27,9	29,7	32,2
Vdaná	74,7	71,5	69,4	68,3	66,7	65,5	63,7	61,2
Rozvedená	5,5	6,1	6,2	6,2	6,3	6,3	6,4	6,4
Ovdovělá	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Podíl dětí narozených mimo manželství	25,3	28,5	30,6	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8

Od roku 2007 není vlivem změny způsobu sběru dat o rozvodech (přebírání v elektronické formě od Ministerstva spravedlnosti ČR) statistika příčin rozvratu manželství plně srovnatelná s předchozími lety. Od tohoto roku se totiž ještě zvýšil již tak vysoký podíl příčiny „rozdíl povah, názorů a zájmů“, neboť do této jediné kategorie se začaly přiřazovat ty případy, kdy soud nezjišťoval příčinu rozvratu (rozvody po vzájemné dohodě), zatímco v předchozím období se zařazovaly také do skupiny „ostatní příčiny“. Příčina rozvratu „rozdíl povah, názorů a zájmů“ je tak v současné době uvedena na straně muže v 69,5 % případů, na straně ženy u 69,1 % rozvodů (v roce 2006, kdy se data sbírala ještě prostřednictvím papírových hlášení Obyv 4-12, byla tato příčina uvedena u mužů v 54,6 %, u žen v 52,8 % případů). Pokles vy-povídací schopnosti této statistiky se však prohlubuje již několik let, na což ukazuje vysoký, postupně rostoucí podíl dvou nejfrekventovanější uváděných příčin – „rozdíl povah, názorů a zájmů“ a „ostatní příčiny“. V součtu byly v roce 2009 uvedeny již u 87,4 % rozvodů (např. v roce 1990 ani ne u padesáti procent).

Porodnost

V roce 2009 se v České republice živě narodilo 118,3 tis. dětí, o 1,2 tis. méně než v roce předcházejícím. Zastavil se tak vzestup počtů narozených dětí, který započal v roce 2002. Z hlediska celkové úrovně plodnosti lze hovořit o meziroční stagnaci, neboť hodnota ukazatele úhrnné plodnosti z roku 2009 (1,492) byla jen mírně nižší než hodnota příslušná roku 2008 (1,497).

V roce 2009 došlo oproti roku 2008 k poklesu počtu narozených dětí nejvíce u dětí prvního pořadí, kterých se živě narodilo o 902 méně, ale snížil se také počet dětí třetího či vyššího pořadí (o 235) a mírně i druhorozených (o 85). Struktura narozených (v procentuálním vyjádření) podle pořadí dítěte však tím nijak výrazně ovlivněna nebyla. Markantnější změny na-

staly v rozložení narozených podle rodinného stavu matky, kdy kategorie vdaných, rozvedených a ovdovělých žen „tratily“ a podstatný přírůstek zaznamenal počet dětí narozených svobodné matce. Ten se meziročně zvýšil o 2,5 tis. na 38,1 tis., čímž se svobodné ženy podílely na celkové počtu živě narozených dětí již téměř jednou třetinou.

Celkem se mimo manželství (tedy nejen svobodným, ale i rozvedeným a ovdovělým ženám) v roce 2009 živě narodilo 46,0 tis. dětí, čímž jejich zastoupení dosáhlo úrovně 38,8 %, o 2,5 procentní body vyšší než v roce 2008. Mezi prvorozenými nemělo provdanou matku dokonce 49,5 % živě narozených dětí, u žen mladších 20 let až 92,4 %. Přestože je u dětí narozených mimo manželství poskytování údajů o otci dítěte dobrovolné, v 77,9 % případů byl otec dítěte uveden, a tedy můžeme předpokládat, že se určitým způsobem podílí (či je připraven se podílet) na výchově dítěte. Podíl dětí, u kterých zůstal otec neuvedený, se však podstatně lišil např. v závislosti na vzdělání matky: neprovdané ženy se základním vzděláním neuvedly údaje o partnerovi v 47,4 % případů, naproti tomu vysokoškolsky vzdělané ženy pouze v 11,4 %. Dále z hlediska pořadí narozeného dítěte je toto zastoupení vyšší u třetího či vyššího pořadí (32,2 %), u dětí narozených mimo manželství v prvním a druhém pořadí dosahuje obdobných hodnot kolem dvaceti procent. Celkově údaje o živě narozených dětech obsahovaly charakteristiky jen jednoho z rodičů (matky) pouze v devíti procentech případů. Spojení se záznamy o sňatcích dokazuje, že v nemálo případech uzavření manželství přichází právě až po narození dítěte. Např. každá desátá žena, která porodila v letech 2004–2006 mimo manželství, uzavřela sňatek ještě během roku porodu či hned v následujícím kalendářním roce.

Za nárůstem počtu narozených, který byl evidován v posledních osmi letech, stály zejména ženy ze silných populačních ročníků 70. let 20. století, které přestaly odkládat početí dítěte a v pozdějším věku (než generace starší) realizovaly své reprodukční plány. Ještě dnes (v roce 2009) se nejvíce dětí rodí právě těmto kohortám, zejména 1977–1979 (u prvorozených 1979, u druhorozených 1978 a 1977), u dětí vyššího pořadí jsou nejčetnější matky narozené v roce 1974. Značnou část porodnosti však již zajišťují první generace let osmdesátých.

Věkově specifické míry plodnosti pro rok 2009 se od těch z roku 2008 příliš nelišily, výraznější změny byly patrné ve věkové skupině 25–29 let, kde se snížily v průměru o tři procenta, a dále ve věkové skupině nad 40 let, kde došlo k meziročnímu nárůstu měr plodnosti o šest procent. Důsledkem toho opět vzrostl průměrný věk matek při porodu, dosáhl 27,4 let při narození prvního dítěte a 29,4 let bez ohledu na pořadí. Jedná se však o nejmenší meziroční nárůst průměrného věku od roku 1993.

Stagnace celkové úrovně úhrnné plodnosti se projevila u dětí prvního a druhého pořadí, velmi mírně se snížila úhrnná plodnost třetího či dalšího pořadí. Také z hlediska věku byly strukturální změny (pokles ve věkových skupinách před dosažením maximální úrovně plodnosti a další oživení po 35. i 40. roku věku ženy) velmi podobné u prvorozených i druhorozených, zatímco u vyšších pořadí lze u žen po 35. roku věku hovořit spíše o stagnaci.

Od roku 2001 nepřetržitě meziročně stoupala nejvyšší zaznamenaná věkově specifická míra plodnosti a zároveň se posouval věk, na který tato maximální hodnota připadla. Zatímco na počátku století se nejvíce dětí (99 živě narozených na 1000 žen) rodilo ženám ve věku 26 let, v roce 2008 se vrchol křivky specifických měr plodnosti nacházel až ve věku 30 let, a to na úrovni 125 ‰. Roku 2009 se poprvé maximální zaznamenaná míra plodnosti nezvýšila. V podstatě na stejné úrovni byla zaznamenaná plodnost žen 29letých (meziročně stagnovala) i 30letých (meziročně poklesla), když na 1000 žen daného věku připadlo 123 živě narozených dětí. V rámci pětiletých věkových skupin zůstává sice nejvyšší plodnost nadále ve skupině 25–29 let, ale její dominance se již několik let snižuje: zatímco před rokem 2001 byla plodnost žen 25–29letých více než dvojnásobná oproti kategorii 30–34letých, dnes je rozdíl méně než desetinový. Čím dál větší část plodnosti je realizována ženami nad 30 let věku: zatímco na přelomu 80. a 90. let 20. století připadlo z celkové úrovně plodnosti na věkovou

Tab. 11 Živě narozené děti mimo manželství podle údajů o otci, 2009 (Live births outside marriage by statement of data of father, 2009)

Ukazatele	Otec uveden (v %)	Otec neuveden (v %)	Celkem (abs.)
Pořadí dítěte: první	79,2	20,8	27 766
druhé	79,7	20,3	12 175
třetí a vyšší	67,8	32,2	6 013
Rodinný stav ženy: svobodná	77,0	23,0	38 060
rozvedená	81,8	18,2	7 610
ovdovělá	81,7	18,3	284
Vzdělání ženy: základní	52,6	47,4	9 267
střední bez maturity	80,2	19,8	14 664
střední s maturitou	87,2	12,8	16 610
vysokoškolské	88,6	11,4	4 684
nezjištěné	69,7	30,3	729

Tab. 12 Ukazatele plodnosti, 2002–2009 (Fertility indicators, 2002–2009)

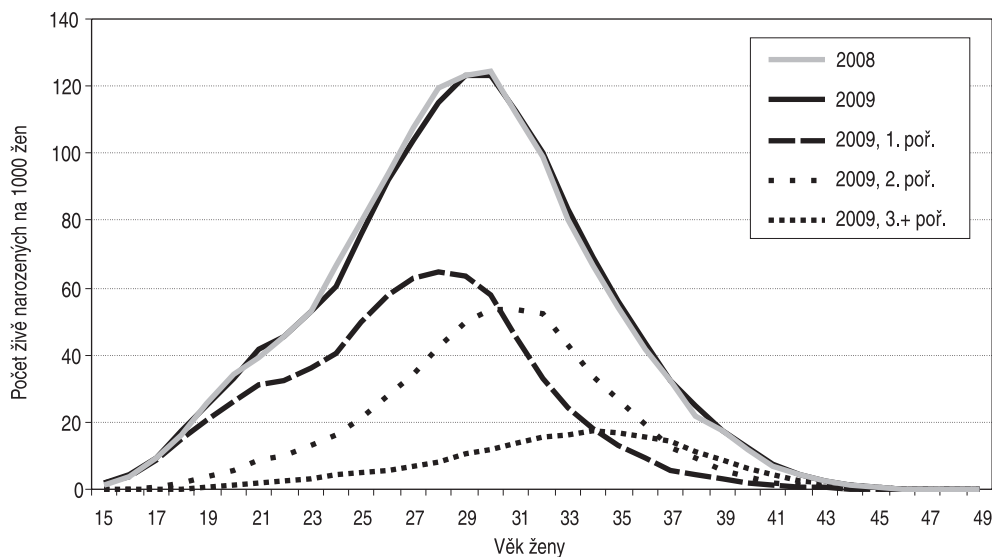
Ukazatele	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Úhrnná plodnost – celkem	1,17	1,18	1,23	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49
– 1. pořadí	0,56	0,57	0,60	0,63	0,66	0,69	0,73	0,73
– 2. pořadí	0,43	0,43	0,44	0,46	0,48	0,53	0,55	0,55
– 3. a dalšího pořadí	0,18	0,18	0,18	0,19	0,19	0,22	0,21	0,21
Průměrný věk matek – celkem	27,8	28,1	28,3	28,6	28,9	29,1	29,3	29,4
– při narození 1. dítěte	25,6	25,9	26,3	26,6	26,9	27,1	27,3	27,4
– při narození 2. dítěte	28,7	29,0	29,3	29,6	29,9	30,1	30,5	30,6
– při narození 3. a dalšího dítěte	32,3	32,4	32,6	32,8	33,0	33,1	33,3	33,3
Předmanželské koncepce (%)	37,6	33,6	32,2	31,7	30,1	30,4	28,1	25,6
Čistá míra reprodukce	0,56	0,57	0,59	0,62	0,64	0,70	0,72	0,73

skupinu 30 a víceletých jen necelých čtrnáct procent, od roku 1993 tento podíl stoupá a v roce 2009 mu odpovídala hodnota 46,4 %. Zaměříme-li se jen na plodnost prvního pořadí, i tam byl vývoj podobný: čtyřprocentní podíl z počátku 90. let vystoupal až na 29,6 %.

Přestože v posledních letech dochází k oživení plodnosti a ke kompenzaci ve vyšším věku, generacím 70. let 20. století se pravděpodobně nepodaří dosáhnout takové úrovně konečné plodnosti, jakou zaznamenávaly generace o desetiletí starší. Na generaci 1974, tedy na ženy, které v roce 2009 dosáhly 35 let věku, momentálně připadá v průměru 1,60 dítěte na jednu ženu, zatímco stejně staré ženy generací 60. let již v tomto věku přivedly na svět každá průměrně alespoň 1,75 dítěte. Dokladem změn v časování porodů může být i období, kdy se alespoň polovina žen z generace stane matkou (kumulovaná úhrnná plodnost prvního pořadí přesáhne hladinu 0,5): ženy narozené v roce 1974 dosáhly tohoto rozložení v roce 1999, kdy slavily své 25. narozeniny, ženy narozené v roce 1977 až roku 2005, kdy se dožívaly 28 let, a pro generaci 1980 překonala kumulovaná míra plodnosti prvního pořadí hodnotu 0,5 až v roce 2009, tedy těsně před dosažením 30. roku věku.

Potratovost

Úroveň potratovosti doznala během období samostatnosti České republiky podstatných změn. Již v první polovině 90. let její úroveň prudce poklesla a dlouhodobý trend snižující se potratovosti se zastavil až v roce 2006. Po dvou letech stagnace úrovně úhrnné potratovosti na hodnotě 0,54 potratu na jednu ženu se v roce 2009 potratovost opět meziročně snížila, a to na hladinu zaznamenanou v roce 2006, když na jednu ženu v reprodukčním věku připadlo 0,53 potratu.

Graf 6 Míry plodnosti podle věku, 2008–2009 (Age-specific fertility rates, 2008–2009)

Tab. 13 Míry plodnosti podle věku, 2002–2009 (Age-specific fertility rates, 2002–2009)

Věková skupina	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
15–19	11,6	11,5	11,3	10,9	11,0	11,2	11,5	11,8
20–24	58,3	53,8	50,7	48,7	46,8	48,0	47,9	46,8
25–29	93,8	94,5	97,5	100,9	101,4	105,8	106,0	102,8
30–34	52,9	57,4	64,5	72,1	79,1	89,8	96,3	97,1
35–39	16,9	17,6	20,2	22,8	25,9	30,6	34,5	36,2
40–44	2,8	3,1	3,4	3,7	4,1	4,6	5,3	5,6
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
	Podíl na celkové úrovni plodnosti (%)							
15–24	29,3	27,2	25,0	23,1	21,6	20,4	19,7	19,4
25–29	40,0	40,0	39,7	39,2	37,9	36,4	35,0	34,2
30–39	29,5	31,4	33,9	36,3	38,9	41,5	43,4	44,4
40+	1,2	1,4	1,4	1,4	1,6	1,7	1,9	2,0

Pozn.: Počet živě narozených dětí ženám v dané věkové skupině na 1000 žen stejné věkové skupiny.

Po dvou letech přerušení klesajícího trendu se v roce 2009 meziročně snížil i absolutní počet potratů, a to o necelý tisíc na 40,5 tis. Výrazně (o 1,1 tis.) přitom poklesl počet provedených mini-interrupcí (umělých přerušeni do 8 týdnů těhotenství) i počet ukončení mimoděložního těhotenství. Mezi umělá přerušeni těhotenství (UPT) se tak loni řadilo 60,2 % provedených potratů, celkem 24,6 tis. Podíl interrupcí ze zdravotních důvodů činil 18,5 %, tato hodnota potvrzuje stagnaci patrnou od počátku nového tisíciletí.

Počet samovolných potratů pokračoval dále ve svém vývoji směrem k vyšším hodnotám, v roce 2009 jich bylo evidováno 14,6 tis., o 356 více než před rokem. Zastoupení spontánních potratů na úhrnu po stagnaci v roce 2008 opět vzrostlo, a to na 36,1 %, je tedy ve srovnání s počátkem 90. let 20. století již trojnásobné; v období 2002–2009 vzrostlo o deset procentních bodů.

V roce 2009 bylo oproti roku 2008 méně potratů žen všech kategorií rodinného stavu. Mezi ženami, u kterých byl evidován jakýkoliv druh potratu, stále převládají ženy žijící v manželství,

Tab. 14 Potraty, 2002–2009 (Abortions, 2002–2009)

Ukazatele	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkový počet potratů	43 743	42 304	41 324	40 023	39 959	40 917	41 446	40 528
z toho: umělá přerušeni těhotenství	31 142	29 298	27 574	26 453	25 352	25 414	25 760	24 636
samovolné potraty	11 256	11 660	12 402	12 245	13 326	14 102	14 273	14 629
ukončení mimoděložního těhotenství	1 321	1 288	1 339	1 324	1 278	1 401	1 413	1 263
Potraty – svobodných žen	14 642	14 662	14 760	14 942	15 071	16 022	16 849	16 822
– vdaných žen	23 406	22 233	20 966	19 548	19 371	19 428	19 081	18 297
UPT – svobodných žen	11 053	10 852	10 551	10 646	10 552	11 016	11 562	11 271
v tom (%): bezdětné	64,1	62,3	59,8	59,0	57,8	56,4	56,1	55,1
s 1 dítětem	23,1	23,0	24,4	25,2	25,0	25,7	25,6	25,1
s 2 dětmi	8,9	10,0	10,5	11,0	11,5	12,1	12,8	14,2
s 3 a více dětmi	3,9	4,7	5,3	4,8	5,7	5,7	5,5	5,6
– vdaných žen	15 716	14 404	13 011	11 901	11 042	10 716	10 556	9 873
v tom (%): bezdětné	4,8	4,8	5,2	5,8	5,8	6,7	7,0	7,1
s 1 dítětem	25,2	25,2	25,0	25,4	24,3	24,9	24,5	24,6
s 2 dětmi	52,9	53,3	52,4	52,3	52,9	50,7	50,3	51,6
s 3 a více dětmi	17,1	16,7	17,4	16,4	17,1	17,7	18,1	16,6

avšak jejich váha se v uplynulém období podstatně snížila: 45,1 % v roce 2009 vs. 53,5 % v roce 2002 a až 73,4 % v roce 1991. Vlivem měnící se struktury populace podle rodinného stavu se naopak zvyšuje podíl žen svobodných (41,5 % v roce 2009 vs. 34,6 % v roce 2002). Samovolné potraty a mimoděložní těhotenství se sice stále nejvíce týkají vdaných žen, ale u umělých přerušeni těhotenství již počínaje rokem 2007 převládají právě ženy svobodné.

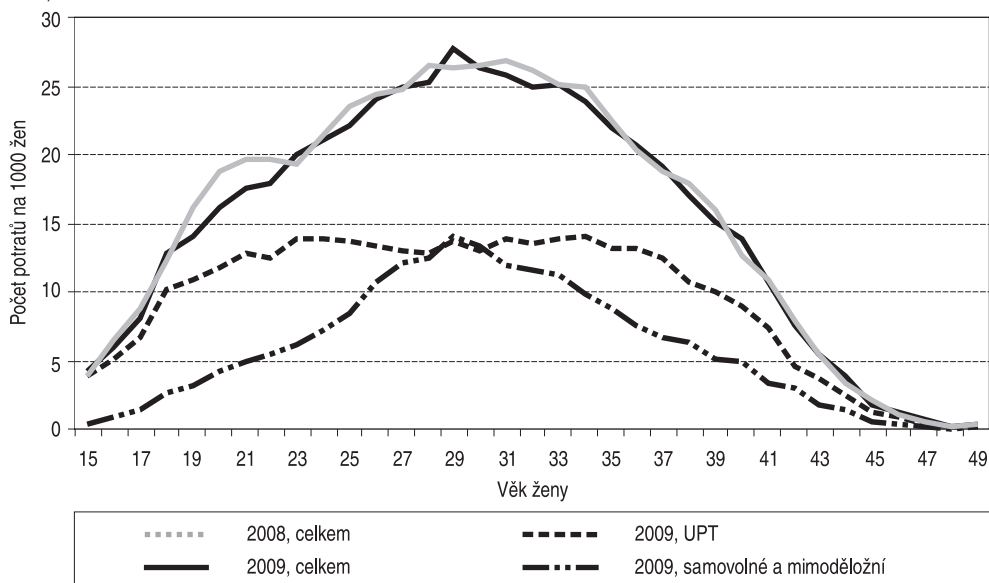
Umělé přerušeni těhotenství podstupují v úhrnu nejčastěji ženy, které již mají dvě živě narozené děti. U vdaných bylo v období 2002–2009 zastoupení dvoudětných žen vždy nadpoloviční, kolísalo mezi 50 a 53 %. Zcela jinak tomu je u žen svobodných, které jsou při umělém přerušeni těhotenství ve většině případů bezdětné, i když tento podíl se rok od roku snižuje (64,1 % v roce 2002 a 55,1 % v roce 2009). Pod vlivem měnících se rodinných struktur (pokles sňatečnosti, preference nesezdaných soužití) naopak roste váha svobodných žen, které mají při interrupci již dvě i více živě narozených dětí. V podstatě totožné je u UPT zastoupení žen s jedním dítětem – mezi svobodnými i vdánými ženami odpovídá jedné čtvrtině.

Pozitivní vývoj zaznamenala v roce 2009 potratovost z hlediska věku žen. Nejvýraznější změny byly totiž zaznamenány u mladých žen do 25 let – jejich míry potratovosti se snížily o šest procent a jednalo se o potratovost indukovanou. U ostatních věkových skupin lze hovořit spíše o meziroční stagnaci. Nejvyšší úroveň potratovosti vykazovaly ženy mezi 25 a 34 lety, kdy na 1000 žen připadlo 25 potratů (resp. 14 umělých přerušeni těhotenství).

Změny ve věkově specifických mírách se pochopitelně odrazily v hodnotě průměrného věku ženy při potratu. Po dvou letech opět vzrostl průměrný věk ženy při UPT, a to o dvě desetiny na 29,7 let. V souladu s růstem průměrného věku matek při porodu se do vyššího věku posunul o desetinu roku i průměrný věk ženy při samovolném potratu (na 30,7 let). Celkově se průměrný věk ženy při potratu v roce 2009 podruhé přehoupal přes hranici třiceti let, když dosáhl hodnoty 30,1 let, o dvě desetiny vyšší než rok předtím.

Úmrtnost

Ve srovnání s předchozími třemi roky, kdy se počet zemřelých pohyboval mezi 104 a 105 tisíci, byl počet zemřelých v loňském roce nezanedbatelně vyšší: registrováno bylo celkem 107,4 tis. úmrtí. V roce 2009 se mírně prohloubil nerovnoměrný vývoj procesu snižování úmrtnosti mužů a žen, kdy se dále prodloužila pouze naděje dožití při narození pro muže – o čtvrt roku na 74,2 roku, zatímco pro ženy zůstala na úrovni roku 2008, tedy na 80,1 letech.

Graf 7 Míry potratovosti podle věku ženy a druhu potratu, 2008–2009 (Age-specific abortion rates by type of abortion, 2008–2009)

Tab. 15 Ukazatele potratovosti, 2002–2009 (Abortion rate indicators, 2002–2009)

Ukazatele	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Úhrnná potratovost	0,58	0,56	0,55	0,53	0,53	0,54	0,54	0,53
Úhrnná indukovaná potratovost	0,42	0,39	0,37	0,35	0,34	0,34	0,34	0,33
Úhrnná samovolná potratovost	0,15	0,15	0,16	0,16	0,17	0,18	0,18	0,19
Průměrný věk – při potratu	29,6	29,7	29,8	29,8	30,0	29,9	29,9	30,1
– při UPT	29,7	29,7	29,8	29,6	29,7	29,6	29,5	29,7
– při samovolném potratu	29,2	29,7	29,9	30,0	30,4	30,4	30,6	30,7
Věková skupina	Míry umělé potratovosti (na 1000 žen)							
15–19	8,6	8,3	7,6	7,7	7,3	7,6	7,9	7,5
20–24	16,6	15,4	14,8	14,2	13,7	13,9	14,1	13,0
25–29	18,2	16,8	15,3	14,5	13,7	13,7	13,8	13,3
30–34	19,1	17,8	16,7	15,8	14,6	14,5	14,3	13,6
35–39	14,6	13,7	13,2	12,8	12,6	12,3	12,4	12,0
40–49	3,2	3,2	3,2	3,1	3,2	3,1	3,0	3,0

Nadúmrtnost mužů se tak meziročně snížila z 6,2 na 5,9 roku. Úmrtnost mužů je vyšší v každém věku, když rozdíl je tvořen z podstatné části nadúmrtností 50–79letých mužů (největší měrou pak 60–69letých).

Časově dochází k mírnému posunu věkového intervalu, ve kterém má snížení úmrtnosti největší vliv na prodloužení naděje dožití při narození. Zatímco v posledním desetiletí minulého století největší měrou k růstu naděje dožití přispíval pokles úmrtnosti 55–69letých mužů, 60–79letých žen a kojenců, v prvním desetiletí nového století nejvíce snížení úrovně úmrtnosti mužů ve věku 65–79 roků a žen ve věku 70–79 roků. Vliv poklesu míry kojenecké úmrtnosti se zmenšil o více než dvě třetiny: 4 % z celkového prodloužení naděje dožití mezi roky 2000 a 2009 oproti 14–16 % z prodloužení v období 1991–2000.

Tab. 16 Naděje dožití, 2002–2009 (Life expectancy, 2002–2009)

Věk	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Muži							
0	72,1	72,0	72,5	72,9	73,4	73,7	74,0	74,2
45	29,3	29,2	29,6	29,9	30,4	30,6	30,8	31,0
65	13,9	13,8	14,2	14,4	14,8	15,0	15,1	15,2
80	6,0	5,9	6,1	6,1	6,4	6,6	6,6	6,7
Ženy								
0	78,5	78,5	79,0	79,1	79,7	79,9	80,1	80,1
45	34,8	34,7	35,2	35,2	35,7	35,9	36,1	36,1
65	17,2	17,1	17,5	17,6	18,0	18,2	18,4	18,3
80	6,9	6,9	7,1	7,1	7,4	7,5	7,6	7,5
Rozdíl ženy – muži								
0	6,5	6,5	6,5	6,2	6,2	6,2	6,2	5,9
45	5,5	5,5	5,5	5,3	5,3	5,3	5,3	5,2
65	3,2	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2	3,3	3,2
80	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	1,0	0,8

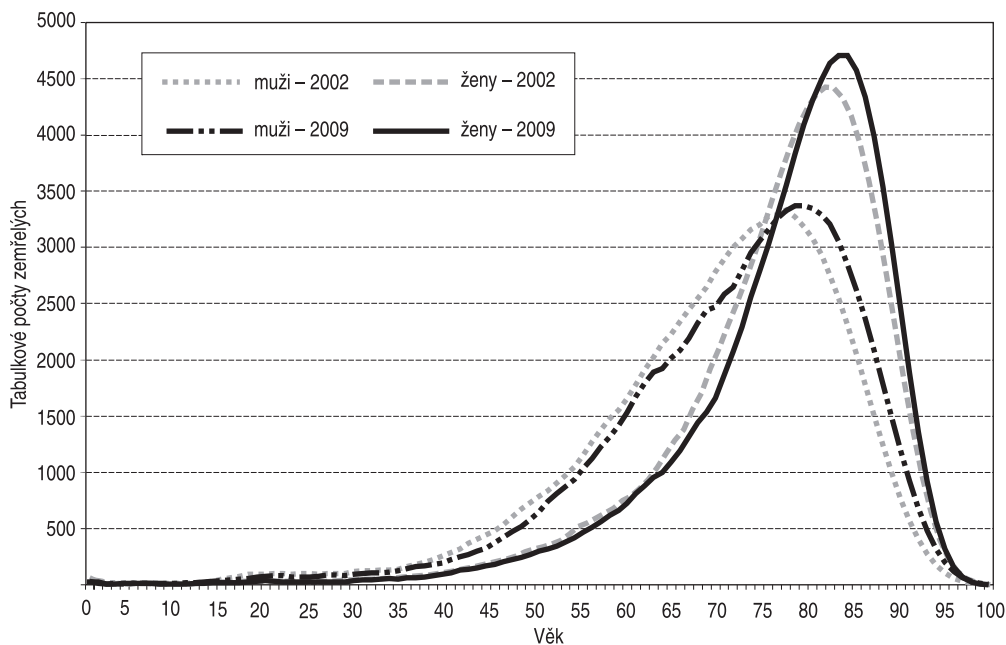
Nejčastější příčiny smrti – nemoci oběhové soustavy – zapříčinily v roce 2009 celkem 54,1 tis. úmrtí (50,4 % všech úmrtí), nádorová onemocnění 28,1 tis. (26,1 %). Třetí nejčastější třídou příčin smrti se v roce 2009 staly nově nemoci dýchací soustavy s 6,0 % všech úmrtí. Poranění a otravy se posunuly na čtvrté místo (5,5 % všech zemřelých), i když v případě mužů zůstaly na obvyklém třetím místě. Mezi nejčastěji vyskytujícími se kardiovaskulárními onemocněními jako příčinami úmrtí patří chronická ischemická nemoc srdeční, cévní onemocnění mozku a ateroskleróza. Ze skupiny novotvarů nejčastěji zapříčiňují smrt nádory průdušek a plic, tlustého střeva, u žen prsu a u mužů prostaty.

Vývoj úmrtnosti podle příčin smrti podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí je v detailnějším pohledu počínaje daty za rok 2007 do určité míry ovlivněn grantovým projektem Evropské komise TF 2004, jehož základním výsledkem bylo zkvalitnění výběru základní příčiny smrti (prováděného podle pravidel Světové zdravotnické organizace), resp. odstranění některých nesprávných praktik při tomto výběru²⁾. Základní trend poklesu úmrtnosti na dvě nejčastější skupiny příčin smrti však tímto narušen nebyl (vliv harmonizace kódovací praxe na úmrtnost pro jednotlivé třídy příčin smrti nebyl příliš významný). V roce 2009 ale úmrtnost na nemoci oběhové soustavy v podstatě stagnovala, v případě žen se dokonce oproti předchozímu roku nepatrně zvýšila. V předchozích letech to přitom byla právě úmrtnost na nemoci oběhového systému, která se snižovala ze všech nejrychleji. Úroveň úmrtnosti mužů a žen na akutní infarkt myokardu i chronickou formu ischemické choroby srdeční se snížila i v roce 2009, nárůst naopak zaznamenala standardizovaná úmrtnost na aterosklerózu (a to dokonce o 11,4, resp. 13,8 %)³⁾, cévní mozkové příhody, i další jiné nemoci oběhové soustavy. Úmrtnost na nádorová onemocnění výše uvedených nejčastějších lokalizací (také ženských pohlavních orgánů) se v roce 2009 ve všech případech mírně snížila. Míra úmrtnosti mužů i žen na nemoci dýchací soustavy byla v loňském roce o osm procent vyšší než o rok dříve, nicméně intenzita

²⁾ Jednalo se však také o aktivity směřující ke zkvalitnění certifikace příčin smrti lékaři; nejširší záběr měla informační letáková kampaň určená certifikujícím lékařům. Další změnu zcela jistě přinese plánované zavedení automatizovaného kódování příčin smrti (software IRIS) od roku 2011.

³⁾ Vysoká úmrtnost, resp. vysoký podíl zemřelých na aterosklerózu, je jeden z nejvíce viditelných projevů problematičnosti statistiky zemřelých podle příčin smrti v ČR. I když se procento zemřelých s vybranou základní příčinou smrti „ateroskleróza“ (I70) podařilo díky grantovému projektu snížit na polovinu (pod 5 %, ale v roce 2009 nárůst na 5,5 %), je tento podíl v mezinárodním porovnání vysoký. Nutno však uvést, že ateroskleróza je do posloupnosti nemocí vedoucích ke smrti lékaři hojně uváděna. Vyšší podíl úmrtí na aterosklerózu se vyskytuje i v některých dalších středo- a východoevropských zemích.

Graf 8 Tabulkové počty zemřelých, 2002 a 2009 (Life table numbers of deaths, 2002 and 2009)

úmrtnosti na tuto skupinu onemocnění nevykazuje posledních přibližně 15 let (u žen ještě déle) v celkovém pohledu ani klesající ani rostoucí trend a s drobnými výkyvy v zásadě stagnuje. Právě vývoj úmrtnosti na nemoci dýchací a oběhové soustavy stál za zastavením růstu naděje dožití při narození žen v roce 2009. Celková úmrtnost v důsledku vnějších příčin naopak v posledních dvou desetiletích vykazuje klesající trend, malé snížení platí i pro rok 2009.

Zahraněční migrace

Podle dat ze souborů stěhování, které dostává Český statistický úřad od Ministerstva vnitra ČR z Informačního systému evidence obyvatel (ISEO), přibylo v České republice v roce 2009 registrovanou zahraniční migrací 28,3 tis. osob. Oproti předchozím dvěma rokům bylo loňské saldo migrace výrazně nižší (v letech 2007 a 2008 byl však příliv migrantů enormně vysoký), nicméně odpovídalo průměru z let 2003–2006. Důsledky ekonomické krize snížily počty přistěhovalých, počty vystěhovalých jsou však i přes jejich zvýšení oproti roku 2008 stále podhodnocené. To ukazuje srovnání s daty Cizinecké policie, v dílčích kategoriích i s jinými zdroji. Kromě toho, že diference mezi saldem stěhování cizinců vypočteným ČSÚ z obdržených dat z MV ČR a rozdílem stavů cizinců ke konci let 2009 a 2008 publikovaným Cizineckou policií byla v roce 2009 ještě o něco vyšší než v roce předchozím, tak tyto dva údaje ukazují dokonce odlišný trend: zatímco podle údajů Cizineckého informačního systému počty cizinců meziročně klesly (o 5,1 tis.), podle bilance ČSÚ je saldo stěhování cizinců kladné (28,8 tis. osob). Kladný, i když jině výše, je i rozdíl počtů cizinců k 1. 1. 2009 a 1. 1. 2010 uváděný ministerstvem vnitra podle ISEO (10,2 tis. osob).

Mezi přistěhovalými bylo v loňském roce nejvíce cizinců se státním občanstvím ukrajinským (8,1 tis.), slovenským (5,6 tis.), ruským (4,1 tis.) a s občanstvím Spojených států amerických (2,5 tis.). Mezi vystěhovalými byli nejpočetněji zastoupeni státní občané Slovenska (4,2 tis.), České republiky (2,3 tis.), Polska (2,0 tis.) a Německa (1,8 tis.). Kladné saldo za-

Tab. 17 Standardizované* míry úmrtnosti na základní příčiny smrti (na 100 tis. obyvatel), 2002–2009 [Standardised mortality rates by main causes of death (per 100 thous. inhabitants), 2002–2009]

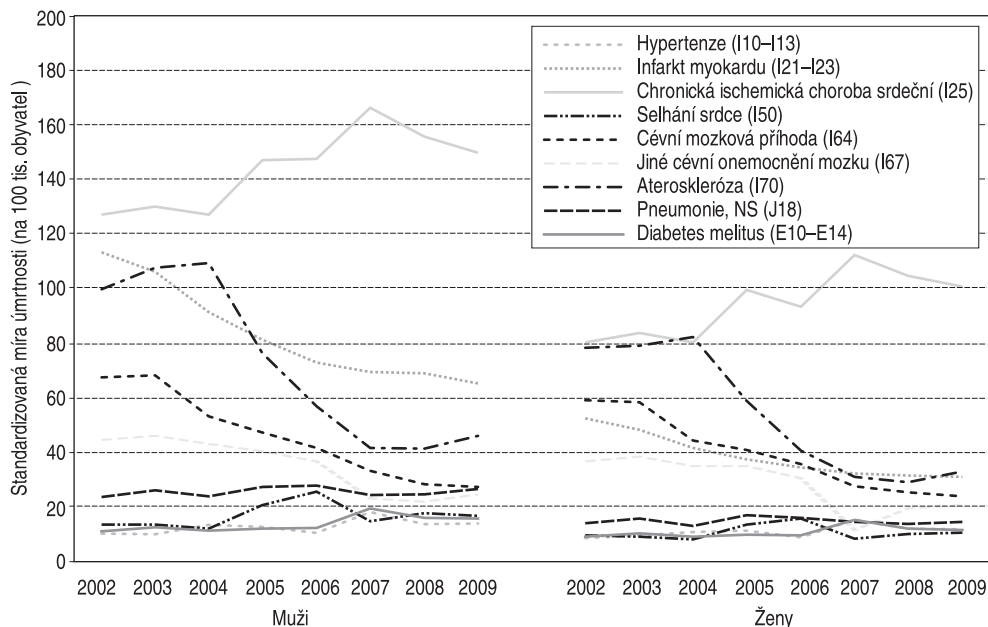
Příčiny smrti	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Muži							
Novotvary	323,3	321,1	315,2	296,8	286,8	277,5	272,8	268,9
Zhoubný novotvar plicí (C34)	83,9	80,8	81,8	77,1	73,6	71,0	67,6	66,9
Zhoubný novotvar konečnicku a tlustého střeva (C18–C21)	51,8	51,6	50,7	46,6	45,4	40,6	40,4	39,7
Zhoubný novotvar prostaty (C61)	30,6	31,2	31,5	27,9	26,4	24,1	23,6	22,8
Nemoci oběhové soustavy	560,6	568,5	530,9	508,1	477,8	453,7	437,1	436,0
Infarkt myokardu (I21–I23)	113,1	106,1	91,3	81,3	72,7	69,3	68,7	65,3
Chronická ischemická choroba srdeční (I25)	127,0	130,0	126,9	146,9	147,3	166,2	155,4	149,6
Cévní onemocnění mozku (I60–I69)	144,7	148,0	127,2	123,0	113,4	91,6	86,5	88,5
Ateroskleróza (I70)	99,5	107,5	109,1	76,2	56,8	41,4	41,3	46,0
Nemoci dýchací soustavy	55,6	59,7	55,4	65,9	60,3	59,4	58,1	63,0
Nemoci trávicí soustavy	50,3	50,8	50,4	52,4	50,2	49,5	48,2	47,3
Poranění a otravy	91,4	96,3	89,0	82,8	77,6	78,0	76,5	75,2
Dopravní nehody (V00–V99)	20,5	20,7	18,3	17,9	15,5	17,4	15,7	13,6
Sebevraždy (X60–X89)	23,3	26,2	24,3	23,8	21,1	20,8	20,2	21,8
Ostatní	65,1	68,5	65,7	70,7	71,5	73,1	73,9	72,2
Celkem	1146,3	1164,9	1106,6	1076,7	1024,1	991,2	966,5	962,5
	Ženy							
Novotvary	175,3	177,5	173,0	166,2	164,9	157,0	155,2	150,7
Zhoubný novotvar plicí (C34)	18,1	18,8	18,6	18,7	19,7	19,1	19,3	18,8
Zhoubný novotvar konečnicku a tlustého střeva (C18–C21)	24,6	26,4	24,6	22,3	21,3	19,5	18,9	18,0
Zhoubný novotvar prsu (C50)	27,5	27,1	27,5	26,2	25,5	22,1	21,2	20,0
Nemoci oběhové soustavy	379,5	384,4	356,9	351,1	318,2	306,8	292,3	296,2
Infarkt myokardu (I21–I23)	52,4	48,1	41,6	37,2	34,4	32,1	31,5	30,8
Chronická ischemická choroba srdeční (I25)	80,1	83,6	80,1	99,3	93,1	112,0	104,5	100,6
Cévní onemocnění mozku (I60–I69)	119,5	120,6	100,7	99,2	90,8	73,1	70,8	71,6
Ateroskleróza (I70)	78,2	78,9	82,1	58,8	40,5	30,9	28,9	32,8
Nemoci dýchací soustavy	27,2	30,9	25,5	33,5	30,3	29,3	28,6	30,9
Nemoci trávicí soustavy	26,0	27,5	25,7	26,8	26,0	25,5	25,2	25,8
Poranění a otravy	32,8	35,4	34,0	29,3	25,4	26,1	25,4	23,8
Dopravní nehody (V00–V99)	6,9	6,4	5,8	5,5	4,5	5,1	4,9	4,5
Sebevraždy (X60–X89)	5,3	5,8	4,7	4,8	4,2	3,6	4,2	3,7
Ostatní	45,1	48,0	46,7	50,3	48,5	50,6	49,9	49,1
Celkem	685,9	703,6	661,9	657,2	613,2	595,4	576,7	576,5

Pozn.: *Evropský standard WHO.

hraničního stěhování měla ČR nejvyšší s občany Ukrajiny (8,1 tis.), Ruska (4,1 tis.), Spojených států (2,5 tis.) a Vietnamu (2,3 tis.). V roce 2008 bylo pořadí mírně odlišné: Ukrajina, Vietnam, Slovensko, Rusko. Bilance stěhování občanů ČR byla loni, stejně jako v roce 2008, záporná. Cizinci se po svém příchodu nejčastěji usidlují v hlavním městě Praze, dále ve Středočeském a Jihomoravském kraji.

V saldu zahraniční migrace převládají muži, v úhrnu za období 2002–2009 bylo celkové saldo migrace ve výši 311,7 tis. tvořeno muži z šedesáti procent. Převládající pracovní a studijní účel pobytu dokládá věkové složení migrantů. Nejvíce obyvatel získává Česká republika ve věkovém rozpětí 18–37 roků. Děti a zejména starších osob ve věku nad 60 let přibýlo v uvedeném období výrazně méně. I když počty narozených dětí s jiným státním občanstvím než českým v posledních letech pomalu stoupají, jedná se stále o nízké hodnoty (3,1 tis. dětí v roce 2009, 2,7 tis. v roce 2008, 2,1 tis. v roce 2007, 1,7 tis. v roce 2006), které signalizují,

Graf 9 Standardizované míry úmrtnosti na vybrané příčiny smrti (na 100 tis. obyvatel)*, 2002–2009 [Standardised mortality rates by selected causes of death (per 100 thous. inhabitants), 2002–2009]

Pozn.: *Jedná se o úmrtnost, jejíž vývoj byl do určité míry pravděpodobně ovlivněn napravením kódovacích procedur (grantový projekt Evropské komise TF 2004). V některých případech by však vývoj posledních dvou let mohl signalizovat posun zpět k předchozí kódovací praxi.

že pouze malý podíl cizinců zde zakládá rodinu⁴⁾. Nejčastěji se jedná o rodiče s občanstvím Vietnamu, Ukrajiny a Slovenska.

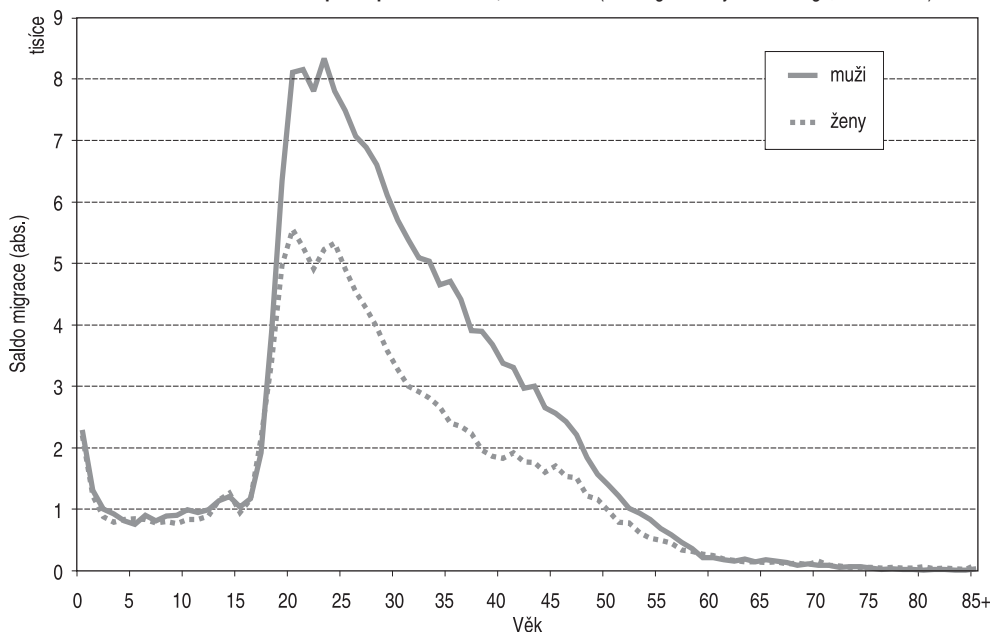
Vnitřní migrace

V roce 2009 bylo registrováno 233,3 tis. změn bydliště v rámci České republiky. Bylo to méně než v roce 2008 a 2007, avšak více než v předchozích několika letech. Snížila se zejména migrační mobilita českých občanů, mírně nižší podíl stěhujících se byl i mezi cizinci žijícími na území republiky. Díky nestejnomyšlnému vývoji migrační mobility u obou skupin obyvatel se opět zvýšilo relativní zastoupení cizích státních občanů na celkovém objemu vnitřní migrace: registrovaný pohyb mezi obcemi České republiky je již z téměř osmnácti procent tvořen cizinci, když na počátku století to bylo pouze ze tří až čtyř procent. Vzhledem ke své početnosti se nejčastěji jedná o stěhování občanů Ukrajiny, i když údaje za loňský rok vykazují relativně významné snížení podílu Ukrajinců na vnitřní migraci (z 53,3 % všech případů stěhování cizinců v roce 2008 na 44,4 % v roce 2009) i jejich migrační mobility, vyjádřené počty případů stěhování k jejich celkovému početnímu stavu. Naopak významně narostla váha i intenzita stěhování státních občanů Vietnamu.

Struktura vnitřní migrace podle druhu (tj. v/přes hranice daného regionu) byla v roce 2009 velice obdobná struktuře roku předcházejícího, i když došlo k dalšímu přiblížení podílu stěhování na krátké vzdálenosti (41,3 % stěhování se dělo mezi obcemi v rámci téhož okresu) a me-

⁴⁾ Demografická statistika přiřazuje narozeným dětem jiné než české státní občanství v takových případech, kdy občanství ČR nemá žádný z rodičů.

Graf 10 Saldo zahraničního stěhování podle pohlaví a věku, 2002–2009 (Net migration by sex and age, 2002–2009)

Tab. 18 Vnitřní stěhování, 2002–2009 (Internal migration, 2002–2009)

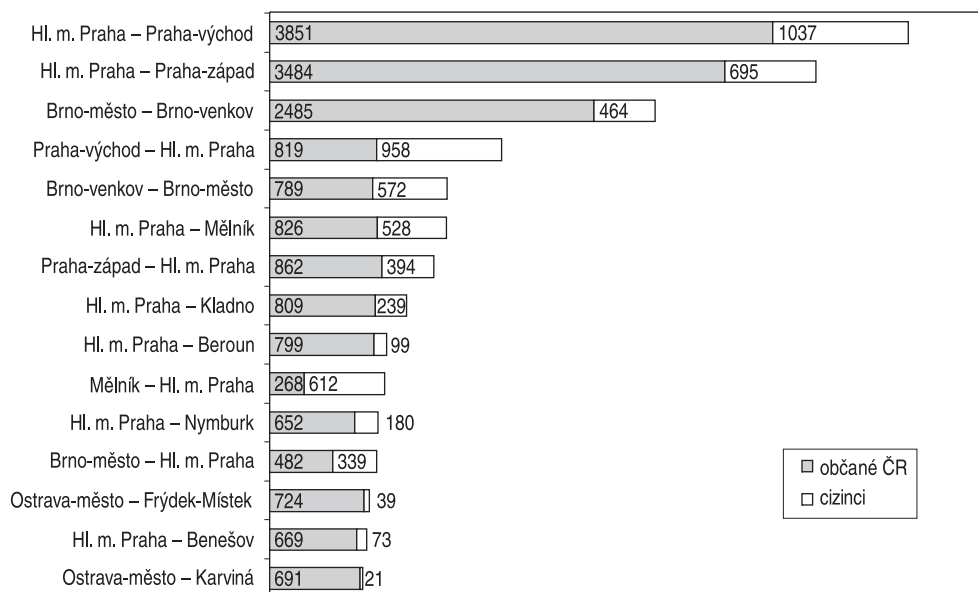
Objem stěhování	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	223 103	211 487	216 831	213 688	225 241	255 689	250 071	233 262
Mezi kraji	70 921	67 146	67 679	75 669	81 358	98 403	97 914	91 865
Mezi okresy uvnitř kraje	37 227	36 089	37 311	41 414	43 700	47 745	47 444	45 002
Mezi obcemi uvnitř okresu	114 955	108 252	111 841	96 605	100 183	109 541	104 713	96 395
Mezi kraji – % z celk. objemu	31,8	31,7	31,2	35,4	36,1	38,5	39,2	39,4
Mezi okresy uvnitř kraje – % z celk. objemu	16,7	17,1	17,2	19,4	19,4	18,7	19,0	19,3
Mezi obcemi uvnitř okresu – % z celk. objemu	51,5	51,2	51,6	45,2	44,5	42,8	41,9	41,3
Osob s českým stát. občanstvím	213 220	201 187	205 106	195 755	202 268	212 934	207 328	191 662
Osob s cizím stát. občanstvím	9 883	10 300	11 725	17 933	22 973	42 755	42 743	41 600
Osob s českým stát. občanstvím – % z celk. objemu	95,6	95,1	94,6	91,6	89,8	83,3	82,9	82,2
Osob s cizím stát. občanstvím – % z celk. objemu	4,4	4,9	5,4	8,4	10,2	16,7	17,1	17,8

zikrajského stěhování (39,4 %). Vývoj je takový, že podíl stěhování v rámci jednoho okresu na celkovém objemu migrace se v čase snižuje, zatímco pohyb mezi jednotlivými kraji se naopak mírně zvyšuje. Nejméně čtené jsou změny trvalého bydliště mezi okresy v rámci kraje.

Na rozdíl od zahraniční migrace je poměr pohlaví mezi osobami stěhujícími se po území ČR prakticky vyrovnaný, resp. dokonce nepatrně převažují ženy. I v tomto případě však platí, že věková struktura migrantů je mladší než věková struktura celé populace. Průměrný věk stěhujících se osob v roce 2009 – 30,7 roku – je skoro o deset let nižší, je však srovnatelný s průměrným věkem osob stěhujících se přes hranice státu. Věkový profil obou typů migrace se však do určité míry odlišuje. Kromě shodného vrcholu nacházejícího se v intervalu mezi dvaceti a čtyřiceti lety se v případě vnitřní migrace jedná i o vyšší podíly stěhujících se dětí, zejména v raném věku, a také o vyšší zastoupení osob seniorského věku.

Co se objemu týče, nejintenzivnější interregionální migrační výměna probíhá nadále mezi

Graf 11 Nejsilnější meziokresní migrační proudy (absolutní počty registrovaných změn bydliště), 2009 [Largest inter-district migration flows (absolute numbers of registered changes of residence), 2009]

hlavním městem a okresy Středočeského kraje. Na okresní úrovni byly v roce 2009 nejsilnějšími migračními proudy pohyby mezi Prahou a okresy Praha-východ a Praha-západ a mezi Brnem-město a Brnem-venkov. Významný pohyb probíhá ale také přesně opačnými směry. V tomto případě se však vyskytuje mezi stěhujícími se vyšší podíl cizinců. Úplně největší podíl osob s jiným než českým státním občanstvím se pak mezi 15 nejsilnějšími migračními meziokresními proudy vyskytoval v loňském roce v případě pohybu ve směru Mělník – Hl. m. Praha (69,5 %).

MICHAELA NĚMEČKOVÁ vystudovala demografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Od roku 2007 pracuje v Oddělení demografické statistiky Českého statistického úřadu, kde se věnuje zejména analýze demografického vývoje, oblasti metodiky a populačním projekcím.

TEREZIE ŠTYGLEROVÁ vystudovala demografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Od ukončení studií v roce 1999 pracuje v Českém statistickém úřadě v Odboru statistiky obyvatelstva, kde se věnuje zejména analýze demografického vývoje, činnosti v oblasti populačních projekcí, problematice statistiky zemřelých podle příčin smrti a od roku 2009 vede Oddělení demografické statistiky. V současné době je na (druhém) mateřské dovolené.

Literatura

- Štyglarová, T. 2009. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2008. *Demografie*, 51 (3), s. 153–172.
Pohyb obyvatelstva v České republice v roce 2002, ..., 2008. 2009. Praha: ČSÚ.
Stav a pohyb obyvatelstva v České republice v roce 2009. 2009. Praha: ČSÚ.
Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009. 2010. Praha: ČSÚ.
Pohyb obyvatelstva – rok 2009. Rychlá informace. 2009. Praha: ČSÚ.

Summary

In 2009, a natural population increase was again recorded (10.9 thousand), but it was one-fourth lower than in 2008. The population of the Czech Republic grew in 2009, due in part to positive net migration (by 28.3 thousand), which nonetheless dropped significantly from the previous year (by more than one-half). Ukrainian, Russian, Amer-

ican, and Vietnamese nationals accounted for the largest net migration. At the end of 2009 there were 432.5 thousand foreign nationals legally residing in the Czech Republic, amounting to 4.1% of the population. The number of marriages in 2009 was significantly lower than the year before, and the number of marriages was the lowest recorded since 1918. The drop was particularly noticeable among singles: according to the nuptiality life tables only 56% of single men and 63% of single women entered into marriage before reaching the age of 50, while in 2008 the figures were 60% and 66%, respectively. The mean age at first marriage increased to 32.0 years for men and 29.2 years for women. Compared to 2008, that was an increase of 0.5 and 0.4 years, respectively. The nuptiality of divorcees was also lower last year than in 2008. The divorce rate was lower as well: the share of marriages terminated by divorce dropped from the record high of 50% reached in 2008 to 47% in 2009. In 2009 the highest divorce rates were recorded among marriages with durations of 2 to 4 years, and the average duration of the marriages ending in divorce was 12.5 years. The fertility rate, which had been rising continuously from the low point recorded in 1999, stagnated last year or decreased slightly: the average number of children born per woman fell from 1.50 to 1.49. However, in 2009, albeit less markedly than in previous years, the trend of the average age of mothers shifting towards a later age continued. The mean age of women at first birth increased to 27.4 years, the mean age of women at birth regardless of birth order rose to 29.4 years. A total of 38.8% of all live births were born outside marriage, while in 2008 the figure was 2.5 percentage points lower. Male life expectancy at birth increased in 2009 by two tenths of a year to 74.2 years in 2009, but female life expectancy at birth remained at the same level as in 2008, which was 80.1 years. The infant mortality rate in 2009 was slightly higher than the year before (2.9 infant deaths per 1,000 live births; 2.8 in 2008), but the mortality of children within 28 days from birth was lower than in 2008. In 2009, after a period of two years, when the declining trend was interrupted, the total induced abortion rate slightly decreased (from 0.34 to 0.33).

Sociologický časopis Czech Sociological Review

VOLUME 46, NUMBER 3, JUNE 2010

Editorial (Marek Skovajsa) 346

ARTICLES

Martin Lux and Petr Sunega: Private Rental Housing in the Czech Republic: Growth and...? 349

Pat Lyons and Lukáš Linek: Party System Nationalisation and Non-uniform Vote Switching: Evidence from the Czech Republic 375

Tamás Keller: Self-confidence and Earning Inequalities: A Test on Hungarian Data 401

Jana Chaloupková: The De-standardisation of Early Family Trajectories in the Czech Republic: A Cross-cohort Comparison 427

Zuzana Podaná: Reporting to the Police as a Response to Intimate Partner Violence 453

BOOK REVIEWS

Informace o předplatném a objednávky vyřizuje:

Sociologický časopis/Czech Sociological Review – redakce, Jilská 1, 110 00 Praha 1,
tel. +420 222 221 761, fax +420 222 220 143, e-mail: sreview@soc.cas.cz

NĚKOLIK POZNÁMEK K POJETÍ LIDSKÉHO KAPITÁLU

JOSEF KOUBEK

Some Comments on the Concept of Human Capital

Individuals generate, retain, and use knowledge and skills (human capital) and thus create intellectual capital. Their knowledge and skills are enhanced by the interactions with others (social capital) and generate the institutionalised knowledge and skills possessed by an organisation (organisational capital). An overarching concept is intellectual capital, which is defined as the stocks and flows of knowledge and skills available to an organisation. The intellectual capital is therefore formed by human capital, social capital and organisational capital. All the concepts were defined from the point of view of an organisation, but to a certain extent they can be related to the whole of society.

Keywords: human capital, intellectual capital, social capital, organisational capital

Demografie, 2010, 52: 177–180

Termín lidský kapitál je novotvar, který se v teorii řízení lidských zdrojů začal častěji vyskytovat teprve nedávno, třebaže byl poprvé použit na začátku 60. let 20. století. A záhy se z něj stal poměrně populární, oblíbený a módní termín, který však spousta lidí správně nepochopila a také jej často nesprávně používá. Platí to zejména pro české prostředí. U nás se jeho uživatelé nejčastěji dopouštějí toho, že jej používají jako synonyma pro pracovní zdroje, pracovníky či pracovní sílu, popřípadě pro populaci pracovních zdrojů vůbec. Původně se tento termín začal používat v souvislosti s posunem od pohledu na pracovníky jako nákladovou položku organizace k pohledu na pracovníky jako aktiva, jmění, největší bohatství organizace, tedy na pracovníky jako kapitál, který má organizace k dispozici a jehož hodnotu může zvyšovat – například investicemi do vzdělávání a rozvoje pracovníků. Termín lidský kapitál se ve svém původním pojetí vztahoval výhradně k řízení lidských zdrojů v organizaci, ale do určité míry jej lze použít i v souvislosti s řízením lidských zdrojů v nějakém jiném organizačním celku, např. regionu či státě. V tomto případě však jde spíše o nepřilíh šťastný posun, protože se tak ztrácí původní význam, původní pojetí termínu.

Co je to lidský kapitál?

V souvislosti s pojmem lidského kapitálu je třeba připomenout ještě pojmy intelektuální kapitál, společenský kapitál a organizační kapitál. Jedinci vytvářejí, udržují si a používají znalosti a dovednosti (lidský kapitál) a vytvářejí intelektuální kapitál. Jejich znalosti se rozšiřují a prohlubují vzájemným působením a ovlivňováním (společenský kapitál) a plodí tak institucionalizované znalosti vlastněné organizací (organizační kapitál).

Pojem lidský kapitál pochází od *T. W. Schulze*, který jej poprvé použil v roce 1961 a v pozdější práci z roku 1981 vysvětlil následujícím způsobem: *Veźmĕte v ůvahu vĚechny lidskĕ schopnosti, ať uť vrozenĕ či získanĕ. Ty, kterĕ jsou cennĕ a mohou bĕt vhodnĕm investováním rozĚířeny, budou tvořít lidský kapitál.*

N. Bontis, N. C. Dragonetti, K. Jacobsen a G. Roos nabídli v roce 1999 podrobnĕjší definici: *Lidský kapitál představuje lidský faktor v organizaci; je to kombinace inteligence, dovedností a zkušeností, co dává organizaci její zvláštní charakter. Lidské složky organizace jsou ty*

složky, které jsou schopny učení se, změny, inovace a kreativního úsilí, což – je-li řádně motivováno – zabezpečuje dlouhodobé přežití organizace.

Někteří autoři konstatují, že lidský kapitál je do značné míry nestandardní, existující a skrytý v hlavách lidí, dynamický, závislý na okolnostech a vlastněný lidmi. Tyto charakteristiky ztěžují hodnocení a oceňování lidského kapitálu. Rysy lidského kapitálu, které jsou mimořádně důležité pro výkon organizace, jsou flexibilita a kreativita jedinců, jejich schopnost rozvíjet během času své znalosti a dovednosti a motivovaně reagovat na různé okolnosti a podněty. Znalosti, dovednosti a schopnosti jedinců jsou tím, co vytváří hodnotu, a proto je nutné zaměřit pozornost na nástroje získávání, stabilizace, rozvíjení a uchovávání lidského kapitálu, který tyto jedinci představují.

Je třeba zdůraznit to, že jsou to lidé, kdo vlastní tento kapitál, a oni rozhodují, kdy, jak a kam se bude vynakládat a tím přispívat k dosažení nějakého cíle. Rozhodnutí, která mohou dělat, se týkají toho, nakolik budou ochotni se angažovat ve vykonávání své role (v souvislosti s prací to znamená postoje ke způsobu vykonávání práce a vynakládání úsilí, k inovačnímu a produktivnímu chování). Mohou se také rozhodnout, zda setrvají nebo nesetrvají v organizaci.

Společenský kapitál

Lidský kapitál je nejdůležitější složkou intelektuálního kapitálu. Další složkou intelektuálního kapitálu je společenský kapitál. Je tvořen znalostmi vyplývajícími a odvozenými ze sítě vztahů uvnitř organizace i mimo ni. Společenský kapitál definoval v roce 1996 R. Putnam jako *rysy společenského života – sítě vztahů, normy, očekávání a závazky – které umožňují účastníkům společně efektivněji pracovat při sledování sdílených cílů*. Světová banka nabídla v roce 2000 jinou definici: *Společenský kapitál se vztahuje k institucím, vztahům a normám, které tvoří kvalitu a kvantitu sociálních interakcí ve společnosti. ... Společenský kapitál není jen souhrnem institucí, které jako sloupy podpírají budovu společnosti – je to tmel, který je udržuje pohromadě* (Woolcock – Narayan, 2000).

Společenský kapitál do značné míry vzniká a narůstá přeměnou, zespolečenšováním části lidského kapitálu, tedy znalostí a dovedností ukrytých v hlavách jedinců (jinými slovy tacitních, mlčenlivých, skrytých znalostí a dovedností). Ty se tak stávají explicitním, viditelným, do jisté míry volně přístupným souborem znalostí a dovedností, a to v procesu řízení znalostí, jehož úkolem je právě přeměňovat tacitní znalosti na explicitní znalosti. Jde tedy o způsob rozvíjení znalostí a dovedností prostřednictvím interakce, vzájemného působení mezi lidmi, přejímání, získávání zkušeností tak, aby se staly společným majetkem dané skupiny lidí (např. pracovníků organizace)...

Organizační kapitál

Organizační kapitál jsou institucionalizované znalosti a dovednosti vlastněné organizací, které jsou uchovávány v databázích, manuálech apod. Někdy se pro něj používá i označení strukturální kapitál, avšak mnozí autoři dávají přednost termínu organizační kapitál, protože jasněji sděluje, že jsou to znalosti a dovednosti, které organizace skutečně vlastní.

Intelektuální kapitál

Intelektuální kapitál je zastřešujícím pojmem a je tvořen lidským kapitálem, společenským kapitálem a organizačním kapitálem. Je definován jako zásoby a toky znalostí a dovedností, které jsou organizaci k dispozici. Ty mohou být považovány za nehmotné zdroje související s lidmi a společně s hmotnými zdroji (peníze a materiální jmění) tvoří tržní nebo celkovou hodnotu organizace. Intelektuální kapitál se rozvíjí a mění v čase a významnou roli v těchto procesech hrají lidé působící a pracující společně.

Reprodukce lidského kapitálu

Reprodukce lidského kapitálu v organizaci má dvě stránky: kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní stránka souvisí s pohybem nositelů lidského kapitálu – tedy lidí – do organizace a z organizace. U této stránky lze rozlišovat mezi rozšířenou, zúženou či prostou reprodukcí. Nesmíme však zapomínat, že řízením pohybu lidí do organizace a z organizace můžeme ovlivňovat lidský kapitál i kvalitativně, a to vhodným výběrem přijímaných, resp. propouštěných jedinců. Jinými slovy, kvantitativní stránka reprodukce lidského kapitálu má i svůj kvalitativní aspekt. Kvalitativní stránka souvisí se vzděláváním a rozvojem pracovníků, s učením se v organizaci a s učící se organizací – tedy se vším tím, co se zahrnuje do řízení znalostí (knowledge management), popřípadě do řízení talentů (talent management).

Význam teorie lidského kapitálu

Teorie lidského kapitálu klade důraz na přidanou hodnotu, kterou lidé přispívají organizaci. Jak již bylo konstatováno, považuje lidi za jmění, bohatství, aktiva, konkurenční výhodu a zdůrazňuje, že investice organizací do lidí se bohatě vyplácí.

Uplatnění teorie lidského kapitálu v jiných celcích než jsou organizace (např. na v regionech či státních útvarech) má pozitivní dopad na pozornost věnovanou vzdělávání a na investice do vzdělávání a samozřejmě i pozitivní dopad na vyspělost a ekonomickou konkurenceschopnost těchto celků. V této souvislosti se objevuje i určitá šance pro demografii.

Aplikace teorie lidského kapitálu v demografii

Demografie jako věda zabývající se reprodukcí obyvatelstva se tradičně soustřeďuje na kvantitativní stránku této reprodukce, ale pokud jde o její kvalitativní stránku, převažovaly až dosud spíše hlediska biologická. V podstatě lze říci, že se demografie zabývala spíše jen tím, co se dalo nějak statisticky podchytit.

Problém lidského kapitálu spočívá v tom, že jde o kapitál uložený v hlavách lidí, který je obtížně zjištělný, obtížně kvantifikovatelný. Statistika tady ztroskotává a jakékoliv pokusy o uchopení a měření lidského kapitálu buď zcela ztroskotávají, nebo jsou silně zavádějící. Zatím prostě chybí nějaký nástroj, jak zjistit, co se skrývá v hlavách lidí. Pokusy opírat se o statistiku vzdělání zaměřenou na stupeň dokončeného školního vzdělání, popřípadě na informace o jiném absolvovaném certifikovaném vzdělání, jsou předem odsouzeny k nezdaru, protože do jednotlivých skupin vzdělání jsou zahrnuti jedinci se zcela odlišným profilem získaných znalostí a dovedností. Stačí si uvědomit rozdíly mezi obsahem základního, středoškolského či jiného vzdělání v současnosti a před nějakými třiceti či čtyřiceti lety. A není žádným tajemstvím, že některé školy stejného stupně vybavují znalostmi a dovednostmi své absolventy lépe než jiné. A kromě toho zůstává nepodchycena skutečnost, co ze znalostí a dovedností zprostředkovaných během vzdělávání si vlastně lidé ve svých hlavách odnesli. Jinými slovy z hlediska obsahu a struktury znalostí a dovedností jsou jednotliví absolventi stejné školy a dokonce stejného oboru velice rozdílní. Lze říci, že efekt vzdělávání se u jednotlivých absolventů liší stejně, jako se tyto absolventi od sebe odlišují navzájem svou fyziognomií a svou osobností. Takže statistika vzdělání nic neříká o kvalitě lidského kapitálu.

Nesmíme však zapomínat ani na to, že kvalitu lidského kapitálu tvoří pouze znalosti a dovednosti, které si člověk osvojil během své přípravy na povolání nebo jiného vzdělání. Významnou – a možná nejvýznamnější – složku lidského kapitálu tvoří znalosti, dovednosti, přístupy a chování, které si člověk osvojuje jednak prostřednictvím interakce s ostatními lidmi, a to jak při práci, tak i mimo ni, a jednak prostřednictvím práce samé, práce, kterou vykonává a jejíž problémy musí řešit. Lidský kapitál však formují i mimopracovní aktivity, jako jsou koníčky, cestování, sport a další způsoby trávení volného času. Nesmíme zapomínat ani na rodinu, její prostředí, její životní styl a její způsob výchovy a předávání znalostí, dovedností a zkušeností.

Kvalitu, profil lidského kapitálu samozřejmě ovlivňují i takové demografické charakteristiky, jako je pohlaví a věk. Výzkum a literatura přináší řadu informací o poněkud odlišném přístupu mužů a žen k práci, o rozdílných pracovních a vzdělávacích preferencích, o rozdílném pracovním chování, o rozdílných schopnostech vykonávat určité práce apod. Také poněkud odlišné vztahy mezi jednotlivci, jimiž se vyznačují „ženská“ a „mužská“ pracoviště, popřípadě vztahy mezi muži a ženami na smíšených pracovištích, ovlivňují formování lidského kapitálu prostřednictvím interakce s ostatními lidmi. Mimořádnou roli v případě lidského kapitálu hraje věk. Není pochyb o tom, že s věkem narůstají znalosti, dovednosti a zkušenosti a zlepšuje se tak kvalita, velikost lidského kapitálu jednotlivců i kolektivů. Snaha zbavovat se pracovníků vyššího věku tak svědčí spíše o politováníhodné neznalosti a nezpůsobilosti manažerů a podnikatelů.

Demografie tedy nemůže přistupovat k problematice lidského kapitálu a jeho reprodukce pomocí svých tradičních kvantitativních, statistických nástrojů. Pomocí nich může jakž takž zkoumat reprodukci obyvatelstva, pracovních zdrojů či pracovních sil, ale nikoliv reprodukci lidského kapitálu. Může nanejvýše v omezené míře zkoumat kvantitativní – tedy méně důležitou – stránku určitých složek reprodukce lidského kapitálu v celé populaci, popřípadě v různě definovaných subpopulacích. Mnohem důležitější je však ona kvalitativní, nepostižitelná stránka reprodukce lidského kapitálu. V tomto případě může demografie pomoci tím, že bude zdůrazňovat význam investic nejen do vzdělávání a rozvoje obyvatelstva, ale i do vytváření prostředí, které bude přát rozvoji a výměně znalostí, dovedností, zkušeností a vůbec schopností populace – tedy že bude při zkoumání a analýzách reprodukce obyvatelstva upozorňovat i na význam oné obtížně postihnutelné a analyzovatelné reprodukce lidského kapitálu, tedy reprodukce znalostí, dovedností, schopností a chování, tj. faktorů rozhodujících o ekonomické a sociální úspěšnosti určité populace v současném silně turbulentním globalizovaném prostředí. A bude přitom klást důraz na nezbytnost rozšířené reprodukce lidského kapitálu.

Literatura

- Armstrong, M. 2006. *A Handbook of Human Resource Management Practice*. 10th edition. London: Kogan Page 2006, 902 s. ISBN 0-7494-4631-5; resp. český překlad této publikace Armstrong, M. 2007. *Řízení lidských zdrojů. Nejnovější trendy a postupy*. Praha: Grada Publishing 2007, 789 s. ISBN 978-80-247-1407-3.
- Bontis, N. – Dragonetti, N. C. – Jacobsen, K. – Roos, G. 1999. The knowledge toolbox: a review of tools available to measure and manage intangible resources. *European Management Journal*, 17 (4), s. 391–402.
- Koubek, J. 2007. *Řízení lidských zdrojů. Základy moderní personalistiky*. 4. vydání. Praha: Management Press 2007, 400 s. ISBN 978-80-7261-169-3.
- Putnam, R. 1996. Who killed civic America? *Prospect*, 1996, March, s. 66–72.
- Schulz, T. W. 1961. Investment in human capital. *American Economic Review*, 1961, 51, March, s. 1–17.
- Schulz, T. W. 1981. *Investing in People. The economics of population quality*. Berkeley: University of California Press 1981, 124+173 s.
- Woolcock, M. – Narayan, D. 2000. Social Capital. Implications for Development Theory, Research, and Policy. *World Bank Research Observer*, 15, No. 2, s. 251–264.

PROF. ING. JOSEF KOUBEK, CSC., emeritní profesor Vysoké školy ekonomické v Praze. Původně se zabýval demografií, od konce 80. let pak řízením lidských zdrojů. Publikoval téměř 400 prací, z toho více než pětinu v zahraničí. Nejvýznamnější publikace: **Řízení lidských zdrojů. Základy moderní personalistiky** (čtyři vydání – 1995, 1997, 2001 a 2007); **Personální práce v malých a středních firmách** (tři vydání – 1996, 2002 a 2007); **ABC praktické personalistiky** (2000) a **Řízení pracovního výkonu** (2004).

PROGNÓZA LIDSKÉHO KAPITÁLU OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2050¹⁾

JITKA LANGHAMROVÁ – TOMÁŠ FIALA –
VLADIMÍR HULÍK – MARTINA MISKOLCZI – EVA KAČEROVÁ

A Prognosis of the Human Capital of the Population of the Czech Republic to the Year 2050

Most demographic forecasts relate just to population size and do not take into account the productive capacity of individuals, the qualitative side of human capital. A simple (and imperfect) indicator of human capital is completed education. This article contains a prognosis of the development of the population of the Czech Republic by completed education based on the latest demographic forecasts. Attention focuses on the growth in the number of 15-year-olds and 19-year-olds, that is, the main source of potentially interested candidates in secondary or higher education. The article also includes a brief analysis of unemployment (especially among school graduates), which characterises the economic application of completed education. In the conclusion the senior dependency ratio, which is defined as the ratio of people of post-productive age to the estimated production of people of productive age, is calculated, in which it is assumed that the amount of production depends on completed education levels.

Keywords: human capital, population projection, completed education, senior dependency ratio

Demografie, 2010, 52: 181–196

O problematice stárnutí populace se v poslední době často hovoří nejen mezi demografy, ale i v široké veřejnosti. Stále častěji se můžeme setkat například s pesimistickými vizemi, že v budoucnu bude obtížné zajistit na odpovídající úrovni důchodové zabezpečení rostoucího počtu seniorů. Tyto představy vycházejí z demografických prognóz, ze kterých jednoznačně vyplývá, že bude přibývat starších lidí a naopak mladších bude v důsledku nízké plodnosti ubývat. Tyto prognózy jsou však pouze prognózami počtů osob a neberou v úvahu produktivní schopnosti člověka, kvalitativní stránku lidského kapitálu. Když začneme převádět prognózu počtů osob na prognózu kapitálu, který lidé představují, nebudou už závěry tak pesimistické. Za jednoduchou (i když velmi nedokonalou) měřitelnou charakteristiku lidského kapitálu lze považovat dosažený stupeň vzdělání.

Článek obsahuje prognózu vývoje lidského kapitálu České republiky vycházející z nejnovější demografické projekce. Obsahuje mimo jiné prognózu vývoje počtu 15letých a 19letých osob, tedy hlavních potenciálních „zájemců“ o střední, resp. vyšší stupeň vzdělání. S využitím potenciálního lidského kapitálu souvisí problematika a možnosti uplatnění absolventů na trhu práce, proto je součástí článku též stručná analýza nezaměstnanosti, zejména absolventů škol.

Smyslem článku je tedy především poukázat na to, jaké důsledky by mohl mít budoucí demografický vývoj v České republice z pohledu lidského kapitálu. Vývoj lidského kapitálu je

¹⁾ Článek vznikl v rámci dlouhodobého výzkumného projektu 2D06026 *Reprodukce lidského kapitálu* financovaného MŠMT v rámci Národního programu výzkumu II.

totiž možné různými opatřeními ovlivnit podstatně snáze než například vývoj demografický (kde řada opatření populační politiky má zpravidla jen krátkodobý efekt). Protože lidský kapitál hodnotíme úrovní dosaženého vzdělání (jinak to zatím nedokážeme), lze si taková opatření i relativně snadno představit – byť jejich realizace jistě nebude jednoduchá.

Lidský kapitál a jeho měření

S růstem významu lidského kapitálu je pochopitelně spojována též otázka jeho měření. Podstatným nedostatkem většiny z dosud známých metod jsou chybějící údaje nutné pro kvantifikaci. Nejčastěji se proto k měření lidského kapitálu používá nejvyšší úroveň dosaženého vzdělání nebo lépe řečeno počet let strávených studiem a případně i účast na dalším vzdělávání.

Vzdělávání by mělo plnit funkci selektivní a funkci produktivní. Selektivní funkce vybírá a „třídí“ jedince na základě jejich vrozených schopností, talentů a zejména motivace. Funkce produktivní předpokládá, že škola k tomuto základnímu kapitálu přidává další hodnotu – rozvíjí a zdokonaluje dovednosti a znalosti. V případě ideálního fungování tohoto modelu by tedy pro zaměstnavatele mohlo být teoreticky spolehlivým základním indikátorem úrovně lidského kapitálu předložení diplomu o absolvování příslušného vzdělávacího stupně. (V praxi to pochopitelně tak jednoduché zdaleka není.)

Úroveň lidského kapitálu nepochybně větší či menší měrou ovlivňuje hodnoty řady dalších socio-ekonomických ukazatelů, například produktivity práce, průměrné mzdy, nezaměstnanosti, ale i zdravotního stavu a střední délky života. Závislost mezi úrovní vzdělání, tedy velikostí lidského kapitálu a ostatními ukazateli je možné měřit několika způsoby. Například lze porovnat různé úrovně vzdělání a ostatních ukazatelů v čase nebo v prostoru a z těchto hodnot se pak pokusit modelovat vztah mezi jednotlivými proměnnými.

Pro takové srovnání jednotlivých ukazatelů, a zejména pro jejich predikci je nutné mít delší časovou řadu hodnot úrovně lidského kapitálu, na základě které se bude predikovat jejich vývoj.

Předmětem článku je tedy predikce lidského kapitálu, to znamená úrovně vzdělanosti obyvatel v České republice do roku 2050. Protože při obvyklém průběhu školní docházky lze předpokládat dosažení terciárního stupně vzdělání ve věku 20–24 dokončených let, jsou souhrnné výsledky uváděny pouze pro osoby 25leté a starší.

Metodika

Prognóza populačního vývoje

Základem prognózy vzdělanostní struktury je klasická demografická prognóza obyvatelstva ČR vypočtená komponentní metodou. Tato prognóza byla zpracována ve dvou variantách. První variantou byla (částečně upravená podle nejnovějších údajů) střední varianta prognózy *Českého statistického úřadu*, tzv. **varianta ČSÚ**. Druhá varianta vychází z předpokladu, že plodnost českých žen bude (s jistým zpožděním) kopírovat plodnost žen Nizozemska. (Nizozemsko bylo vybráno z toho důvodu, že se jedná o populaci, kde již byla dokončena transformace plodnosti do vyššího věku a plodnost je zde poměrně stabilní. Navíc se jedná o populaci geograficky nepříliš vzdálenou a co do velikosti v jistém smyslu srovnatelnou s Českou republikou.) Tato varianta je označovaná **varianta NL**.

Výchozí demografickou strukturou pro obě varianty prognózy bylo složení obyvatelstva České republiky a jejích krajů podle pohlaví a jednotek věku k 1. 1. 2009. Obě varianty předpokládají další růst plodnosti, i když mírnějším tempem než v posledních letech. V obou variantách se rovněž uvažuje pokračování růstu střední délky života. I nadále se předpokládalo, že Česká republika zůstane zemí imigrační, avšak, že migrační přírůstky budou výrazně nižší než v letech 2007 a 2008 (kdy se pohybovaly okolo 70–80 tisíc osob ročně). Správnost tohoto předpokladu potvrdil rok 2009, kdy migrační přírůstek činil necelých 30 tisíc osob.

Trendy populačního vývoje jsou v obou variantách prognózy totožné, předpokládané tempo vývoje se však liší. Nizozemská varianta předpokládá vyšší růst plodnosti, rychlejší růst střední délky života i vyšší migrační přírůstek než varianta ČSÚ.

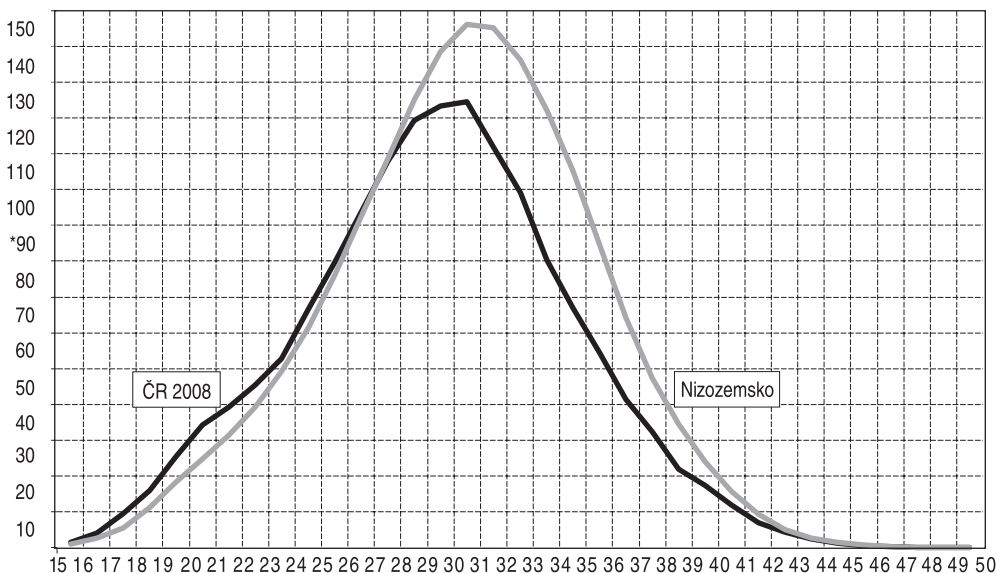
Vstupní data pro výpočty týkající se obyvatelstva ČR byla získána z internetových stránek ČSÚ, zdrojem dat o obyvatelstvu Nizozemska byl Eurostat.

Plodnost

Ve variantě ČSÚ se předpokládá, že úhrnná plodnost do roku 2020 plynule vzroste na 1,60, v dalších 30 letech postupně poroste již jen na 1,72. Nejvyšší specifické plodnosti budou mít ženy ve věku 28–30 let, tzn. struktura plodnosti se již prakticky nebude měnit.

Pro variantu NL byl odhad vývoje plodnosti proveden na základě odhadu vývoje plodnosti jednotlivých „pseudokohort“ (tj. vzájemně se překrývajících kohort žen dvou sousedních ročníků narození), přičemž se předpokládá, že plodnost kohort českých žen bude s určitým zpožděním kopírovat plodnost žen Nizozemska, kde již byl ukončen přesun plodnosti do vyššího věku a kohortní plodnost se zde zdá být poměrně stabilní. Porovnání struktury plodnosti žen ČR a Nizozemska zachycuje graf 1.

Graf 1 Specifické míry plodnosti ČR a Nizozemska (Specific fertility rates for the Czech Republic and the Netherlands)

České kohorty 1965–1977 již dosáhly vrcholu své plodnosti. Pro každou z nich byla na základě hodnot posledních známých specifických měr plodnosti a vývoje trendu plodnosti nalezena „podobná“ kohorta nizozemská. Při odhadu neznámých specifických měr plodnosti těchto českých kohort ve vyšším věku se předpokládá, že jejich specifické míry plodnosti budou odpovídat specifickým mírám plodnosti „podobných“ kohort nizozemských – buď budou přímo rovny mírám nějaké kohorty, nebo průměrné plodnosti dvou či více sousedních kohort. Pro české kohorty 1978 a mladší se předpokládá, že jejich specifické míry plodnosti ve věku 30 a více let budou (podobně jako předchozí kohorty) „kopírovat“ míry plodnosti starších kohort nizozemských. Teprve české kohorty roku 1991 a mladší budou mít stejné tempo vývoje jako Nizozemsko. Pokud pro mladší nizozemské kohorty již nebyla známa plodnost pro nejvyšší jednotky věku, uvažuje se proto, že tato plodnost bude rovna poslední známé plodnosti

v daném věku, tj. že plodnost v nejvyšším věku již dále neporoste. O plodnosti výše uvede-
ných českých kohort ve věku do 30 let se předpokládá, že bude postupně klesat na úroveň po-
slední známé plodnosti nizozemských kohort v daném věku.

Věk nejvyšší plodnosti českých kohort roste. Zatímco kohorty narozené na přelomu 50.
a 60. let dosahovaly nejvyšší plodnosti již v 21 letech, plodnost kohorty 1977 vrcholila ve
30 letech a pro mladší kohorty předpokládáme vrchol plodnosti až ve 31 letech věku. Na zákla-
dě odhadnuté plodnosti českých kohort a předpokladu postupného růstu úhrnné plodnosti až na
1,90 byla zpětně určena průřezová plodnost pro výpočet demografické projekce (tab. 1).

Tab. 1 Předpokládaný vývoj úhrnné plodnosti (Expected trend of total fertility rate)

Ukazatel	2005	2008	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Varianta ČSÚ	1,28	1,50	1,50	1,55	1,60	1,63	1,66	1,68	1,69	1,71	1,72
Varianta NL	1,28	1,50	1,51	1,66	1,70	1,75	1,80	1,83	1,85	1,88	1,90

Úmrtnost

Pro obě varianty se předpokládá, že struktura pravděpodobností úmrtí bude po celou dobu
prognózy stejná jako průměrná struktura pravděpodobností úmrtí za léta 2006–2008. V Čes-
ké republice byl od roku 2001 průměrný roční nárůst střední délky života mužů 0,33 roku,
u žen pak 0,28 roku. Podle varianty ČSÚ se bude střední délka života i nadále prodlužovat po
celé období projekce. Do roku 2030 bude roční nárůst zhruba stejný jako v současné době, po
roce 2030 předpokládáme zpomalení růstu střední délky života.

Projekce ve variantě NL předpokládá, že střední délka života mužů i žen poroste v celém
období projekce stejným tempem jako v současné době. Předpokládaný vývoj střední délky
života zachycuje následující tab. 2.

Tab. 2 Předpokládaný vývoj střední délky života (Expected trend of mean life expectancy)

Ukazatel	2005	2008	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Varianta ČSÚ, muži	72,9	74,0	74,5	75,8	77,0	78,3	79,5	80,5	81,5	82,5	83,5
Varianta ČSÚ, ženy	79,1	80,1	80,6	81,7	82,8	84,0	85,1	85,9	86,8	87,6	88,4
Varianta NL, muži	72,9	74,0	74,7	76,3	78,0	79,6	81,3	82,9	84,6	86,2	87,9
Varianta NL, ženy	79,1	80,1	80,7	82,1	83,5	84,9	86,3	87,7	89,1	90,5	91,9

Migrace

Ze složek populačního vývoje je migrace tou nejobtížněji prognózovatelnou. Závisí totiž
nejen na případných změnách v legislativě přijímající země, ale, a to snad především, na po-
litické, hospodářské a osobní situaci v zemi, z níž se osoba vystěhovává.

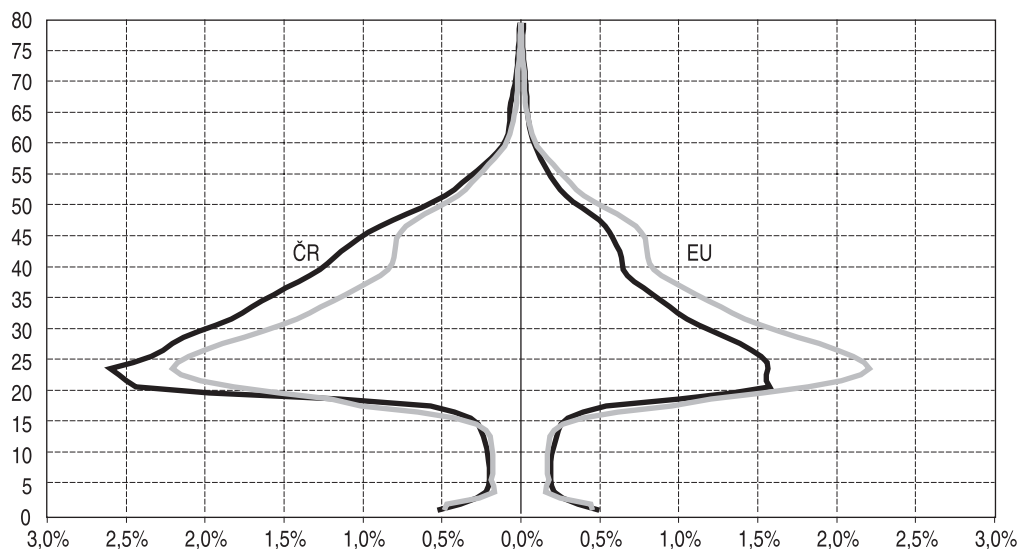
Navzdory hospodářské krizi lze i nadále předpokládat, že Česká republika zůstane zemí
imigrační, roční migrační saldo však zřejmě bude výrazně nižší než v předchozích letech
2007 a 2008. Zdrojem kladného migračního salda budou zejména přistěhovalí ze Slovenska,
Ukrajiny, Ruska a Vietnamu. Kvůli velké geografické vzdálenosti mezi Českou republikou
a oblastmi, z nichž nyní pochází nejvíce uprchlíků (tj. z Afghánistánu, Iráku, Súdánu a So-
málska), a také s ohledem na skutečnost, že Česká republika nikdy nebyla tradiční cílovou
zemí migrantů z těchto oblastí, neočekává se odtud téměř žádný příliv.

Věková struktura imigrantů se i nadále bude lišit od věkové struktury osob s občanstvím
České republiky (a zároveň s trvalým pobytem na jejím území). Česká republika bude i v bu-
doucnu cílem spíše pracovní migrace, a tak mezi imigranty bude výrazně zastoupena produk-
tivní generace.

Migrační saldo se ve variantě ČSÚ předpokládá po celé období prognózy konstantní ve
výši 25 000 osob ročně. Co se týče demografické struktury migrantů, předpokládalo se, že

v roce 2009 bude odpovídat váženému průměru migračního přírůstku ČR za období 2004–2007. V dalších letech do roku 2030 se předpokládalo postupné přibližování této struktury struktury migračního salda EU (pro kterou je charakteristický především vyrovnaný poměr mužů a žen), po roce 2030 se předpokládala trvale struktura EU. Porovnání struktury současného migračního salda ČR s migračním sladem EU zachycuje graf 2.

Graf 2 Věková struktura migračního salda ČR a EU (The age structure of net migration of the Czech Republic and the EU)

Podle varianty NL se v letech 2009–2016 i nadále počítá zejména s pracovní migrací mužů a s velmi pozvolným nárůstem ročního počtu imigrantů. O ženách se lze domnívat, že budou muže následovat s odstupem dvou let. Standardní doba, po které lze získat trvalý pobyt, je u občanů třetích zemí (mimo EU) obecně deset let nepřetržitého pobytu na vízum nad 90 dní nebo povolení k dlouhodobému pobytu v České republice bez dalších podmínek. Tuto dobu lze zkrátit na osm let pobytu, pokud cizinec žádá o trvalý pobyt za účelem společného soužití se svým rodinným příslušníkem, který již povolený trvalý pobyt v České republice má. Trvalý pobyt již po pěti letech pobytu může získat cizinec, pokud v České republice neúspěšně žádal o azyl a pochází ze země, která není na seznamu tzv. bezpečných zemí nebo byl zařazen do projektu **Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků**. Samozřejmě s oním dvouletým odstupem nepřijdou všechny ženy a děti mužů, kteří se do České republiky přestěhovaly, protože nelze předpokládat postupnou migraci celých rodin. V uvedeném období se předpokládá migrační saldo kolem 35 000 osob ročně a věková a pohlavní struktura migrantů bude mírně pozměněna vzhledem k migraci žen a dětí, které budou následovat své manžele (partnery), resp. otce.

Počínaje rokem 2022 by mohli migranti, kteří přišli do České republiky na počátku prognózaného období, mít nárok na získání českého občanství. Tato skutečnost by mohla posílit migraci za účelem slučování rodin. Tedy za muži, kteří odešli ze země původu z ekonomických důvodů, by postupně přicházely jejich ženy a děti. To by mělo vliv nejen na věkovou a pohlavní strukturu migračního salda, ale i na jeho výši, a tak se od roku 2022 předpokládá migrační saldo ve výši 40 000 osob ročně. Předpokládaný vývoj migračního salda je tedy následující (tab. 3):

Tab. 3 Předpokládaný vývoj migračního přírůstku (Expected increase of net migration)

Ukazatel	2005	2008	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Varianta ČSÚ	36 229	71 790	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Varianta NL	36 229	71 790	31 000	35 000	38 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000

Prognóza dosaženého vzdělání

Získaná populační projekce byla základem pro prognózu výkonů vzdělávací soustavy. Bereme v úvahu pouze formální vzdělávání založené na klasické struktuře vzdělanosti obyvatelstva rozdělené na čtyři stupně:

- základní vzdělání (do této skupiny zahrnujeme i osoby s nedokončeným základním vzděláním),
- střední vzdělání a střední vzdělání s výučním listem („střední vzdělání bez maturity“),
- střední vzdělání s maturitní zkouškou („střední vzdělání s maturitou“),
- terciární vzdělání („vyšší vzdělání“), tedy vzdělání na konzervatoři, vyšší odborné škole a vysokoškolské vzdělání.

Pro výpočet prognózy je potřebný odhad počtu absolventů jednotlivých stupňů vzdělávání v jednotlivých letech.

Základní vzdělávání

Žáci nově přijatí do základních škol jsou určeni na základě míry účasti podle jednotlivých věkových ročníků (5, 6 a 7letých). Míry účasti jsou odhadovány podle analýzy minulého vývoje a nemění se po celou délku prognózovaného období.

Od prvního ročníku až po absolventy je potom použita metoda koeficientů přechodu mezi jednotlivými ročníky, a protože jsou k dispozici poměrně podrobné údaje, je bráno v úvahu i opakování ročníku a odchod do víceletých oborů vzdělávání na středních školách. Absolventi základních škol jsou vykazováni za 1.–7., 8., 9. a 10. ročník, koeficienty jsou tedy aplikovány na počet žáků v těchto ročnících.

Protože je v České republice zavedena povinná 9letá školní docházka, kopíruje počet žáků na základních školách výrazně demografické změny (v zásadě nelze systém opustit před dokončením povinné školní docházky). Koeficienty přechodu mezi jednotlivými ročníky, pro opakující žáky a pro výpočet absolventů, jsou založeny na analýze minulého vývoje a nemění se po celou dobu prognózovaného období. Koeficienty přechodu na víceleté střední školy se snaží udržet stabilní absolutní počty žáků odcházejících ze základních škol do víceletých středních škol do roku 2015, po tomto roce jsou fixovány a nemění se do konce prognózovaného období.

Střední vzdělávání

Počty nově přijatých jsou založeny na počtech absolventů základních škol, minimalizují se tak vlivy odkladů povinné školní docházky. Koeficient se snaží zachovat konstantní poměr nově přijatých do oborů středních škol k absolventům základních škol do roku 2015, potom jsou koeficienty nově přijatých do jednotlivých oborů středního vzdělávání (obory podle nařízení vlády 689/2004 Sb.) až do roku 2050 konstantní.

Je nutné také zmínit víceleté střední školy (6 a 8letá gymnázia), na která nastupují žáci z 5., resp. 7. ročníků základních škol – podíl přijatých žáků je vztažen k těmto ročníkům. Tito žáci částečně plní povinnou školní docházku na střední škole (dva nebo čtyři ročníky) a jako absolventi jsou potom stejně staří jako absolventi 4letých oborů středních škol.

Počet žáků a absolventů je konstruován stejně jako v případě základních škol – tedy pomocí koeficientů přechodu mezi jednotlivými ročníky (tentokrát nejsou součástí výpočtu odhady žáků opakujících jednotlivé ročníky, protože nejsou vykazovány po oborech, tyto počty jsou v podstatě spolu s předčasnými odchody ze vzdělávání zahrnuty přímo do koeficientu

přechodu) a koeficientu absolventů k počtu žáků v posledním roce dané skupiny oborů středního vzdělávání. Koeficienty jsou odhadovány z analýzy minulého vývoje a jsou zatím konstantní pro celou délku prognózovaného období.

Vzdělávání na konzervatoři

Školský zákon z roku 2004 definuje konzervatoř jako samostatný druh školy, počty nově přijatých, žáků a absolventů jsou tedy prognózovány samostatně (před rokem 2005 se konzervatoře považovaly za typ střední odborné školy). Konzervatoře jsou ukončeny absolutoriem, jejich úspěšní absolventi dosahují terciárního vzdělání.

Počty nově přijatých jsou prognózovány jako podíl z počtu absolventů základních škol (pro 6 a 7leté obory konzervatoří), resp. jako podíl z počtu žáků 5. ročníků základních škol (pro 8leté obory). Počet žáků a absolventů je konstruován stejně jako v případě základních a středních škol pomocí koeficientů přechodu mezi jednotlivými ročníky (součástí výpočtu nejsou odhady žáků opakujících jednotlivé ročníky, protože nejsou vykazované) a koeficientu absolventů k počtu žáků v posledním roce. Koeficienty jsou odhadovány z analýzy minulého vývoje a jsou zatím konstantní pro celou délku prognózovaného období.

Vyšší odborné vzdělávání

Počty nově přijímaných do vyšších odborných škol (VOŠ) jsou založeny na odhadu jejich podílu z absolventů se středním vzděláním s maturitní zkouškou z předchozího roku.

Počet žáků a absolventů je konstruován stejně jako u předchozích vzdělávacích úrovní pomocí koeficientů přechodu mezi jednotlivými ročníky a koeficientu absolventů k počtu žáků v posledním roce. Koeficienty jsou odhadovány z analýzy minulého vývoje a jsou zatím konstantní pro celou délku prognózovaného období.

Vysokoškolské vzdělávání

Prognóza počtu nově zapsaných studentů českého státního občanství do prezenčního studia vysokých škol je založena na analýze čisté míry vstupu do terciární úrovně vzdělávání a na míře vstupu do terciárního vzdělávání založené na kohortní analýze. Předpokladem vstupu na terciární úroveň je v České republice úspěšné absolvování středního vzdělání s maturitní zkouškou. Prognóza počtu nově zapsaných studentů – cizinců potom vychází z počtu nově zapsaných studentů státního občanství České republiky v daném roce.

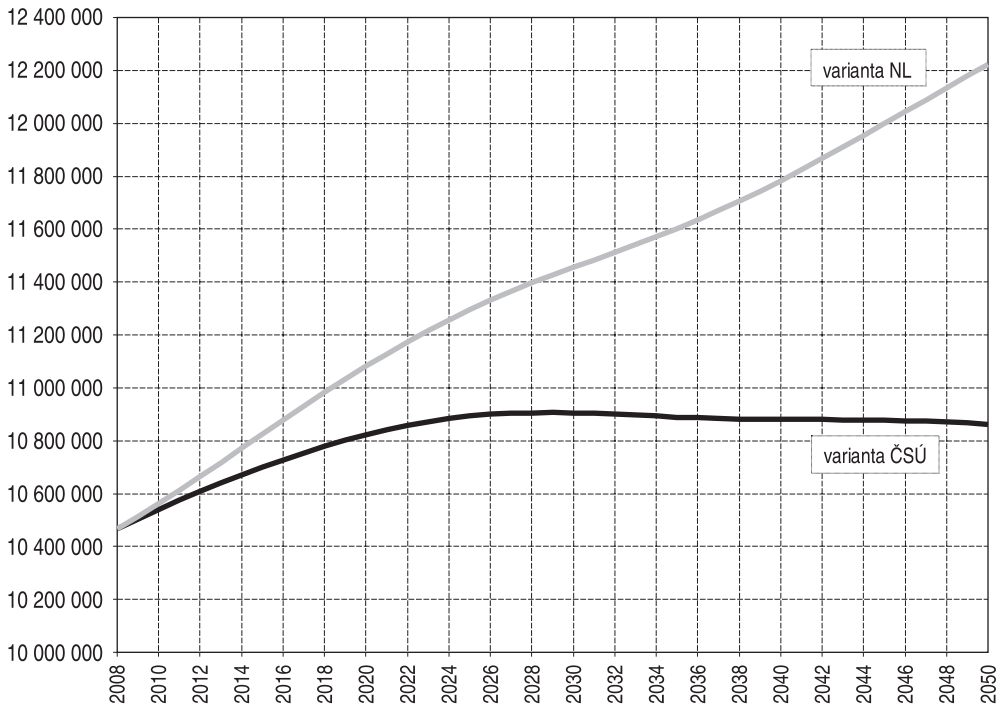
Na základě výchozí vzdělanostní struktury obyvatelstva ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), základní demografické prognózy a prognózy počtů absolventů jednotlivých vzdělanostních stupňů byla zkonstruována prognóza obyvatelstva podle dosaženého stupně vzdělání.

Prognóza byla vypočtena standardní komponentní metodou pro čtyři výše uvedené skupiny. Plodnost se předpokládala pro všechny skupiny stejná a rovná plodnosti bez rozlišení vzdělání. Protože do skupiny osob se základním vzděláním zahrnujeme i osoby s nedokončeným základním vzděláním, byli všichni novorozenci zařazeni do skupiny se základním vzděláním. Dosažení vyššího stupně vzdělání bylo považováno za „migraci“ příslušné osoby z populace osob nižšího stupně vzdělání do populace osob vyššího stupně vzdělání. Úmrtnost byla podle dosaženého stupně vzdělání rozlišena. Co se týče zařazení migrantů do jednotlivých vzdělanostních skupin, předpokládá se, že struktura imigrantů daného věku podle vzdělání je stejná jako struktura obyvatelstva ČR daného věku podle vzdělání.

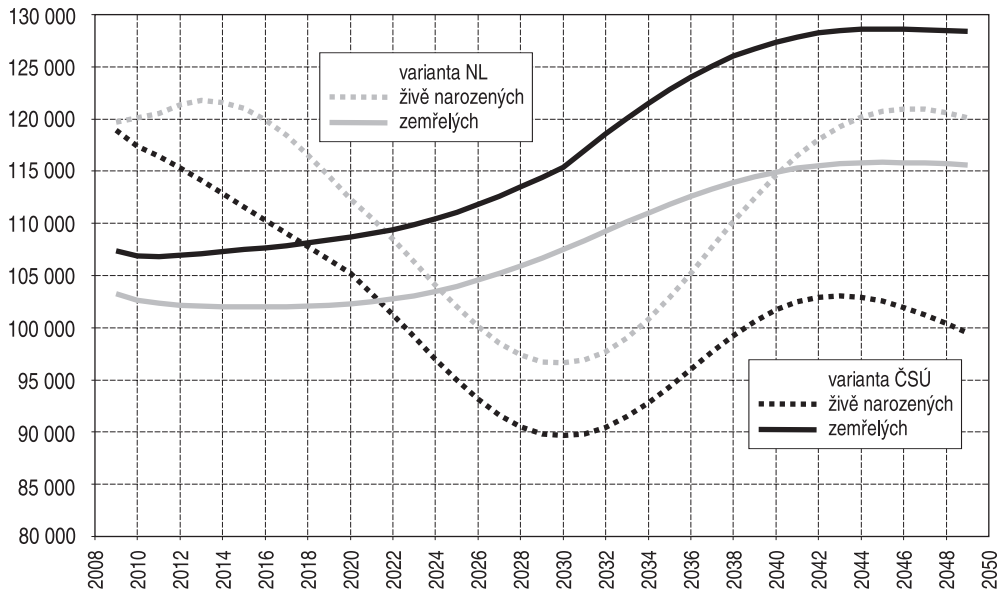
Hlavní výsledky projekce demografického vývoje obyvatelstva

Předpokládané dvě varianty demografického vývoje jsou na první pohled odlišné. Podle varianty ČSÚ se počet obyvatel ČR (graf 3) během následujících 20 let přiblíží k 11 milionům, ale poté začne stagnovat či dokonce mírně klesat. Naproti tomu podle varianty NL,

Graf 3 Očekávaný vývoj počtu obyvatel ČR (Expected development of the number of population of the Czech Republic)

Graf 4 Očekávaný vývoj počtu živě narozených a zemřelých v ČR (Expected trend of live births and of deaths in the Czech Republic)

předpokládající vyšší plodnost, rychlejší růst střední délky života i vyšší migrační přírůstek, počet obyvatel ČR trvale poroste a překročí hranici 12 milionů.

Rovněž vývoj počtu živě narozených a zemřelých (graf 4) má rozdílný charakter. Podle varianty ČSÚ nastane zhruba za 10 let okamžik, kdy počet živě narozených bude opět nižší než počet zemřelých a tento stav zůstane zachován trvale, rozdíl se bude stále zvyšovat. Podle varianty NL nastane tento okamžik zhruba až o 5 let později, rozdíly nebudou příliš výrazné a vzhledem k vyšší plodnosti a migraci lze koncem první poloviny tohoto století opět očekávat kladný přirozený přírůstek obyvatelstva.

Je těžké říci, která z uvedených variant vývoje je pravděpodobnější. V minulosti jsme byli svědky několika krátkodobých změn trendů demografického vývoje. Málokdo očekával tak hluboký pokles plodnosti v 90. letech, její opětovný růst v posledních letech byl také o něco vyšší, než se předpokládalo. Je otázkou, zda současná stagnace plodnosti je pouze krátkodobým přerušením dalšího růstu či zda se jedná opět o krátkodobou či dokonce dlouhodobou změnu předchozího trendu. Rovněž migrační přírůstek v letech 2007 a 2008 byl nečekaně vysoký, jeho hodnota v roce 2009 byla však opět výrazně nižší – na úrovni hodnot první poloviny let 2000–2009. Další vývoj migrace bude asi do značné míry záviset především na dalším vývoji ekonomické situace v ČR i ve světě.

V každém případě je zřejmé, že za předpokladu dalšího růstu plodnosti, růstu střední délky života a trvale kladného migračního salda nebude v České republice v nejbližších desetiletích docházet k výraznému úbytku obyvatelstva.

Je však třeba si uvědomit, že i přes poměrně velkou odlišnost výsledků prognózy počtu obyvatel (podle jednotlivých variant se v roce 2050 liší o téměř 13 %) jsou rozdíly ve struktuře obyvatelstva podle dosažené úrovně vzdělání zanedbatelné. V grafech, uvedených v následující části, by nebyly vůbec patrné. Proto jsou tyto grafy i doprovodné texty uváděny pouze pro jedinou variantu (NL).

Prognóza struktury vzdělanosti v České republice

Podíl osob starších 25 let s vyšším vzděláním je v současné době v případě mužů na úrovni vyšší než 16 %, u žen pak 13 %. Nejvyšší podíl má v případě mužů skupina osob, které mají střední vzdělání bez maturity, tento podíl je zhruba 45%. U žen má tato skupina zhruba stejný podíl jako skupina osob se středním vzděláním s maturitou – v obou případech kolem 33 %. Podíl osob s nejvyšším základním vzděláním je u mužů přes 10 % a u žen přes 21 % (graf 5.)

Prognóza budoucího vývoje do roku 2050 vycházející ze současné situace předpokládá, že nejvýraznějším způsobem poroste podíl osob s dokončeným vyšším vzděláním. V případě mužů by tento podíl měl vzrůst až k hodnotě 38 %, u žen dokonce na o něco vyšší úroveň. U mužů bude tento růst kompenzován poklesem podílu dnes nejsilnější skupiny osob se středním vzděláním bez maturity, který se v průběhu doby bude snižovat z dnešních 45 % na přibližně 27 %. U žen je pak nárůst podílu nejvzdělanější skupiny kompenzován silným poklesem podílu skupiny s nejnižším vzděláním, tedy základním. Z dnešních téměř 22 % na budoucí hodnotu kolem 7 %.

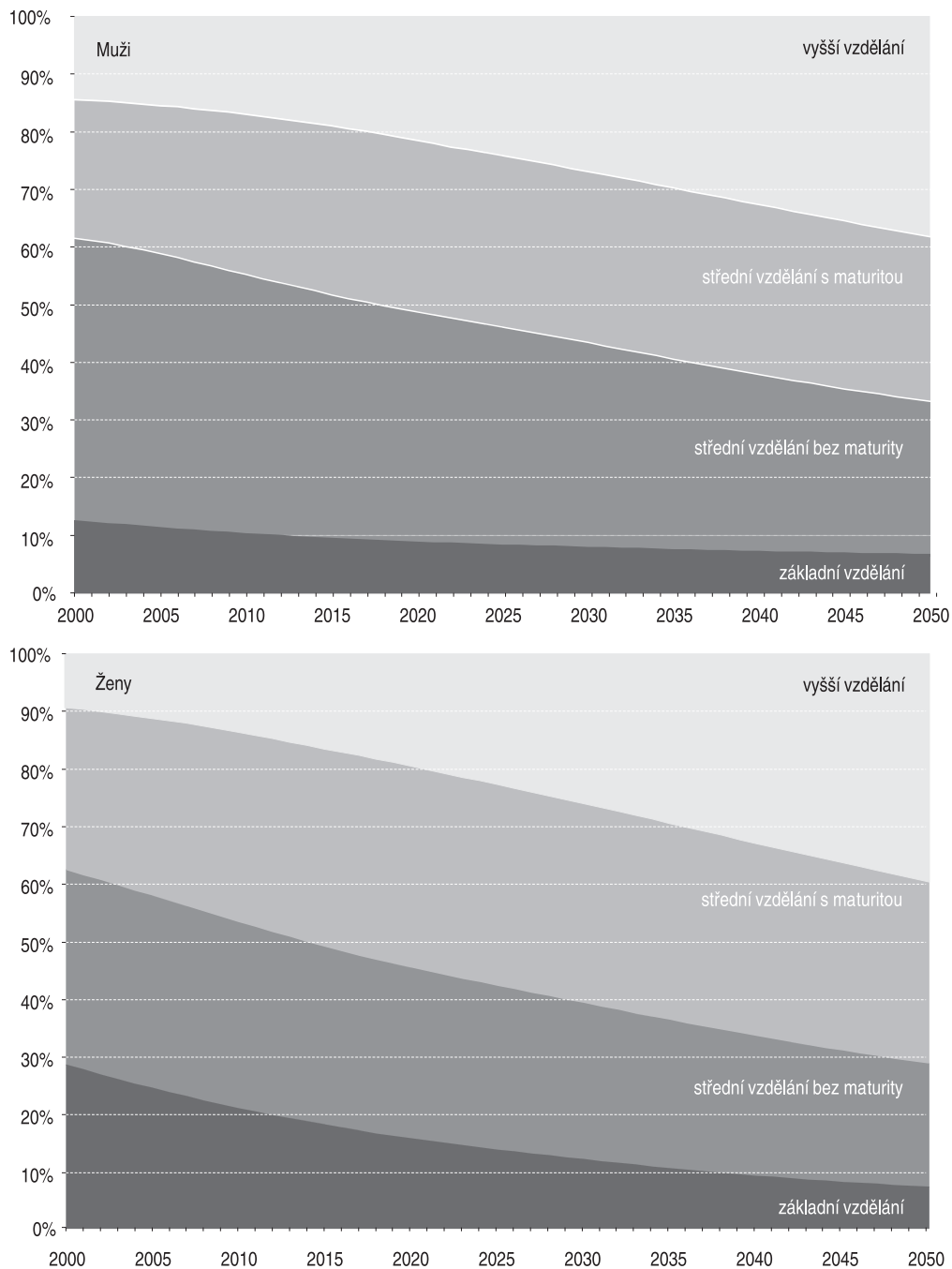
Počty 15letých osob (tj. potenciálních zájemců o střední vzdělání – graf 6) poklesnou v nejbližších letech o více než 20 % a i po opětovném pozdějším nárůstu nepřekročí v budoucnu výrazněji současnou hodnotu.

Počty 19letých (tj. potenciálních zájemců o terciární vzdělání) poklesnou dokonce o 30 % a pravděpodobně se již na současnou úroveň nevrátí.

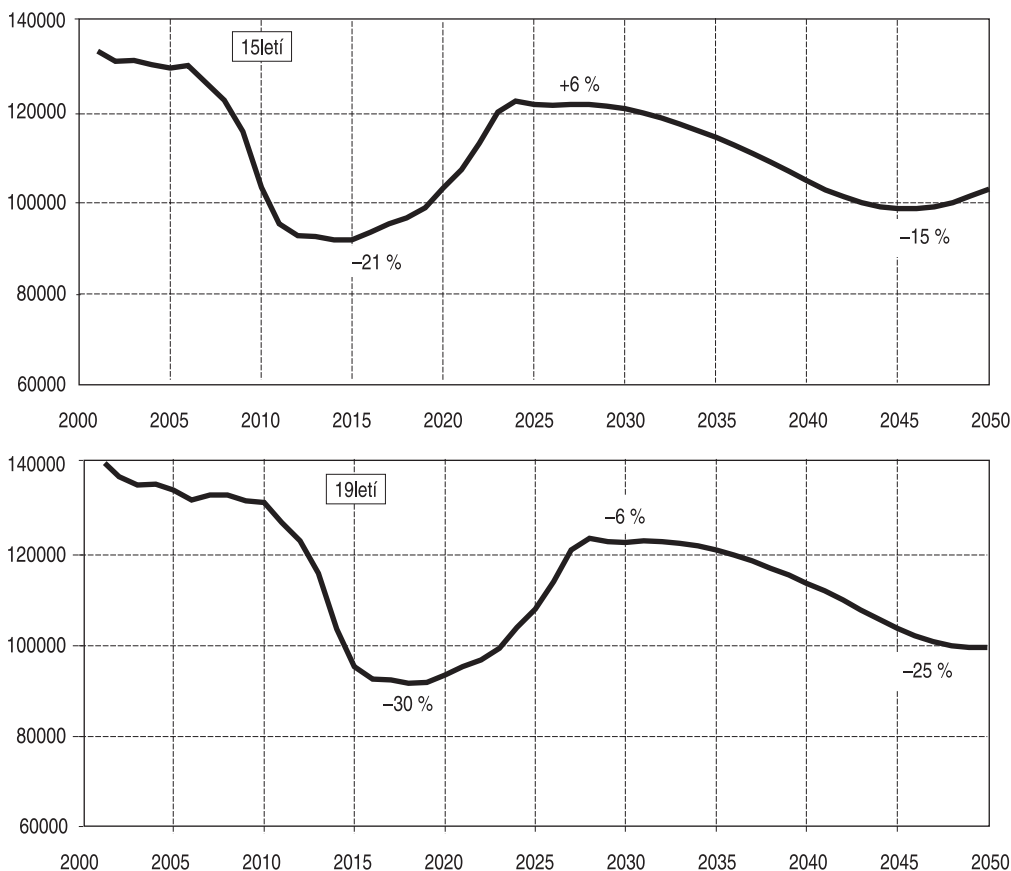
Uplatnění absolventů na trhu práce a jejich nezaměstnanost

Po absolvování školy může absolvent začít studovat další školu nebo vstoupit na trh práce. V tom druhém případě buď začne pracovat, nebo práci nenalezne a stane se nezaměstnaným.

Graf 5 Očekávaný vývoj struktury vzdělanosti 25letých a starších mužů a žen v ČR (Expected development of the education structure of men and women older 25 years in the Czech Republic)

Graf 6 Očekávaný vývoj počtů 15letých a 19letých osob v ČR a odchylek od počtu k 1. 7. 2009 (v %) (průměr variant ČR a NL) [Expected development of the number of 15-year-olds and 19-year-olds in the Czech Republic and deviations from the number as of 1. 7. 2009 (in %) (average of the variants of the Czech Republic and the Netherlands)]

Jelikož nejsou k dispozici data o pokračování konkrétního jedince v dalším vzdělávání či jeho dalším pracovním životě, bylo potřeba učinit jisté zjednodušující předpoklady.

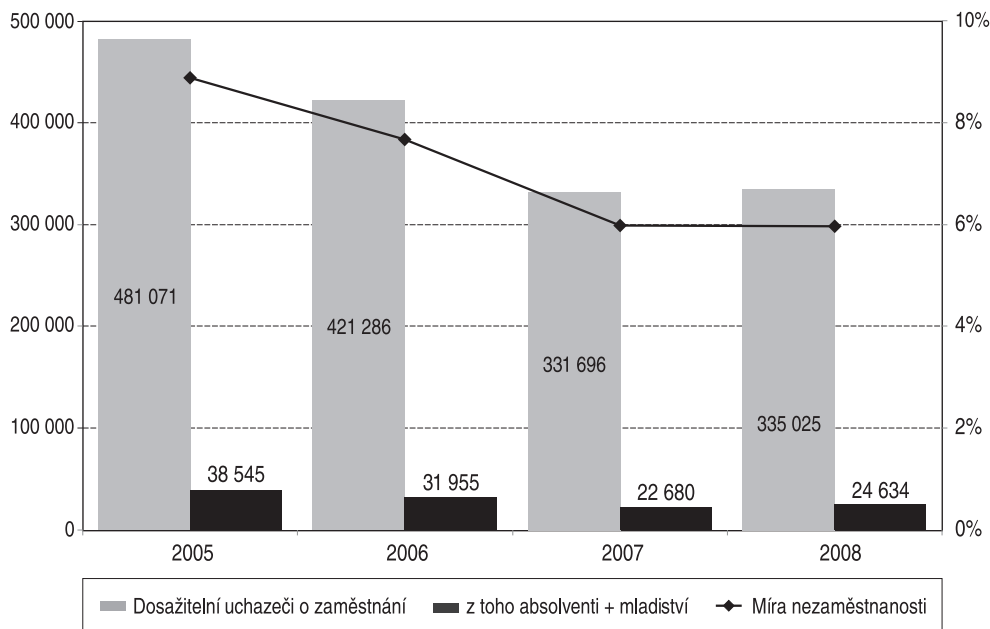
Jako podklady pro analýzu uplatnění absolventů na trhu práce byly použity následující zdroje dat:

- 1) ÚIV (Ústav pro informace ve vzdělávání) – data o absolventech
- 2) MPSV ČR – data o nezaměstnanosti
- 3) NÚOV (Národní ústav odborného vzdělávání) – studie Nezaměstnanost absolventů škol SŠ a VOŠ (2009)
- 4) NÚOV – studie Uplatnění absolventů škol (2008).

Vzhledem k tomu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR publikuje údaje o absolventech a mladistvých dohromady (přesněji, tyto dvě kategorie se překrývají), byla pro další analýzu tato skupina zpracovávána dohromady. Informace z trhu práce se týkají dne 31.12. daného roku.

Absolutní počty dosažitelných uchazečů o zaměstnání i uchazečů – absolventů kopírují trend vývoje nezaměstnanosti, tedy jak absolventi, tak „neabsolventi“ jsou změnami na trhu práce zasaženi (graf 7).

Graf 7 Uchazeči o zaměstnání a míra nezaměstnanosti v ČR v letech 2005–2008 (stavy k 31. 12. daného roku) [Job applicants and the unemployment rate in the Czech Republic in 2005–2008 (as of 31. 12. of the given year)]

Celkový počet absolventů (SŠ, VOŠ, konzervatoře, VŠ) ve sledovaném období kontinuálně roste. Podíl těch, kteří na trhu práce následně neuspěli, kopíruje trend celkové míry nezaměstnanosti. Rozdíl mezi „neabsolventskou“ populací a absolventy není na první pohled patrný, absolventi se uplatňují na trhu práce v průběhu sledovaného období stejnou měrou, jako je tomu u ostatní populace (graf 8).

Význam vzdělání pro snížení ekonomických důsledků stárnutí populace

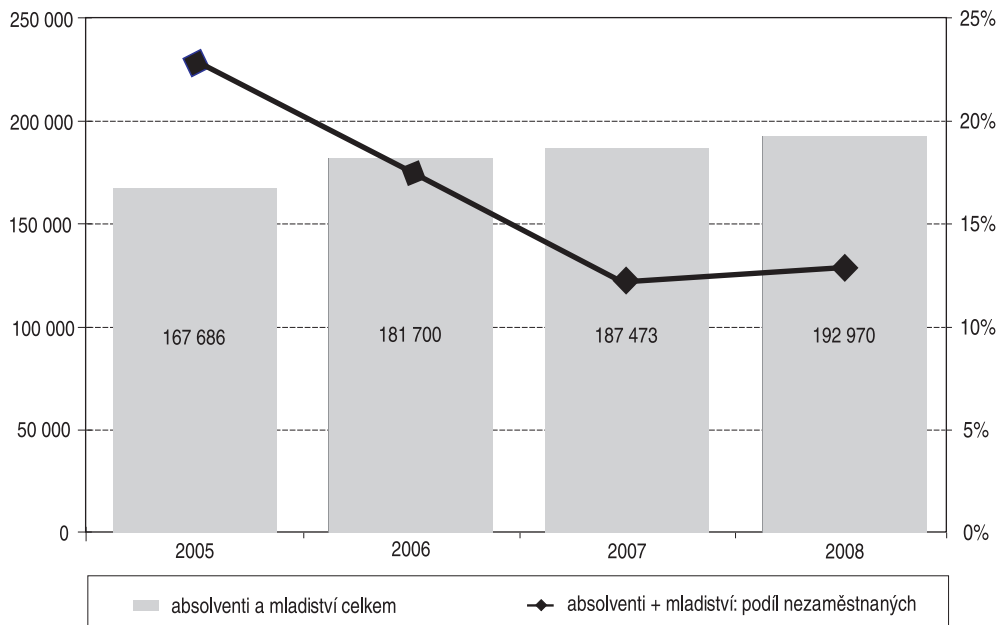
Osoba s vyšším vzděláním snáze najde uplatnění na trhu práce a má zpravidla i vyšší příjem. Současně lze předpokládat, že její produkce je v průměru o něco vyšší než produkce osoby s nižším vzděláním. Úroveň a kvalitu vzdělání je velmi obtížné měřit, jako velmi hrubou míru lze použít délku vzdělávání vyjádřenou v letech.

Ovlivní nějak délka vzdělání míru produkce? V publikaci F. Koschin (2005: 48) uvádí, že: *Z řady provedených analýz vyplývá, že každý rok vzdělávání navíc (rozumí se v průměru za celé obyvatelstvo) představuje navýšení produkce o 3–6 %. Přitom toto navýšení je vyšší u rozvinutých než u rozvojových zemí. Vysvětlením by mohla být kvalita vzdělávání. V rozvinutých zemích se patrně během roku vzdělávání předává větší objem znalostí a dovedností. Česká republika patří k vyspělým zemím, předpokládali jsme proto, že zvýšení délky vzdělání o 1 rok v ČR znamená zvýšení produkce o 5 %.*

Celkovou produkci v ČR můžeme odhadnout jako součet produkcí jednotlivých osob, kde průměrnou hodnotu produkce jednotlivce s celkovou dobou vzdělávání v let položíme rovnou hodnotě $1,05^{v-v_0}$, kde v_0 je doba vzdělávání považovaná za standardní.

Statistiky ukazují, že v současnosti se v Evropě průměrná doba vzdělávání pohybuje kolem 12 let, zvolme tedy tuto dobu za standard (je to zhruba doba vzdělávání osoby se středním vzděláním bez maturity). Osoba se základním vzděláním má tedy dobu vzdělávání o 3 roky kratší, osoba se středním vzděláním s maturitou zhruba o rok delší, osoba s vysokoškolským

Graf 8 Umístitelnost absolventů a mladistvých v ČR v letech 2005–2008 (stavy k 31. 12. daného roku) [Job placement rate among graduates and young people in the Czech Republic in 2005–2008 (as of 31. 12. of the given year)]

vzděláním zhruba o 5 let delší než standard. (Průměrnou dobu vysokoškolského studia uvažujeme pouze 4 roky, protože za vysokoškolské vzdělání se považuje i tříleté studium bakalářské.)

Ekonomické zatížení společnosti seniory často charakterizujeme tzv. indexem závislosti seniorů definovaným jako poměr počtu osob v poproduktivním věku ku počtu osob ve věku produktivním. Tento index tedy předpokládá, že nejen spotřeba, ale i produkce závisí pouze na počtu osob příslušného věku. Porovnejme hodnoty tohoto indexu s indexem modifikovaným, kde ve jmenovateli není pouhý součet počtu osob v produktivním věku, ale součet celkové produkce vypočtený vzhledem k výše uvedeným předpokladům

$$1,05^{-3} \cdot S_{zákl} + S_{bezmat} + 1,05^5 \cdot S_{mat} + 1,05^5 \cdot S_{vs},$$

kde $S_{zákl}$, S_{bezmat} , S_{mat} , S_{vs} je po řadě počet osob se základním, středním bez maturity, středním s maturitou a vysokoškolským vzděláním.

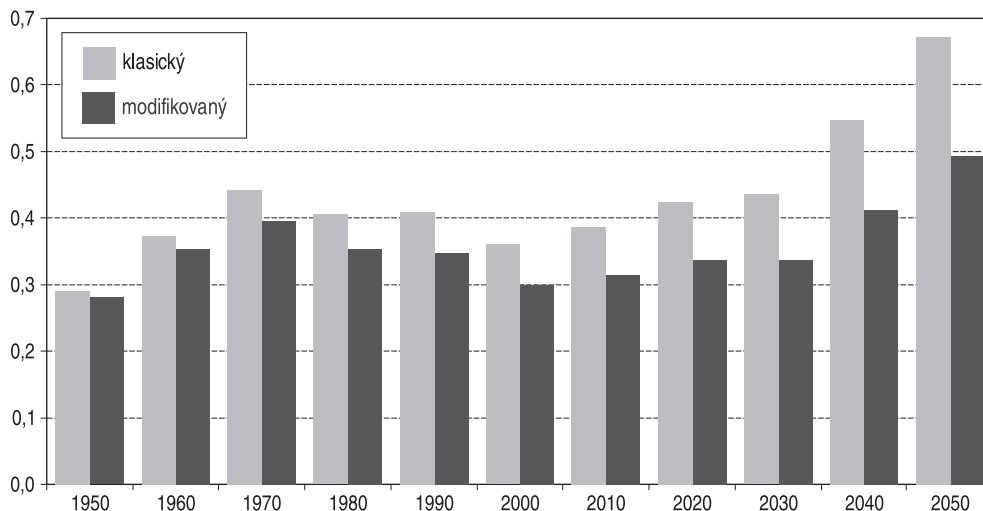
Nárůst závislosti seniorů by byl při zohlednění rostoucího vzdělání nižší než podle indexu vypočteného klasickým způsobem. Hodnota „klasického“ indexu by v roce 2050 byla téměř o 90 % vyšší než v roce 2000, u modifikovaného indexu je nárůst pouze 60 % (graf 9). Přitom bylo jako měřítko kvalifikace a výše produkce vzato v úvahu pouze běžně vykazované „standardní“ formální vzdělávání. Postgraduální studium a různé formy celoživotního vzdělávání nebyly vůbec vzaty v úvahu.

Závěr

V ČR lze očekávat další nárůst úrovně vzdělanosti populace. Podíl osob pouze se základním vzděláním se ještě o něco sníží, naopak několikanásobně vzroste podíl osob s vyšším vzděláním. Úroveň vzdělání žen se vyrovná úrovni vzdělání mužů.

Předpokládaný další růst vzdělání může vést k částečnému zmírnění ekonomických dů-

Graf 9 Porovnání vývoje indexu závislosti seniorů počítaného klasickým a modifikovaným způsobem (A comparison of the senior dependency ratios calculated using the classic and the modified methods)

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

sledků stárnutí populace. Vzdělanější osoby se lépe uplatní na trhu práce a lze předpokládat, že budou mít i vyšší produkci. Jde samozřejmě o to, aby jejich vzdělání bylo dostatečně kvalitní, a aby jejich vzdělávání neskončilo absolvováním formálního vzdělávání ve škole, ale pokračovalo dále různými formami celoživotního vzdělávání.

Celková délka školní docházky a dosažená úroveň vzdělání je pochopitelně velmi hrubou charakteristikou kvality člověka a jeho potenciálního přínosu pro společnost. Navíc je důležitá nejen kvantita, ale i kvalita vzdělání.

Není určitě jednoduché posuzovat kvalitu vzdělání. Závisí to jistě na tom, co od vzdělání očekáváme, jaký by měl být (kromě získávání znalostí a dovedností a zvyšování kvalifikace) jeho skutečný širší cíl a smysl. V prohlášení studentské iniciativy **Inventura demokracie** ke jeho výročí události 17. listopadu 1989 se mimo jiné praví:

Smyslem vzdělání přece není stát se co nejproduktivnějším „lidským zdrojem“, který v první řadě generuje zisk. Vzděláním má člověk získat schopnost rozpoznávat a rozhodovat se. A díky vzdělání by také měl znát alternativy k všudypřítomnému pragmatismu, který se pro většinu lidí stává jediným dostupným vyznáním. Jenomže právě v tom současné školství nejvíc zaostává. Školy nás nevedou ani k poznání, ani k lepší orientaci ve světě, a už vůbec ne k moudrosti. Na všech úrovních vzdělávání nám chybí odvaha hledat a ctít hodnotový systém – a stejně chybí i důraz na lidský charakter. Přitom právě současná demokracie naléhavě vyžaduje lidi schopné alespoň v základní míře porozumět světu – a také sobě – a vést k tomu i ostatní. Současná demokracie potřebuje také osobnosti, které by se dovedly správně rozhodnout a jednat i ve zcela nových a nečekaných situacích – v takových, ke kterým dosud nemáme žádný návod.

Chceme-li být do budoucna inspirativní, sebevědomou a svobodnou zemí, vzdělání nesmí být tématem jenom pro učitele, studenty a pro politiky. Musí být prvořadým tématem pro nás všechny (Inventura..., 2009).

Prognóza jasně ukazuje, že populace ČR bude za zhruba 40 let vzdělanější než v současné době, její lidský kapitál se zvýší. Bude ale naše populace také moudřejší a humánnější?

Literatura

- Arltová, M. – Langhamrová, J. 2010. *Migration and ageing of the population of the Czech Republic and the EU countries*. Prague Economic Papers, 19 (1), s. 54–73. ISSN 1210-0455.
- Český statistický úřad. Dostupné z: <http://www.czso.cz> (2008-05-01).
- Dufek, J. – Minařík, B. 2008. *Stárnutí obyvatel České republiky a vývoj zatížení produktivní populace*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 80 s. ISBN 978-80-7375-253-8.
- Fiala, T. 2006. Dva přístupy modelování vývoje úmrtnosti v populační projekci a jejich aplikace na populaci ČR. Bratislava 5. – 6. 10. 2006. *Forum Statisticum Slovacum*, 4/2006. Bratislava: Slovenská statistická a demografická společnost, s. 44–55. ISSN 1336-7420.
- Fiala, T. 2007. Demographic Prognosis of the Future Development of the Number of Information Scientists in the Czech Republic. *Forum Statisticum Slovacum*, 3 (6), s. 36–40. ISSN 1336-7420.
- Fiala, T. 2008. Analýza růstu střední délky života v ČR metodou klouzavé lineární regrese. *Forum Statisticum Slovacum* [CD-ROM], 6 (6), s. 31–35. ISSN 1336-7420.
- Fiala, T. – Langhamrová, J. 2009. Některé aspekty budoucího demografického vývoje České republiky. *Forum Statisticum Slovacum*, 5 (5), s. 32–36. ISSN 1336-7420.
- Fiala, T. – Langhamrová, J. – Hulík, V. Aktualizovaná prognóza struktury vzdělanosti obyvatel ČR. Praha 14.–15. 12. 2009. In *Reprodukce lidského kapitálu – vzájemné vazby a souvislosti* [CD-ROM]. Praha: Oeconomica, 2009, s. 1–12. ISBN 978-80-245-1434-5.
- Inventura demokracie ke 20. výročí události 17. listopadu 1989*. 2009. Dostupné z: <http://www.inventurademokracie.cz/studentske-prohlaseeni/>
- Kačerová, E. 2008. International migration and mobility of the EU citizens in the Visegrad group countries: Comparison and bilateral flows. Barcelona 9.–12. 7. 2008. In *European Population Conference*. Barcelona: EPC, 142.
- Kačerová, E. 2007a. Foreigners in the Czech Republic. Praha 20. 9. 2007. In *MSED na VŠE* [CD-ROM]. Praha: Typograf, s. 1–6. ISBN 978-80-254-0275-7.
- Kačerová, E. 2007b. International Migration and Mobility of the EU Citizens in the Visegrad Countries: Comparison and Bilateral Flows. Lisboa 22.–29. 8. 2007. In *Bulletin of the International Statistical Institute, 56th Session, Proceedings*. ISI 2007 [CD-ROM]. Lisboa: International Statistical Institute, s. 1–3.
- Koschin, F. 2005. *Kapitoly z ekonomické demografie*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 52 s. ISBN 80-245-0959-8.
- Langhamrová, J. – Fiala, T. 2007. The Ageing of the Population and its Consequences. *Forum Statisticum Slovacum*, III (6), s. 79–83. ISSN 1336-7420.
- Langhamrová, J. – Kačerová, E. 2007. Věkové složení cizinců v České republice. *Forum Statisticum Slovacum*, III (3), s. 157–161. ISSN 1336-7420.
- Langhamrová, J. – Koschin, F. – Fiala, T. – Fischer, J. – Fořtová, S. – Hulík, V. – Kačerová, E. – Konrádová, J. – Mazouch, P. – Miskolczi, M. – Štátnová, P. *Prognóza lidského kapitálu obyvatelstva České republiky do roku 2050 (aktualizovaná verze roku 2009)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009, 240 s. ISBN 978-80-245-1576-2.
- Obečná databáze Eurostatu*. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (2008-05-01)
- Readings in Population Research Methodology*. 1993. Vol. 5. Population Models, Bogue, D. J. – Arriaga, E. E. – Anderton, D. L. (eds.). Projections and Estimates. United Nations Population Fund, Social Development Center, Chicago, Illinois.

JITKA LANGHAMROVÁ je absolventkou Vysoké školy ekonomické v Praze. V současné době je docentkou a vedoucí katedry demografie na Fakultě informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze. Ve své výzkumné činnosti se zaměřuje na problematiku stárnutí populace, sociální demografii, zabývá se rovněž problematikou regionální demografie.

TOMÁŠ FIALA je absolventem matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V současné době je odborným asistentem na katedře demografie fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze. Ve své výzkumné činnosti se zabývá problematikou stárnutí populace a populačních projekcí.

VLADIMÍR HULÍK je absolventem Vysoké školy ekonomické v Praze. V současné době je analytikem v Ústavu pro informace ve vzdělávání. Je členem několika pracovních skupin Evropské komise a Eurostatu zaměřených na indikátory a statistiku v oblasti vzdělávání. Jeho odborným zaměřením jsou prognózy v oblasti vzdělávání, regionální vzdělávání a mezinárodní statistická srovnání a analýzy.

MARTINA MISKOLCZI je absolventkou matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Vysoké školy ekonomické v Praze. Na katedře demografie fakulty informatiky a statistiky VŠE je externí vyučující a odbornou asistentkou. Ve své výzkumné činnosti se zabývá problematikou nezaměstnanosti a vícecestavé demografie.

EVA KAČEROVÁ je absolventkou přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V současné době je odbornou asistentkou na katedře demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy eko-

nomické v Praze. Ve své výzkumné činnosti se zabývá problematikou současného i předpokládaného budoucího vývoje migrace.

Summary

The level of education of the population of the Czech Republic is going to rise. The share of people with just basic education is declining (especially among women) and it will fall below 10% among both men and women. Conversely, the share of people with tertiary education should approach 40% of the population among both men and women. There will be just a minor difference between the education levels of men and women (unlike the case today).

Assuming that higher education levels lead to greater economic productivity, the rising level of education should partly compensate for the ongoing process of population ageing in the Czech Republic. While the senior dependency ratio, calculated in the usual way (as the ratio of the number of people of post-productive age to the number of people of productive age), may at the end of the first half of this century be twice as high as it is today, a modified senior dependency ratio that takes into account growing productivity resulting from the increasing education level of the population will rise by around just 60% over the same period.

A certain shortcoming to this approach is the fact that it takes into account only formal education and does not distinguish the quality of completed education. However, it is very difficult to quantify the level of informal education and the quality of completed education.

VÝVOJ LIDSKÝCH ZDROJŮ V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH V LETECH 2000 AŽ 2009 – VYBRANÉ KAPITOLY

Obsahem publikace, kterou vydává Český statistický úřad, je zhodnocení vybraných charakteristik demografického a sociálního vývoje v kraji se zaměřením na dlouhodobý vývoj v oblasti trhu práce. Jde zejména o posouzení vnitroregionálních rozdílů a zhodnocení postavení kraje v rámci ČR v oblasti kvality a využití lidských zdrojů. Práce navazuje na dříve vydanou analýzu z let 2000 až 2005.

*Publikaci dostanete v prodejně ČSÚ, tel.: 274052400,
e-mail: prodejna@gw.czso.cz nebo si ji můžete objednat,
tel.: 274052555, e-mail: objednavky@gw.czso.cz*

PROBĚHLO ZKUŠEBNÍ SČÍTÁNÍ 2010

Zodpovědná příprava sčítání lidu, domů a bytů se neobejde bez řady testů proveditelnosti a spolehlivosti předpokládaných organizačních a metodických postupů a technické a softwarové přípravy. Komplexní prověrkou přípravy celého tohoto komplexu aktivit je ve většině zemí světa zkušební sčítání.

Zkušební sčítání u nás proběhlo ke dni 17. dubna 2010. Termín byl operativně zvolen tak, aby nedošlo k termínové blízkosti s datem mimořádných parlamentních voleb, jež by znamenala organizační

komplikace, zejména zaneprázdnění místních orgánů, a kolizi informační kampaně ke sčítání s volební kampaní.

Rozsah a obsah zkušebního sčítání

Pro zkušební sčítání byl stanoven rozsah přibližně 0,5 % obyvatel, domů a bytů. Zkušební sčítání proběhlo ve všech krajích České republiky. Byly vybrány statistické zóny reprezentující typickou venkovskou zástavbu, vilovou a klasickou blokovou městskou zástavbu i panelová sídliště. Kromě toho byla vybrána i hromadná ubytovací zařízení, převážně pro bydlení seniorů, ale rovněž hotely a ubytovny.

Zkušební sčítání bylo obsahově shodné s budoucím celostátním sčítáním, tj. v rozsahu ukazatelů stanovených **zákonem č. 296/2009 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.**

Většina fází přípravy a samotné provedení zkušebního sčítání v terénu proběhly v součinnosti s dodavatelem terénních prací, kterým je na základě veřejné zakázky *Česká pošta, státní podnik*. V gesci České pošty se sčítání uskutečnilo v 108 sčítacích obvodech. V dalších 22 sčítacích obvodech provedli pracovníci *Českého statistického úřadu* (většinou v ubytovacích zařízeních).

Cíle zkušebního sčítání

Hlavní cíle zkušebního sčítání lze charakterizovat jako ověření:

1. administrativních podkladů pro územní přípravu sčítání a předvyplnění sčítacích formulářů, tj. jejich úplnost, správnost a dostupnost,
2. navrhovaných pracovních postupů pro práci komisařů a podpůrného personálu v terénu (tj. funkce tzv. sběrných míst České pošty a krajských pracovišť ČSÚ),
3. logistického zabezpečení celého sčítání (tisk formulářů, jejich distribuce, vybavení pracovišť, datové spojení) a lidských zdrojů,
4. metodiky distribuce a sběru formulářů do domácností a ubytovacích zařízení (sběr vyplněných formulářů prostřednictvím sčítacích komisařů nebo poštovní zásilkou), srozumitelnosti formulářů a vysvětlivek pro veřejnost a jejich grafické podoby,
5. funkčnost elektronických formulářů pro on-line vyplnění a odeslání sčítanými osobami,
6. evidence životního cyklu formulářů,
7. informační kampaně.

Základním cílem zkušebního sčítání bylo identifikovat problémové oblasti a shromáždit relevantní zkušenosti potřebné pro dotažení přípravy celostátního sčítání a návrhy na eventuelní modifikaci a optimalizaci přípravy i samotného provedení sčítání. Cílem nebyla jakákoliv veřejná prezentace výsledků, protože zkušební sčítání proběhlo za dobrovolné účasti sčítaných osob a dalších subjektů a nebylo přímo upraveno zákonem.

Územní příprava, organizace a logistika

V rámci tzv. územní přípravy zkušebního sčítání byly nejprve prověřeny administrativní zdroje údajů – seznamy domů s adresami – a dalších objektů (např. rekreačních chat) z **Registru sčítacích obvodů a budov** provozovaného ČSÚ. Výsledky prověrky provedené ve spolupráci s obcemi byly promítnuty do **Evidenční databáze**, která je základním řídícím souborem celého sčítání. Dalším krokem pak bylo přiřazení všech osob s evidovaným trvalým nebo dlouhodobým pobytem na dané adrese z **Databáze fyzických osob**.

Vzniklý soubor dat byl základem pro generování základních podkladů pro provedení sčítání:

- popisů sčítacích obvodů (tj. seznamů domů a dalších potenciálně sčítaných objektů s jejich vybranými charakteristikami, v nichž prováděli sčítání sčítací komisaři),

- ortofotomap sčítacích obvodů s vyznačením hranic územních jednotek, čísla domů a názvy ulic,
- abecedních seznamů osob s trvalým nebo dlouhodobým pobytem v jednotlivých domech s uvedením jejich roku narození.

Z údajů Evidenční databáze byly dále vytvořeny tzv. tiskové věty sloužící pro tisk listinných formulářů a jako podklad pro předvyplnění elektronických formulářů. Tyto tiskové věty byly předány České poště, která zabezpečila ve vlastní tiskárně výrobu listinných formulářů a jejich distribuci podle dohodnutého rozdělovníku na jednotlivá sběrná místa. Zároveň byly distribuovány vysvětlivky k vyplnění, letáčky s údaji o kontaktních místech České pošty a ČSÚ, informační letáky vydané ČSÚ, obálky s předtištěnou adresou P.O.Boxu pro zaslání vyplněných formulářů poštou a mikrofixy pro vyplnění formulářů.

Česká pošta dále vygenerovala služební formuláře, z nichž nejdůležitější byly dodávací a sběrné záznamy sčítacích formulářů. Do nich komisaři zaznamenávali veškerou manipulaci se sčítacími formuláři. Údaje se pak pořizovaly do systému a předávaly ČSÚ elektronickými cestou.

V každé vybrané statistické zóně (obci, části obce, základní sídelní jednotce) bylo určeno jedno tzv. sběrné místo (celkem 53 míst), tj. poštovní úřad, který plnil funkci „základny“ a zázemí sčítacích komisařů. Ze sběrného místa vycházeli komisaři České pošty na své denní pochůzky, přebírali zde formuláře k distribuci do domácností a každodenně sem odevzdávali nedoručitelné formuláře, popřípadě sebrané vyplněné papírové formuláře. Ty byly na sběrných místech ukládány do zabezpečených prostorů a do pečetěných přepravků.

Veškerý pohyb formulářů byl evidován v informačním systému IS TEP provozovaném Českou poštou a data předávána přes rozhraní na služební portál ČSÚ. Svůj sebraný materiál sem odevzdávali rovněž sčítací komisaři pracující v gesci ČSÚ.

Vlastní sčítání

Sčítací komisaři nejprve vykonali ve dnech 4. až 7. dubna informativní obchůzku přiděleného sčítacího obvodu a porovnali obsah **Popisu sčítacího obvodu** se skutečností. Výsledek zaznamenali do Popisu, popřípadě i do mapového podkladu. Zároveň roznesli do poštovních schránek domácností informační a propagační letáky a rozplánovali si jednotlivé denní pochůzky. Poté proběhlo vlastní osobní doručování formulářů a sběr vyplněných formulářů.

Z hlediska úspěšnosti doručování a konečné návratnosti sčítacích formulářů se vyskytla řada problémů jak objektivních, tak spočívajících v samotné práci komisařů a sběrných míst a v evidenci formulářů. Zkušenosti z této fáze zkušební sčítání jsou velmi cenné a po ukončení jejího vyhodnocení budou základem optimalizace nastavených procesů.

Sebrané formuláře od komisařů i doručené prostřednictvím P.O.Boxů byly svezeny dne 14. května do ústředí ČSÚ, kde proběhla jejich přejímka. Poté byly skenováním pořízeny elektronické obrazy formulářů a proběhlo rozpoznávání znaků metodou OCR. Po doplnění formulářů došlých elektronicky byl celý soubor uložen ve **Vstupní databázi**, kde probíhají logické kontroly a odvozování ukazatelů. Na vycištěném souboru dat bude provedeno zpracování vybraných výstupů.

Hlavní poznatky

Vyhodnocování zkušební sčítání dosud není ukončeno. Vraťme se nyní k úvodnímu vymezení cílů zkušební sčítání.

Ad 1. V průběhu přípravy i samotných terénních prací byly identifikovány některé nedostatky administrativních zdrojů dat, tj. reálně existující objekty nezachycené v Registru sčítacích obvodů a budov nebo neprovedené aktualizace. Např. byl nalezen objekt s charakteristikou „domov důchodců s jedním bytem“, reálně se však jednalo o přestavěný objekt, kde původní prostory pro společné ubytování byly přeměněny na samostatné byty pro seniory a pro tento dům tedy chybělo 65 předtištěných bytových listů, které musely být nahrazeny „bianco“ formuláři s ručním vyplnění identifikačních údajů. V několika případech se automatizované nepropojily adresy osob s adresou domu a nevygenerovaly se tedy předvyplněné sčítací listy osob. Řada těchto problémů, které nebyly úplným překvapením, bude eliminována v další fázi územní přípravy celostátního sčítání. Celkově šlo o nepříjemné zdržování práce komisařů, ale vlastní zkušební sčítání nebylo ohroženo.

Ad 2. Dosavadní poznatky indikují potřebu zjednodušení a optimalizace pracovních postupů. Některá opatření již jsou diskutována v souvislosti s přípravou **Realizačního projektu celostátního sčítání**. Jde zejména o úpravy v oblasti evidence životního cyklu formulářů jako nosičů chráněných osobních údajů. Ochrana osobních dat je naprostou prioritou.

Dále se jedná o oblast školení komisařů a dalších osob účastnících se provedení sčítání, kde se projevil nepřiznivě nedostatek času pro tyto procesy. Upraveny a zjednodušeny budou rovněž manuály pro

jednotlivé funkce. Pro celostátní sčítání budou mít komisaři možnost využít pro speciální případy, s nimiž se setkají, podporu služebního kanálu call-centra vybaveného znalostní databází (při zkušebním sčítání nebylo call-centrum v provozu).

Ad 3. Na straně České pošty pokračuje s využitím zkušeností ze zkušebního sčítání vývoj **Informačního systému terénních prací** (IS TEP) tak, aby poskytoval účinnější všestrannou podporu práci komisařů a dalších pracovníků a umožňoval splnění všech požadavků na evidenci životního cyklu formulářů i komisařů. Cílem je i zjednodušení vlastní práce s informačním systémem.

Na straně ČSÚ došlo k opožděnému vývoji některých programových aplikací a nutnosti využití náhradních řešení při zkušebním sčítání. Bylo to způsobeno odkladem uzavření smlouvy s generálním dodavatelem informačních technologií, tj. jejím šetřením *Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže* ve věci zadání této veřejné zakázky. Po vyřešení tohoto problému, kdy uvedený úřad neshledal žádné závady při zadávání veřejné zakázky ani při výběru dodavatele, byla příslušná smlouva neprodleně uzavřena a harmonogramy prací upraveny tak, aby veškeré skluzby byly eliminovány do konce roku 2010. To se týká i programových aplikací pro zajištění zpracování vlastních výstupů sčítání.

Ad 4. Přístup veřejnosti ke zkušebnímu sčítání byl podle očekávání „vlažný“. Vedle vstřícného postoje převážně části veřejnosti došlo i k některým případům odmítání převzetí sčítacích formulářů, zejména s odkazem na dobrovolnost jejich vyplnění. Při vlastním sčítání, kdy je povinnost sdělit požadované údaje uložena zákonem a budou i širší možnosti informační a propagační kampaně, lze očekávat, že tyto obtíže budou menšího rozsahu, ale rozhodně přetrvají.

Na straně sčítacích komisařů nepříznivě působil zejména časový stres, nedostatek času ke školení i podcenění odhad pracnosti požadovaných činností ze strany dodavatele. Důsledkem byla v některých případech neoptimálně „zažitá“ metodika činnosti komisařů a sběrných míst, případy nedodržení pracovních postupů (např. časté nevyplňování čísel bytů ve formulářích, potíže v distribuci vysvětlivek k vyplnění sčítacích formulářů).

Neporozumění obsahu sčítání u veřejnosti se projevilo ve větší míře u otázky na registrované partnerství (starší osoby pojmu nerozuměly a zaměňovaly je s manželstvím), čísla bytu, ekonomické aktivity, zaměstnání, dojíždky (stejná zkušenost je i z předchozích sčítání) a matice vztahů mezi osobami tvořícími bytovou domácnost.

Zde je nutno zkvalitnit školení komisařů, zvýšit pozornost a kontrolu jejich práce, upravit pracovní manuály i vysvětlivky k vyplnění sčítacích formulářů určené veřejnosti.

Zaznamenány byly také problémy s distribucí domovních listů ve velkých bytových domech, kde je mnohdy nikdo nechtěl převzít. Při reálném sčítání budou tyto domovní listy doručovány převážně přímo vlastníkům nebo správcům domů, a to i prostřednictvím datových schránek.

Ad 5. Lze s uspokojením konstatovat, že použitá forma elektronických sčítacích formulářů se osvědčila. Skutečnost více než 2300 formulářů vyplněných elektronicky je možná trochu za očekáváním i za původní deklaraci zájmu samotnými sčítanými osobami, ale prokázalo se, že zvolená cesta realizace e-censu je v principu správná a proveditelná. Převážně kladné reakce byly zaznamenány na způsob internetového přístupu, snadné vyplňování i samotnou podobu elektronických formulářů. Ojediněle byly hlášeny problémy s připojením (vzniklé asi spíše na straně uživatelské stanice) nebo s příjmem elektronického potvrzení příjmu formuláře serverem ČSÚ.

Bude vyvinuta veškerá snaha pro zvýšení podílu elektronických formulářů, a to jak v informační kampani, letáčích, ale i na samotných papírových formulářích a prostřednictvím sčítacích komisařů při kontaktu s domácnostmi. Ve zkušebním sčítání bylo experimentálně odzkoušeno i doručení domovních listů majitelům prostřednictvím jejich datových schránek.

Zabezpečení autentifikace oprávněnosti přístupu k elektronickým formulářům a zabezpečení obousměrného přenosu informací mezi serverem ČSÚ a klientem je věnována prioritní pozornost a nebyly v tomto směru zaznamenány žádné bezpečnostní incidenty. V tomto směru jsou povzbuzující i zahraniční zkušenosti vypovídající o preferenci vyplnění elektronických formulářů sčítanými osobami právě i z důvodu vysoké úrovně ochrany osobních údajů.

Ad 6. Jedním z nejvýznamnějších inovačních prvků nadcházejícího sčítání je tzv. multikanálový sběr vyplněných formulářů. Sčítané osoby a osoby odpovědné za vyplnění domovních listů (majitelé nebo správci domů) mohou volit mezi odevzdáním vyplněných formulářů v papírové podobě sčítacímu komisaři (volně nebo v uzavřené úřední obálce), jejich odesláním poštou bezplatně na adresu P.O.Boxu předtištěnou na obálce nebo elektronickým vyplněním a odesláním. Takový postup je standardem v mnoha zemích a zvyšuje důvěru subjektů sčítání v zabezpečení ochrany individuálních a osobních údajů. Na druhé straně však klade vysoké nároky na způsob zajištění úplnosti a kvality sčítání.

Předpokladem úspěchu v této oblasti je existence spolehlivé evidence doručených a přijatých formulářů. Ta je zabezpečena funkčností tzv. Evidenční databáze, provozované ČSÚ, v níž se soustředí údaje

o životním cyklu každého formuláře od okamžiku jeho vygenerování přes tisk, doručení, sběr, uložení, dopravu ke zpracování, archivaci a skartaci. V této databázi se soustřeďují rovněž údaje o formulářích zaslaných elektronicky, ať už přes internet nebo prostřednictvím datových schránek. Celkově se bude jednat o evidenci více než 16 milionů formulářů.

Systém evidence formulářů byl rovněž při zkušebním sčítání testován. Zkušenosti ukázaly potřebu doladění některých procesů, zejména předávání údajů mezi informačními systémy dodavatele a ČSÚ. Je však možno konstatovat, že jde o řešitelné dílčí problémy, na jejichž odstranění se již intenzivně pracuje.

Ad 7. Propagační a informační kampaň ke zkušebnímu sčítání proběhla úspěšně. Z celostátních akcí jmenujme alespoň tiskovou konferenci, tiskové zprávy ČSÚ, informace v centrálních denících nebo šot zpravodajství TV Nova o práci sčítacích komisařů. Podrobné informace byly rovněž zveřejněny v regionálním a místním tisku.

Onámení o zkušebním sčítání a seznamy sčítacích komisařů zveřejnily jednotlivé obce, kde zkušební sčítání probíhalo. V řadě případů obce informovaly i prostřednictvím místního rozhlasu.

Po dobu zkušebního sčítání byly v provozu informační telefonické linky ústředí krajských pracovišť ČSÚ a informační e-mailové adresy. Zodpovídání dotazů veřejnosti se podařilo zvládnout na dobré úrovni, určitý problém byl s dostupností telefonních linek některých pošt.

Pro vlastní sčítání se připravuje speciální call-centrum s kapacitními provozními kanály pro veřejnost i pro služební komunikaci (sčítací komisaři, řídicí orgány sčítání na straně ČSÚ i České pošty, orgány obcí aj.). Centrum bude vybaveno i pro vyřizování dotazů doručených elektronickou poštou. Samozřejmě bude vedle technické stránky věnována mimořádná pozornost především proškolení operátorů.

Závěry

Zkušební sčítání splnilo svůj účel. Umožnilo testovat většinu procesů i organizačních a metodických postupů plánovaných pro celostátní sčítání. Byly získány cenné pozitivní a v některých případech i negativní zkušenosti, které jsou využívány pro korekce Realizačního projektu sčítání 2011. Je možné konstatovat, že zvolená koncepce celého sčítání je – s využitím ponaučení ze zkušebního sčítání – proveditelná.

Pavel Čtrnáct

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA A DEMOGRAFIA

19. ročník, 4/2009

I. VEDECKÉ ČLÁNKY

1. Ladislav Kabát 3
Ekonomický rast a sociálno-ekonomický vývoj v Stiglizovej-Senovej správe a nové úlohy štatistiky
2. Mária Katerinková 24
Zahranické sťahovanie v Slovenskej republike (porovnanie národnej a medzinárodnej metodiky prostredníctvom štatistik)
3. Alexandra Petrášová 40
Sociálna ochrana – účel rodina/deti v roku 2007

II. OZNAMY – III. REGISTER ČLÁNKOV, ročník 2009

Vydává Štatistický úrad Slovenskej republiky (vychází 4x do roka), rozšiřuje a objednávky přijímá ŠÚ SR, informační servis, Miletičova 3, 824 67 Bratislava 26, Slovenská republika, cena výtisku 1,66 eur (50 Sk).

VÍDEŇSKÁ ROČENKA POPULAČNÍHO VÝZKUMU 2009¹⁾

Ročenka je věnována vlivům migrace na demografické změny a složení evropského obyvatelstva. Publikace, čítající 233 stran, obsahuje deset příspěvků různých autorů. Vznikla na základě vídeňské konference konané v roce 2008 pod záštitou *Rakouské akademie věd* a je v ní prezentována přibližně polovina příspěvků z této konference. Editory publikace jsou *David Coleman* z *Oxfordské univerzity* a *Dal-khat Ediev* z *Vídeňského ústavu demografie*.

Příspěvky si nekladou za cíl postihnout všechny aspekty migrace a jejich důsledky. Nabízejí nicméně nové pohledy a údaje týkající se široké škály migračních dopadů a procesů, jako např. následky ekonomicky recese 2008/2009 na migrační toky, přizpůsobování fertility imigrantů novému prostředí, důsledky migrace na ekonomiku a pracovní sílu, nové pohledy na vztah migrace a demografického stárnutí nebo na koncentraci imigrantů do určitých částí přijímacích zemí a rostoucí regionální disparitu.

První, úvodní kapitola, jejímž autorem je *David Coleman*, popisuje změny, které nastaly v migračním vývoji v Evropě za poslední zhruba dvě staletí. Na příkladu některých, nejenom evropských zemí, hodnotí hlavní migrační trendy poslední doby a všímá si jejich souvztažnosti s celkovým demografickým vývojem. Uvádí rovněž některé výsledky projekcí týkající se vývoje obyvatelstva zahraničního původu v různých zemích. Za zmínku stojí jistě to, že, jak uvádí autor, kolem roku 2000 se podíl populace zahraničního původu v zemích západní Evropy pohyboval v průměru mezi 8 % – 18 % z celkové populace. Za předpokladu pokračujících migračních toků by tento podíl podle některých projekcí mohl v roce 2050 dosáhnout až 30 %, a to při zvýšeném zastoupení mladších věkových kohort a vyšší koncentraci zahraničního obyvatelstva do urbanistických oblastí.

Další kapitola – příspěvek autorů *Gijse Beets* a *Franse Willekens* – se věnuje dopadům globální ekonomické krize na mezinárodní migraci. Jak uvádějí autoři, empirické zkušenosti jsou zatím omezené a týkají se spíše krátkodobých důsledků krize. Je však zřejmé, že dopady krize se výrazně liší z hlediska důvodů migrace a zaměstnaneckého statusu migrantů. Nejvíce je krizí ovlivněna pracovní migrace, a to zejména migrace osob s nižší kvalifikací. Migrace za účelem mezinárodní ochrany, slučování a formování rodin jsou ovlivněny méně. Také na remitence měla krize menší dopad, než se očekávalo.

Následující studie od *Susanne Schmid* a *Martina Kohlse* se týká reprodukčního chování migrantek v Německu. Na základě deskriptivní a multifaktorové analýzy, vycházející z výběrového šetření vybraných migračních skupin v Německu, docházejí autoři k závěru, že fertilita žen-migrantek v Německu se liší podle země jejich původu. Mezi hlavními analyzovanými skupinami migrantek (z Turecka, bývalé Jugoslávie, Itálie, Řecka a Polska) tak mají nejvyšší fertilitu Turkyň a nejnižší Polky. Multifaktorová analýza dále prokázala, že existence dítěte narozeného v zemi původu ovlivňuje vyšší fertilitu žen-migrantek. Kromě toho ženy-migrantky, které mají německého partnera, mají nižší fertilitu, než ženy mající partnera jiného občanství. V neposlední řadě fertilita muslimských žen je vyšší než fertilita žen jiného náboženského vyznání. Na druhé straně nebyl prokázán žádný vliv emočních vazeb se zemí původu a úroveň jazykového vzdělání na fertilitu imigrantek. Z výsledků celé studie je pak zřejmé, že přestože je v zemi původu pro některé skupiny migrantek charakteristická vyšší úroveň fertility, tato úroveň u nich nepřetrvává po usídlení v Německu. Důvodem může být adaptační proces související s nízkou úrovní fertility, která je v Německu patrná desítky let.

Další z příspěvků, kolektivu italských autorů (*Eleonare Mussino*, *Claudia Iaccurino*, *Sabrina Prati* a *Salvatora Strozza*), je zaměřen na reprodukční chování cizinek v Itálii, které se mezi lety 2002-2006 staly matkami. Jeho hlavním cílem – autoři vycházejí z longitudinální analýzy administrativních dat o narozených – je vyhodnotit pravděpodobnost dalšího porodu žen-cizinek, usídlených v Itálii, které se již staly matkami ve výše uvedeném období. Stejně jako autoři předchozího článku, dospívají k výsledku, že jedním z významných faktorů vysvětlujícím vysokou heterogenitu v reprodukčním chování zkoumaných matek je státní občanství. Zároveň je patrná zvyšující se tendence k tzv. „asimilačnímu chování“ týkající se modelu porodnosti v případě matek, jejichž partnerem je Ital. Na rozdíl od příspěvku týkajícího se reprodukčního chování cizinek v Německu, italští autoři docházejí k závěru, že pravděpodobnost porodit další dítě v Itálii se u migrantek snižuje, jestliže měly první dítě v zemi svého původu.

¹⁾ *Vienna Yearbook of Population Research 2009*. 2010. Vienna: Austrian Academy of Sciences, 233 s.

Demografické a ekonomické faktory zdrojů pracovních sil: dlouhodobá projekce a politická volba pro Francii, Německo, Itálii a Spojené království je názvem příspěvku *Sergeje Ivanova*. Autor představuje scénáře vývoje zdrojů pracovních sil ve výše uvedených zemích. Projekce, jejichž časovými horizonty jsou roky 2025 a 2050, vycházejí z vyhodnocení dynamiky hlavních faktorů ovlivňujících vývoj zdrojů pracovních sil, jimiž jsou obyvatelstvo v produktivním věku, míra participace pracovní síly a míra zaměstnanosti a využití pracovní síly. Výsledky projekce přináší zjištění, že ve Francii a Spojeném království demografické faktory spolu s předpokládanou imigrací na současné úrovni povedou pouze k mírnému poklesu populace v produktivním věku. Oproti tomu v Německu a Itálii se podíl populace v produktivním věku i přes značnou imigraci výrazně zmenší. To podstatným způsobem ovlivní zdroje pracovních sil v těchto zemích.

Zajímavé téma, polemizující o možnosti zmírnění rostoucího důchodového břemene v Evropě pomocí imigrace, si zvolil *Fernando Gil Alonso*. Jak zmiňuje autor, demografické změny a zejména demografické stárnutí, definované v tomto případě jako rostoucí podíl osob v důchodovém věku (autor však kupodivu uvádí „rostoucí počet“) jsou současnými hlavními výzvami, kterým čelí evropské společnosti. Na demografickém modelu, inspirovaném prací Gérarda Calota, se snaží demonstrovat dopady demografického stárnutí pro země EU-27 v období 2008-2050 a hodnotí relativní účinky série opatření, které by mohly být přijaty ke zpomalení populačního stárnutí. Analýza se tak zaměřuje na růst zdrojů pracovních sil prostřednictvím imigrace ze třetích zemí, zvyšování průměrného věku odchodu do důchodu nebo míry zaměstnanosti. Výsledky potvrzují již dřívější zjištění, že imigrace sama o sobě nemůže stárnutí populace v Evropské unii zastavit, neboť počty imigrantů kompenzující rostoucí počty lidí odcházejících do důchodu by musely být tak vysoké, že žádná ze zemí by nemohla vzít na sebe takové sociální a politické náklady související s tímto procesem.

Dopady masivního migračního toku na regionální strukturu populace se na příkladu Itálie zabývají *Antonio Golini* a *Anna Di Bartolomeo*. Společným problémem mnoha vyspělých zemí je, jak zmiňují, nízká míra ekonomického růstu. Poukazují na roli demografických faktorů v tomto procesu. Je zřejmé, že problém nízkého ekonomického růstu může zhoršovat zvýšení měr ekonomické závislosti. Nicméně migrace ve větším měřítku může mít pozitivní efekt na věkové složení populace. Na příkladu Itálie tak autoři odhadují důsledky migrace na populaci v produktivním věku, populační velikost a hrubý domácí produkt. Ukazují, že migrace může mít vliv na ekonomické disparity mezi Severem a Jihem, představují tak nový potenciální problém pro politiky.

Podobné téma má i příspěvek řeckých autorů *Anastasií Kostaki*, *Byrona Kotzamanise* a *Michaila Agorastakise*, který se věnuje efektům imigrace na populační růst a strukturu v Řecku. Od začátku 90. let pociťuje Řecko silný příliv imigrantů různých skupin z hlediska státního občanství a různých demografických profilů a struktur. Prostorové rozmístění zahraniční populace v Řecku však není rovnoměrné a různé národnostní skupiny imigrantů se vyznačují demograficky odlišným chováním. V příspěvku proto autoři za využití statistických clustrových technik, na základě kterých jsou definovány homogenní skupiny obcí podle státního občanství imigrantů, zkoumají důsledky imigrace v řeckých obcích z hlediska změn týkajících se velikosti obyvatelstva, jeho věkového složení a složení podle pohlaví.

Poslední příspěvek je věnován tématu čisté míry reprodukce v multiregionální demografii. Autor, Japonec *Hisashi Inaba*, zde zavádí tzv. typové reprodukční číslo, které používá jako index pro formulaci kritické úrovně fertility pro specifické cílové země, za předpokladu, že je dán určitý migrační vzorec a migrační intenzita. Za použití matematických modelů se zaměřuje na multiregionální stabilní populační systém a dochází k definici čisté multiregionální míry reprodukce. Prezentované matematické myšlenky by podle autora měly přispět k pohledu na multiregionální matematickou demografii jako na vhodný teoretický systém určený ke studiu vlivu mezinárodní migrace na dynamiku a složení obyvatelstva.

Publikace jako celek nabízí rozličné pohledy na problematiku migrace a zejména na její reálné či předpokládané dopady v oblasti demografického a ekonomického vývoje v různých zemích. Značná část příspěvků využívá sofistikovaných statistických metod a modelů, na jejichž základě dochází k zajímavým, i když v některých případech ne zcela neočekávaným, výsledkům. Tím však v žádném případě nechci snižovat význam celé, velmi hodnotné a zajímavé publikace, která stojí za přečtení.

Jarmila Marešová

Iva Ritschelová – předsdkyně Českého statistického úřadu

Od 1. září stojí v čele Českého statistického úřadu *doc. Ing. Iva Ritschelová, CSc.* (do funkce byla jmenována prezidentem republiky 27. 7. 2010). Nová předsdkyně přišla do úřadu v době rozsáhlých úsporných opatření, která obecně mají vést k efektivnější činnosti státní správy. Proto na své první tiskové konferenci v ČSÚ (1. 9. 2010) seznámila veřejnost se základní vizí vedení úřadu a konkrétními opatřeními vyplývajícími z úspor. Vizí nového managementu – 1. místopředsdkou byl jmenován *Ing. Erik Geuss*, který nahradil *Ing. Jiřího Křováka, Ing. Stanislav Drápal* zůstává místopředsdkou – tvoří tři teze:

1. poskytování kvalitních statistických informací v optimálním množství, struktuře a čase při snižování administrativní zátěže respondentů,
2. zefektivnění řídicího procesu,
3. posílení kreditu ČSÚ jako moderního mezinárodně uznávaného statistického úřadu.

V praktické realizaci vize jde zejména o:

- změnu organizační a řídicí struktury úřadu a optimalizaci klíčových procesů;
- ocenění nákladově významných činností a projektů z hlediska efektivnosti a jejich reálného přínosu pro uživatele a daňové poplatníky;
- úsporná opatření zaměřená na hospodárnost externích nákupů zboží a služeb a zajištění jejich centrálního nákupu;
- zajištění intenzivnější a kvalitní komunikace

s respondenty, uživateli statistických informací a sdělovacími prostředky;

- pozornost bude také věnována projektu SLDB, který projde po dohodě s ministerstvem financí procesem hodnocení;
- změny se nejvýrazněji dotknou mzdových nákladů a běžných provozních výdajů¹⁾.

Před nástupem do ČSÚ Iva Ritschelová působila

(a dosud ještě působí) jako rektorka Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Je absolventkou Technické univerzity v Liberci (Vysoká škola strojní a textilní), titul CSc. obhájila v roce 1993 na VŠE, kde se v roce 2000 habilitovala. Ve vědecké práci se zabývá makroekonomickými aspekty tvorby a ochrany životního prostředí, environmentální ekonomii, politikou životního prostředí, financováním ochrany životního prostředí ad.²⁾ Není bez zajímavosti, že na počátku své kariéry pět let pracovala v ČSÚ v Ústí nad Labem jako vedoucí odboru statistiky životního prostředí, a mj. se podílela na tvorbě **Ročenky životního prostředí** a na kapitole Životní prostředí ve **Statistické ročenke České republiky**. Následně pak působila tři roky ve statistické divizi Světové organizace pro potraviny a zemědělství (FAO) v Římě.

hru

¹⁾ Tisková zpráva, dostupné z: <http://czso.cz/csu/tz.nsf/i/tz20100901>.

²⁾ Bližší informace o vědecké kariéře předsdkyně jsou dostupné z: http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/doc_ing_iva_ritschelova_csc_předsdkyne_csu.

Z České demografické společnosti

Letošní, 40. demografická konference nazvaná **Dvacet let sociodemografické transformace** se uskutečnila 27.–28. 5. 2010 v Brně, v budově *Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity*. Spolu s *Českou demografickou společností* se na její organizaci podílel *Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti (IVRIS) FSS MU*. Organizačně jednání zajišťovali *Beatrice Chromková Manea, Ladislav Rabušic* (oba FSS MU v Brně) a *Tomáš Kučera* (PrF UK v Praze). Konference se tradičně zúčastnili demografové, statistici a sociologové z vysokých škol, vědeckých

ústavů a státních úřadů z ČR a Slovenska. Místo bylo zvoleno v návaznosti na téma konference, neboť IVRIS FSS MU patří k pracovištím, které se od svého vzniku programově zaměřuje na problematiku populačního vývoje zvláště na jeho sociální kontexty.

Úvodní slovo jubilejní 40. demografické konference patřilo čestnému předsdkovi ČDS *Zdeňku Pavlíkovi*, jednomu z mála dosud žijících zakladatelů ČDS, resp. ČSDS (1964). Zdeňk Pavlík vyzdvihl význam *Antonína Boháče* a *Jaromíra Korčáka* pro českou demografii a okolnosti, jež v 2. polovině 50.

let vedly ke vzniku ČDS, Státní populační komise (1957) a časopisu Demografie (1959). Připomněl, že hlavním cílem Společnosti byla a je vědecká a popularizační činnost, v praxi realizována např. prostřednictvím každoročních národních konferencí. Přednášející upozornil také na publikace o prvním dvacetiletí ČDS z pera *Aleny Šubrtové*, která je i autorkou monografií o A. Boháčovi a F. Fajfroví, a na to, že zhodnocení dalšího období ČDS na své autory teprve čeká.

Cena F. Šauera za rok 2009 byla udělena in memoriam *doc. RNDr. Felixovi Koschinovi, CSc.* (1946–2009) za jeho celoživotní vědeckou a pedagogickou činnost. Felix Koschin odešel z našich řad v plném pracovním nasazení a demografie v něm ztratila vynikajícího odborníka, který by do dalšího vývoje oboru jistě významně zasáhl. Cenu předala předsedkyně ČDS *Jitka Rychtaříková Jitce Langhamrové*, vedoucí katedry demografie Vysoké školy ekonomické.

V úvodu konference zazněla vystoupení, která byla věnována čtyřem stěžejním rysům sociodemografického vývoje posledních dvaceti let. Na téma **Změny hodnotových orientací** promluvil *Ladislav Rabušic*, **Hlavní demografické změny** byly námětem předkyně ČDS *Jitky Rychtaříkové*, **Vývoj lidských zdrojů** představila ve svém vystoupení *Jitka Langhamrová* a *Jiřina Kocourková* přednesla příspěvek nazvaný **Populační politika a její vymezení**. Protože plně znění všech příspěvků vyjde v Demografii 4/2010, uvádíme zde jen autory a názvy referátů.

Před začátkem dalšího bloku byla představena kniha belgického vědce *Roberta Cliqueta* **Biosocial Interaction in Modernisation** vydaná nakladatelstvím MU v roce 2010. Křest této publikace, jejíž autor, odborník na sociální biologii a antropologii, spolupracuje s FSS MU od roku 2002 a zabývá se rodinou a populační politikou, byl zajímavým obohacením konference.

Na rozdíl od úvodních vystoupení, o která byli autoři požádáni, ostatní příspěvky byly na konferenci přihlášeny spontánně a organizátoři je rozdělili do pěti bloků. První dva se uskutečnily ještě ve čtvrtek 27. května odpoledne. Do prvního bloku, který uváděla *Jitka Rychtaříková*, byly zařazeny následující příspěvky: **Dvacet let nízké plodnosti ve střední Evropě z pohledu alternativních ukazatelů plodnosti a vlivu na kohortní plodnost** (*Kryštof Zeman*, Vienna Institute of Demography), **Změny v úrovni úmrtnosti v kontextu vnějších vlivů ve vybraných postkomunistických zemích během období transformace** (*Luděk Šídlo – Klára Tesárková*, oba PřF UK v Praze), **Změny struktury obyvatelstva od roku 1989 v ČR a v zemích EU** (*Jitka Langhamrová – Tomáš Fiala*, oba VŠE), **Perspektivy populačního vývoje České republiky v období**

transformace společnosti (1992–2010) (*Boris Burcin – Tomáš Kučera*, oba PřF UK v Praze), **Česká a slovenská populácia nebyť novembra 89. Pokus o demografickú postdikciu** (*Branislav Bleha*, PřF UK v Bratislavě).

Druhý blok (vedl *Ladislav Rabušic*) obsahoval tyto příspěvky: **Změny reprodukčních vzorců a individuální souvislosti rodičovství** (*Anna Štátná*, VÚPSV), **Obstojí individualizační teorie ve světle demografických dat** (*Petr Fučík – Michaela Bartošová – Petr Pakosta*, IVRIS, FSS MU), **Jak se změnila nerovnosti ve zdraví dětí podle statusu matky mezi lety 1990 a 2007?** (*Martina Štipková*, katedra sociologie FF ZČU), **Rodinné domácnosti na trhu práce: Vývoj ekonomické aktivity matek a otců z hlediska věku dětí** (*Dagmar Bartoňová*, PřF UK v Praze – *Ondřej Nývlt*, ČSÚ), **Alternativní formy podpory rodin s dětmi v důchodových systémech** (*Martin Holub*, VÚPSV) a **Kdo se kam stěhuje v České republice? Sociální a demografická struktura migrantů** (*Jana Vobecká*, SoÚ AV ČR).

V pátek 28. května konference pokračovala dalšími třemi bloky. Ve třetím bloku, který vedla *Jitka Langhamrová*, zazněly příspěvky, jejichž společným jmenovatelem byly souvislosti úrovně vzdělávání a vybraných dalších aspektů chování obyvatelstva: **Terciární vzdělávání ve 20leté retrospektivě** (*Michaela Kleišňová*, Ústav informací ve vzdělávání), **Zisky ze vzdělávání se zřetelem na trh práce** (*Pavlna Štátnová*), **Zdraví a vzdělání: nečekaná diference – Česká republika 2002–2008** (*Jitka Rychtaříková*, PřF UK Praha), **Jaké je postavení studentů vysokých škol po dvaceti letech transformace vysokého školství?** (*Jan Fischer – Petr Mazouch*, oba VŠE Praha).

Čtvrtý blok byl zaměřen na regionální problematiku. Vedl ho *Branislav Bleha* a představeny byly příspěvky **Demografické stárnutí a životní podmínky seniorů v České republice** (*Kamila Svobodová*, VÚPSV Praha), **Návrh indexu lidského rozvoje pro regiony ČR** (*Jaroslav Dufek – Bohumil Minařík – Jana Borůvková*, všichni Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně), **Regionální a teritoriální diferencovanost populačního stárnutí z environmentálně-gerontologického hlediska** (*Lucie Vidovičová – Eva Gregorová – Kateřina Karchňáková*, všechny FSS MU v Brně), **Příprava na život v důchodu: preference a životní styl vs. demografie a sociální politika** (*Lucie Vidovičová*, FSS MU v Brně) a **Analýza disparit v kvalitě života a populační vývoj vybraných mikroregionů** (*Milan Palát*, Mendelova univerzita Brno).

Poslední pátý blok se týkal převážně problematiky cizinců; jednání řídila *Beatrice Chromková Manea*. Zazněly následující příspěvky: **Vývoj demografických poměrů v česko-německém pří-**

hraničí v období transformace (Štěpán Moravec, ČSÚ), **Cizinci v regionech ČR za posledních dvacet let** (Eva Kačerová, VŠE Praha), **Minority a cizinci v české společnosti od roku 1989** (Michaela Vojtková, SocÚ AV ČR Praha), **Od stánku k pásu a zpět. Vývoj ekonomických aktivit vietnamských přistěhovalců v České republice** (Ondřej Hofírek – Michal Nekorjak, oba FSS MU Brno).

Diskuse k předneseným příspěvkům byla sice možná pouze po jednotlivých blocích, ale byla i tak hojná. Soustředila se obvykle na nejzajímavější problémy, o nichž se v jednotlivých blocích hovořilo, např. na problém udržení kvality vzdělání se zvyšujícím se podílem osob dosahujících úplné střední a vysokoškolské vzdělání v rámci jednotlivých generací, o vhodných způsobech definováním používaných ukazatelů (např. u indexu stáří nebo jiných podobných ukazatelů majících „měřit stáří populací“), o vypovídací hodnotě používaných či nově navrhovaných ukazatelů, o „tradičních či nově se šířících způsobech péče o seniory“ (domovy důchodců vs. ambulantní péče).

V rámci konference byly představeny také poster, jejichž autory byli studenti demografie praž-

ských vysokých škol: **Regionální diferenciace demografického chování obyvatelstva v Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa** (Martin Novák), **Ruská úmrtnostní krize v posledních dvaceti letech** (Markéta Kocová), **Rodinná politika v ČR a EU se zaměřením na děti v předškolním věku** (Eva Dostálová), **Vývoj sezónnosti úmrtnosti podle příčin v Česku, Norsku a Španělsku** (Gabriela Myšáková), **Časování narození prvního dítěte a prvního sňatku v zemích Evropské unie** (Libor Šebestík), **Disabilita a kvalita života** (Michala Lustigová), **Střední délka života v České republice z pohledu dlouhodobých časových řad** (Jana Langhamrová). Také tato sekce vzbudila zasloužený zájem účastníků konference, kteří o přestávkách mohli s autory o tématu blíže hovořit.

Na závěr se s účastníky rozloučili jménem organizátorů *Beatrice Chromková Manea* a *Tomáš Kučera*. Konference probíhala v nedávno rekonstruované budově FSS MU umožňující kuloárová setkání a pokračování v diskusí v přátelském ovzduší. Potvrdila tak, že místa konání výroční národní demografické konference je vhodné střídát a umožnit tak účast více zájemcům z jednotlivých regionů.

lf-hru

Světový den statistiky

U příležitosti nejrozsáhlejšího sčítání lidu konaného pod záštitou OSN navrhla *Statistická komise OSN*¹⁾ slavit dne 20. října 2010 **Světový den statistiky** (World Statistics Day). Na základě to-

hoto návrhu přijalo *Valné shromáždění OSN* v červnu 2010 rezoluci, která Světový den statistiky oficiálně ustanovila.

V této souvislosti ředitel Statistické divize OSN²⁾ požádal národní statistické úřady členských států, aby se na této oslavě podílely a zorganizovaly vlastní aktivity na počest Světového dne statistiky ve svých zemích. Rovněž byla vydána předběžná doporučení pro realizaci této akce, mezi něž patří např. uspořádání semináře, tiskové konference či jakékoli další veřejné prezentace výsledků oficiální statistiky. Zastřešující heslo oslav je „Celebrating the Many Achievements of Official Statistics“ and the core values of service, integrity and professionalism (Připomínáme si dosažené úspěchy oficiální statistiky založené na principech služby, bezúhonnosti a profesionálního přístupu).

Oslava Světového dne statistiky by měla připomenout služby, které poskytuje globální statistický systém na národní i mezinárodní úrovni, s cílem zvýšit povědomí a důvěru veřejnosti v oficiální statistiku. Protože jsou spolehlivé a včasné statistiky nezbytným předpokladem odpovědných politických a hospodářských rozhodnutí, je třeba také nadále usilovat o posílení odborné nezávislosti statistiků a zavádění efektivních mezinárodních standardů, které ji podporují.

¹⁾ Statistická komise OSN (United Nations Statistical Commission – UNSC) je vrcholným orgánem globálního statistického systému, který posuzuje a schvaluje mezinárodní statistické aktivity, stanovuje společné standardy, určuje rozvoj koncepcí a metod a jejich implementaci na národní i mezinárodní úrovni, zabývá se koordinací a integrací statistických programů, podporou technické spolupráce v oblasti statistiky a dalšími záležitostmi. Sestává ze zástupců 24 členských států OSN, zvolených na základě rovnoměrného geografického klíče vždy na čtyři roky, a schází se jednou ročně. ČSÚ se do jednání UNSC aktivně zapojuje; předseda ČSÚ byl v minulosti dvakrát jejím členem (v obdobích 1997–2000, 2001–2004) a o další členství se momentálně ucházíme. Představitel ČSÚ se účastní i řady expertních jednání a dalších akcí pořádaných Statistickou divizí OSN.

²⁾ Statistická divize OSN (United Nations Statistical Division – UNSD) je výkonným orgánem globálního statistického systému, který sbírá, zpracovává a publikuje statistická data a informace, vyvíjí mezinárodní standardy a metodiku a podporuje státy v jejich úsilí o posilování národních statistických systémů. Zajišťuje koordinaci mezinárodních statistických aktivit a je podpůrným orgánem Statistické komise OSN, pro niž vykonává funkci sekretariátu.

³⁾ Např. IAOS (International Association for Official Statistics) přizpůsobila konání své mezinárodní konference na 20. – 22. října v Santiagu, v Chile.

Představitelům všech členských zemí OSN bude zaslán oficiální dopis, který zdůrazní význam statistiky pro rozvoj společnosti a vyzve státy k všestranné podpoře dalšího rozvoje národních statistických systémů a příslušných statistických institucí. Valné shromáždění OSN dále požádá všechny organizace OSN, další mezinárodní i regionální instituce, zástupce producentů a uživatelů statistiky, akademickou sféru, nevládní organizace i média, aby vhodným způsobem oslavili tento den³⁾.

Informace o konání oslavy a konkrétních akcích Statistické divize OSN i jednotlivých členských států jsou zveřejňovány na webových stránkách <http://unstats.un.org/unsd/wsd>, kde lze nalézt např. text rezoluce Valného shromáždění OSN, grafické logo Světového dne statistiky či dokumenty o historii a vývoji statistiky v konkrétních zemích.

Český statistický úřad plánuje řadu aktivit věnovaných tomuto dni. Odborná i laická veřejnost bude informována prostřednictvím webových stránek úřadu, celostátních médií i odborných periodik: *Zpravodaj ČSÚ*, *Statistika* a *Demografie*. Přípravuje se den otevřených dveří v ústředí i v krajských informačních centrech. V den oslav 20. října bude v budově ČSÚ uspořádán seminář ke Světovému dni statistiky pro vedoucí zaměstnance pracovišť

státní statistické služby ČR, na kterém by měly vystoupit osobnosti z různých oblastí statistiky včetně zástupců vědecké obce. Jsou připravovány i další přednášky pro zájemce z řad veřejnosti.

ČSÚ počítá dále s účastí na vydání společné tiskové zprávy Eurostatu a členských zemí EU v rámci Evropského statistického systému. Eurostat navíc připravuje k tomuto dni specifickou publikaci. Společné aktivity v rámci EU budou zaměřeny zejména na prezentaci Evropského statistického systému.

Na nadnárodní úrovni pak celou událost zastřeší Statistická komise OSN, která je připravena poskytnout členským státům pomoc při propagaci a případné koordinaci jejich aktivit. Statistická komise rovněž požádala Statistickou divizi OSN, aby v příštím roce předložila souhrnnou zprávu o konání prvního Světového dne statistiky, na jejímž základě bude rozhodnuto o případném opakování této akce v dalších letech. U příležitosti Světového dne statistiky budou v časopise *Demografie* zveřejněny tyto příspěvky: **Současnost demografické statistiky (v Českém statistickém úřadě)**, **Z historie soupisů obyvatel a sčítání lidu na území České republiky (se zaměřením mj. i na prameny dat)**.

Odbor mezinárodní spolupráce ČSÚ

Katedra demografie Vysoké školy ekonomické v Praze slaví 20 let svého vzniku

Katedra demografie Vysoké školy ekonomické v Praze jako samostatná katedra vznikla v rámci reorganizace *Vysoké školy ekonomické* v roce 1990. Existovala ale již dlouhou dobu před tím jako *Laboratoř demografie* při Katedře statistiky VŠE Praha. Místo dosavadní katedry statistiky, jejíž součástí byla i *Laboratoř demografie*, vznikly v roce 1990 tři nové katedry: *Katedra statistiky a pravděpodobnosti*, *Katedra ekonomické statistiky* a *Katedra demografie*. Katedra demografie tedy existuje jako samostatná katedra dvacet let. Jejím prvním vedoucím byl od jejího vzniku až do roku 1995 *prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.* (1930–2005), poté *doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.* (1946–2009), který se stal v roce 2006 prorektorem pro pedagogiku Vysoké školy ekonomické. Vedením katedry byla tehdy pověřena *doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc.*, která zůstala vedoucím katedry i po úmrtí F. Koschina. Na katedru demografie nastoupila v roce 2003 v září *RNDr. Eva Kačerová*, od roku 2006 tady také působí *prof. Ing. Zdeněk Pavlík, DrSc.* a od roku 2010 je členem katedry *Ing. Petr Mazouch*. V současné době má naše katedra pět stálých zaměstnanců. Trvale s ní spolupracuje *Ing. Libor Svoboda*, kvestor

VŠE, který se již dlouhou dobu podílí na pedagogické práci a vede semináře a cvičení ze základních demografických kurzů. Od roku 2009 je sekretářkou katedry *Dana Zachariášová*.

Ve výzkumné práci na společném projektu spolupracují se členy katedry také *Ing. Markéta Arltová, Ph.D., doc. Ing. Jakub Fischer, Ph.D., Ing. Mgr. Martina Miskolczi* (všichni z VŠE). Katedra kooperuje i s řadou odborníků z praxe, kteří se podílejí na konzultacích nebo vedení bakalářských prací a diplomových prací našich studentů. Uvedme alespoň *prof. Ing. Josefa Koubka, CSc., Ing. Bohdanu Holou, Ing. Jakuba Hrkala, Ing. Petru Kuncovou* a *Ing. Tomáše Löstera*.

Historie katedry demografie je však mnohem delší. Již v srpnu 1952 na tehdejší *Hospodářské fakultě Vysoké školy politických a hospodářských věd v Praze* vznikla katedra statistiky. Když z této fakulty 1. 9. 1953 vznikla Vysoká škola ekonomická, stala se její součástí také fakulta statistiky a katedra statistiky. V roce 1958 se katedra stala součástí fakulty politické ekonomie a od roku 1968 byla přejmenována na Národohospodářskou fakultu. Jak to vše souvisí s katedrou demografie?

Katedra demografie vznikla jako *Laboratoř de-*

mografie ve školním roce 1967/1968 tak, že část učitelů z tehdejší katedry statistiky na toto pracoviště přešla. Byl to především *Vladimír Roubíček*, který pracoviště vedl až do roku 1995, *Eduard Souček* (později prof. Ing. Eduard Souček, CSc.) a *Ing. Jana Slavíková-Vojtová*, která po roce z Laboratoře demografie odešla (doprovázela manžela, který pracovní odjel do zahraničí). K 1. květnu 1968 nastoupil do tehdejší Laboratoře demografie *Josef Koubek* (později prof. Ing. Josef Koubek, CSc.). V roce 1969 nahradil Janu Slavíkovou-Vojtovou *Felix Koschin*. Laboratoř demografie byla na VŠE zavedena jako pedagogicko-výzkumné pracoviště. Jako pedagog zde působil především *Vladimír Roubíček*. *Eduard Souček*, *Jana Slavíková-Vojtová*, *Felix Koschin* a *Josef Koubek* byli zařazeni do výzkumu s tím, že měli povinnost učit. Podíleli se však především na výuce katedry statistiky. *Vladimír Roubíček* se věnoval ekonomické statistice a demografii. Mezi dlouholeté pracovníky patřila sekretářka Laboratoře demografie *Yvona Brabcová-Hamáčková*, která se na práci Laboratoře demografie podílela od roku 1974 do roku 1992. V první polovině 70. let přišla do Laboratoře demografie také *Ing. Jindřiška Dvořáková-Gašpárková*, odešla po několika letech. Počátkem 70. let odešel z Laboratoře demografie *Eduard Souček*, který se vrátil na katedru statistiky.

V roce 1977 se Laboratoř demografie stala součástí výzkumné sekce kateder Národohospodářské fakulty, kterou vedl *Ilja Novák* (později prof. Ing. Ilja Novák, CSc.) a v roce 1985 byla Laboratoř demografie začleněna do Prognostického ústavu České socialistické republiky při VŠE v Praze. K 1. lednu 1987 Prognostický ústav přešel pod Českou plánovací komisi a Laboratoř demografie byla opět připojena ke katedře statistiky. Ke stejnému datu přešel *Josef Koubek* na katedru ekonomiky práce, později katedru personalistiky Podnikohospodářské fakulty VŠE, ale stále s Laboratoří demografie spolupracoval a podílel se na mezinárodním výzkumu a organizaci vědeckých setkání. V současné době je externím spolupracovníkem katedry demografie.

V roce 1978 do Laboratoře demografie nastoupily *Ing. Eva Turková* a *Ing. Dana Mašatová*. V roce 1981 pak *Ing. Jitka Kazdová-Langhamrová* (později doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc.) a *Ing. Marie Vomáčková-Nedvěďová*. V roce 1982 nastoupil do Laboratoře demografie *RNDr. Tomáš Fiala* (později RNDr. Tomáš Fiala, CSc.) a odešly *Ing. Eva Turková* a *Ing. Dana Mašatová*. V té době pracovaly v Laboratoři demografie také *Dana Bartůšková*, *Vladimíra Šnajberková* a *Ing. Jindra Čuková*, které také odešly po několika letech. V roce 1982 nastoupila také *Ing. Jarmila Havlíková-Havelková*, která zde pracovala do roku 1990.

Katedra demografie, resp. Laboratoř demografie, po celou dobu úzce spolupracovala s mnoha institucemi a podílela se na řadě výzkumných projektů.

V 70. letech to byla především spolupráce s ONV Praha 3, pro který vytvářela demografické studie pro oblasti Žižkova, určené například pro přestavbu školních a zdravotních obvodů, s Útvarem hlavního architekta hl. města Prahy na přípravě demografických studií oblasti Břevnova, s Útvarem hl. architekta města Gottwaldov (dnes Zlín), kde vytvářela demografické podklady pro plánování bytové výstavby včetně analýzy dojíždky do zaměstnání a průzkumu zájmu dojíždějících o přestěhování se do města, spolupracovala s MNV v Mostě, pro který připravila demografické podklady pro potřeby řízení bytové výstavby a občanského vybavení ve městě. Spolupracovala s Útvarem hl. architekta města Ústí nad Labem a zpracovávala demografické podklady a analýzy pro potřeby lokální správy, zejména asanaci a přestavbu čtvrtí místních teras. Spolupracovala s Výzkumným ústavem rozvoje měst v Ostravě na přípravě městského informačního systému území – subsystém populace, s Terplanem Praha na projektu IMIS – integrovaný městský informační systém, s MNV v Ostravě na přípravě demografických podkladů pro rozvoj města, s Českými Budějovicemi na demografických podkladech pro rozvoj města.

V letech 1978–1984 zpracovala pro podnik Spolana Neratovice demografickou analýzu s ohledem na reprodukci pracovní síly, včetně analýzy dojíždky do zaměstnání ze spádového území.

Počátkem 80. let zpracovala Laboratoř demografie analýzu spádového území pracovní síly podniku Lčičva Hořátev u Nymburka. Vymezila spádové území dojíždky do zaměstnání, podklady pro plánování občanské vybavenosti v centrech dojíždky pro Rakovník, Tábor a Pardubice pro Výzkumný ústav výstavby a architektury.

V 80. letech se také podílela na výzkumu kategorie SPEV – státní program ekonomického výzkumu, ve kterém později pokračovala v rámci Prognostického ústavu při Vysoké škole ekonomické.

V 70. a 80. letech kooperovala s Pracovištěm dějin národního hospodářství VŠE na výzkumném úkolu zaměřeném na analýzu ekonomického a společenského vývoje země RVHP. Výsledkem bylo několik publikovaných studií (*J. Koubek*) o populačním vývoji, populační politice, urbanizaci, koncentraci obyvatelstva, pracovních zdrojích a pracovní síle.

V tomto období připravila pro magistrát města Brno demografické podklady pro rozvoj města.

Laboratoř demografie od svého vzniku rozvíjela mezinárodní spolupráci. Od poloviny 70. až do

počátku 90. let probíhala intenzivní mezinárodní výzkumná spolupráce se Szkolou Glównou Planowania i Statystyki ve Varšavě (Instytut Gospodarstwa Społecznego a Instytut Statystyki i Demografii), včetně pořádání společných seminářů a konferencí. Podobně od druhé poloviny 70. až do konce 80. let existovala mezinárodní výzkumná spolupráce s katedrou demografie na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Ve druhé polovině 90. let spolupráce s IIASA (International Institute for Applied Systems Analysis) v Laxenburgu (Rakousko), v rámci které byla vypracována studie demografického vývoje Československa. V posledních letech se rozvíjí spolupráce s Europäische Akademie Berlin společně s Katedrou sociální politiky Národohospodářské fakulty VŠE. Za zmínku stojí také fakt, že v letech 1978–1985 Laboratoř demografie v rámci mezinárodního projektu IUSSP (International Union for the Scientific Study of Population) zpracovala **Národní bibliografii demografické literatury** v angličtině (*J. Koubek, J. Podzimek*), která byla vysoce hodnocena na kongresu IUSSP ve Florencii v roce 1985.

Od druhé poloviny 80. let se členové Laboratoře demografie zúčastňovali práce EAPS (European Association for Population Studies).

Katedra demografie úzce spolupracuje také s médii, poskytuje řadu komentářů demografického vývoje a jeho dopadů např. pro Českou televizi, televizi Nova, Český rozhlas, Lidové noviny, regionální tisk apod.

V posledních letech byla na katedře demografie zpracována řada demografických prognóz, jako příklad uveďme vývoj předpokládaného počtu žáků základních škol pro Prahu 7, Prahu 4, Prahu 10-Šeberov, Prahu 6, zpracována byla také prognóza vývoje obyvatelstva Hradce Králové.

Všichni členové katedry demografie byli či jsou aktivními členy *České demografické společnosti* (dříve Československé demografické společnosti). *Vladimír Roubíček* působil řadu let jako místopředseda ČSDS/ČDS, také *Felix Koschin* byl místopředsedou, *Zdeněk Pavlík* byl předsedou a čestným předsedou ČSDS/ČDS, *Jitka Langhamrová* byla řadu let hospodářkou ČSDS/ČDS a v současné době je místopředsedkyní. *Tomáš Fiala* i *Eva Kačerová* byli v minulém funkčním období členy hlavního výboru České demografické společnosti. Můžeme tedy hovořit o dlouhodobé aktivní práci všech členů Laboratoře/katedry demografie v ČSDS/ČDS.

Jak bylo uvedeno, katedra demografie byla založena z iniciativy profesora Roubíčka v roce 1990 a profesor Roubíček se stal jejím prvním vedoucím, ale nebylo to zcela nové pracoviště, pouze se přetvořila z tehdejší Laboratoře demografie (1969) na samostatnou katedru. Cílem katedry je sezna-

movat posluchače se současným demografickým vývojem, s jeho logikou a s jeho důsledky. Samozřejmě i s teorií, která je nezbytným předpokladem pro pochopení současného demografického vývoje. Od školního roku 2007/08 v rámci studijního programu **Kvantitativní metody v ekonomice** otevřela katedra nový bakalářský studijní obor **Sociálně-ekonomická demografie**. V současné době připravuje k akreditaci navazující magisterský obor **Ekonomická demografie**. Zájemcům z ostatních fakult nabízí katedra vedlejší specializaci **Demografie a sociální analýza**. Svým studentům poskytuje řadu předmětů, jako jsou: **Základy demografie, Úvod do demografie, Demografická praktika, Demografický seminář, Obecná demografie, Vícestavová demografie, Aplikovaná demografie, Regionální demografie, Aktuárská demografie, Ekonomická demografie, Demografické modely, Demografie pro doktorské studium, Matematická demografie, Demography I, Demography II**.

Katedra demografie se průběžně zapojuje do vědecko-výzkumné činnosti. Jmenujme jen několik posledních grantů, které byly úspěšně dokončeny. V roce 1999 ukončila práci na grantu Grantové agentury ČR **Úmrtnost v českých zemích v 90. letech**, v roce 2001 na dalším grantu Grantové agentury ČR **Plodnost v českých zemích v 90. letech** a na grantu výzkumného grantového programu GRACES **Stárnutí obyvatelstva a penzijní systémy v zemích Evropské unie**. V roce 2004 úspěšně ukončila grant Grantové agentury ČR **Co s ekonomickými důsledky stárnutí naší populace?** V současné době se její členové společně podílejí na dlouhodobém projektu 2D06026 **Reprodukce lidského kapitálu** financovaném MŠMT ČR v rámci Národního programu výzkumu II. V rámci tohoto grantu je každoročně pořádána na Vysoké škole ekonomické mezinárodní konference s názvem **Reprodukce lidského kapitálu – vzájemné vazby a souvislosti**, které se zúčastňují zájemci o danou problematiku z různých oborů i pracovišť.

Členové katedry demografie se také aktivně podíleli či podílejí na práci v redakční radě časopisu *Demografie*. Řada z nich byla či je členy redakční rady (*Vladimír Roubíček, Felix Koschin, dnes Zdeněk Pavlík, Eduard Souček, Jitka Langhamrová*).

Katedra demografie VŠE úzce spolupracuje s *Katedrou demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Na fakultě informatiky a statistiky aktivně pracuje *Spolek mladých statistiků VŠE*, který sdružuje ve svých řadách zájemce o statistiku a demografii. Organizuje pro ně různé akce a přednášky. Mimo jiné spolupracuje s *Mladými demografy*, kteří působí pod záštitou Katedry demografie a geodemo-

grafie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Obě organizace si předávají informace o svých pořádaných přednáškách a akcích. Přednášky Mladých demografů patří na VŠE k těm oblíbeným.

Stejně výročí samostatného vzniku jako Katedra demografie Vysoké školy ekonomické slaví

i Katedra demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, přejme si vzájemně hodně úspěchů a tvůrčích nápadů do dalších let, mnoho spokojených studentů a učitelů, a aby naše vzájemná spolupráce byla i nadále tak plodná, jako dosud.

Josef Koubek – Jitka Langhamrová

Současní členové Katedry demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze zleva: Eva Kačerová, Dana Zachariášová, Jitka Langhamrová, Dalibor Nečas, Petr Mazouch, Martina Miskolczi, Tomáš Fiala, Zdeněk Pavlík, bližší informace o katedře dostupné z: <http://kdem.vse.cz>. Foto: Jan Koudelka.

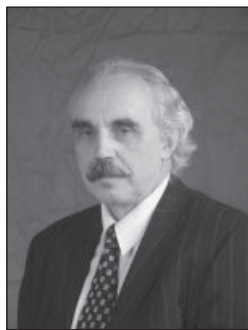
Konference Reprodukce lidského kapitálu (RELİK)

Ve dnech 13.–14. prosince 2010 se koná již 3. ročník konference **Reprodukce lidského kapitálu (vzájemné vazby a souvislosti)**. Pořádá ji *Katedra demografie Fakulty informatiky a statistiky VŠE v Praze* ve spolupráci s *Ústavem pro informace ve vzdělávání* v prostorách Vysoké školy ekonomické. Tématem jsou širší souvislosti reprodukce lidského kapitálu z hlediska demografie, ekonomie, sociální a hospodářské politiky a dalších příbuzných oblastí.

Bližší informace jsou dostupné z: <http://kdem.vse.cz/veda-a-vyzkum-2/relik-2010/>

Významné osobnosti demografie

Doc. RNDr. FELIX KOSCHIN, CSc. (1946–2009) – DEMOGRAF ŠIROKÉHO ZÁBĚRU

Doc. RNDr. Felix Koschin, CSc., se narodil 15. února 1946 v Olomouci. Vystudoval obor matematická statistika na Univerzitě Karlově v Praze, kde v roce 1969 promoval. V roce 1981 získal titul RNDr. v oboru pravděpodobnost a matematická statistika. Titul CSc. v oboru ekonomická statistika obhájil v roce 1984 na VŠE v Praze a zde se také v roce 1994 habilitoval v oboru statistika.

Po studiích pracoval na Vysoké škole ekonomické v Praze. Od roku 1969 do roku 1979 působil jako odborný asistent na katedře statistiky. V následujících letech až do roku 1983 pracoval ve Výzkumném pracovišti VŠE Praha, v letech 1983–1990 opět na katedře statistiky. Součástí tehdejší katedry statistiky byla i Laboratoř demografie. Od jejího vzniku se významně podílel na všech analytických výstupech tohoto pracoviště. Když v roce 1990 vznikla na VŠE samostatná katedra demografie, tehdy pod vedením *prof. Ing. Vladimíra Roubíčka, CSc.*, Felix Koschin se stal jedním z neaktivnějších členů této nové katedry. Na

Vysoké škole ekonomické vedle toho působil v řadě akademických funkcí. V roce 1990 byl proděkanem pro pedagogiku Národohospodářské fakulty VŠE v Praze. V letech 1990–1995 byl zástupcem vedoucího katedry demografie VŠE v Praze, od roku 1995 až do konce svého života byl jejím vedoucím. Od roku 2006 pracoval na VŠE také jako prorektor pro studijní a pedagogickou činnost. Ve funkci prorektora pro studijní a pedagogickou činnost se výrazně zasloužil o to, že VŠE v Praze získala jako první vysoká škola v České republice pro roky 2009–2013 certifikáty Evropské komise ECTS Label a DS Label. Na VŠE pracoval Felix Koschin celých čtyřicet let.

Koschinův záběr byl velmi široký. Byl vynikajícím badatelem, oblíbeným a spravedlivým pedagogem a nadšeným propagátorem demografie a demografické statistiky. Mezi oblasti jeho odborného zájmu patřila problematika spojená s úmrtností a plodností, zabýval se demografickou metodologií, demografickými prognózami, zajímal se o aktuárkou demografii. Byl zakladatelem kurzu aplikované demografie, demografických modelů, víceúrovňové demografie. V demografii spojoval své matematické schopnosti a využíval znalosti statistických metod. Pod jeho vedením vznikaly na katedře demografie projekce obyvatelstva nejenom České republiky, ale také za menší územní celky. Vypracoval jako autor či vedoucí kolektivu řadu demografických studií využívaných v praxi, byl řešitelem a spoluřešitelem řady grantů. V poslední době se intenzivně věnoval problematice reprodukce lidského kapitálu a lidským zdrojům z pohledu národního hospodářství.

Podívejme se na jeho hlavní aktivity blíže. F. Koschin si velmi dobře uvědomoval jaký je význam demografických studií a prognóz pro řízení jednotlivých regionů nejenom v České republice. Byl např. jedním z našich předních autorů demografických projekcí. Vytvořil systém pro konstrukci profesionálních demografických projekcí *Pythia* (Koschin, 1994). Prognózy považoval za velice důležité pro poznávání budoucího vývoje populace. *Soudy o budoucnosti, tj. prognózy, můžeme – možná s trochou nadsázky – považovat za cíl lidského poznávání. Vždyť studium minulosti a hromadění poznatků má za cíl odhalit řád, jímž se řídí běh světa, abychom se tomuto řádu mohli přizpůsobit, abychom se mohli připravit na to, co nastane. Nejskromnější (možná lépe “nepokorní”) by řekli, “abychom mohli budoucnost přizpůsobit svým představám”* (Koschin, 1994: 3).

Jeho systém pro konstrukci profesionálních prognóz byl úspěšně používán při tvorbě projekcí i v Českém statistickém úřadě, položil velmi dobrý základ pro tvorbu profesionálních projekcí pro malé územní celky. Jeho model nepřehlíží maličkosti, které se leckdy považují za zanedbatelné. Součet procent je vždy 100 %, součet necelých čísel, která se zobrazují jako celá, odpovídá součtu zobrazených čísel apod. U malých populací totiž často dostáváme nulové počty zemřelých v jednotlivých věkových skupinách. V součtu těchto prognóz za menší územní celky jsou pak nulové počty zemřelých, což je v rozporu se skutečností. Vstupní tabulky umožňují volit jejich obsah. Existuje tedy variabilita vstupních parametrů, jsou snadno zadavatelné a systém se tak snadno ovládá. Systém vytváří prognózy pouze komponentní metodou, tedy prognózy populace podle pohlaví a věku. Celý systém je konstruován jako čtyři relativně nezávislé programy s jedním řídicím programem.

Důležitost používání demografických prognóz v současné i budoucí době popsal ve skriptech **Ekonomická demografie** (2005). Ta se věnují vedle demografických prognóz, tradičním demografickým charakteristikám ekonomického zatížení, charakteristikám potenciální demografie, indexu sociálního zatížení a prognóze sociálního zatížení. Část je také zaměřena na problematiku života ve zdraví, migraci a lidský kapitál a prognózu lidského kapitálu.

V oblasti demografie se zabýval především úmrtností. Zkoumal intenzitu úmrtnosti na počátku a na konci lidského života. Ve svých článcích i studiích upozorňoval na fakt, že v současné době již nevyhovuje způsob výpočtu pravděpodobnosti úmrtí pro nejstarší věkové skupiny. Např. ve studii **Jak vysoká je intenzita úmrtnosti na konci lidského života** (1999) říká, že někdy mezi 85 a 90 lety se začíná Gompertzova-Makehamova křivka od empirických specifických úmrtností výrazně systematicky odchýlovat. Podle něj jde buď o chyby zjišťování nebo – a to spíše – o fakt, že již neplatí Gompertzova hypotéza.

F. Koschin položil základy kurzu vícestavové demografie vyučovaném na VŠE. Jeho skriptum **Vícestavová demografie** (1992) se zabývá problematikou životního cyklu, intenzitou pravděpodobnosti demografických jevů. Popisuje základní vztahy ve vícestavovém modelu. Problematiku uvádí na úmrtnostních tabulkách a vícestavových tabulkách života. Věnuje se projekcím obyvatelstva a maticovému zápisu projekce a vícestavové projekci.

Zabýval se také vztahem a vlivem demografie na pojišťovnictví. Vše přehledně popsal ve skriptech **Aktuárská demografie (úmrtnost a životní pojištění)** (1993). Skripta jsou rozdělena na dvě části – úmrtnost a životní pojištění. V první části se kromě intervalových a bodových charakteristik úmrtnosti zabývá podrobně intenzitou úmrtnosti a jejím odhadem. Popisuje možnosti vyrovnání průběhu intenzit úmrtnosti pro střední věky a podrobně popisuje úmrtnost ve vyšších věcích a úmrtnost ve věku 0. Podrobně popisuje také úmrtnostní tabulky, jejich konstrukci, model stacionární populace a základní míry užívané v tabulkách. Druhou část věnoval základním pojmům aktuárským, finančním a demografickým, které jsou používány v oblasti pojištění. Část potom životnímu pojištění, výpočtu pojistného, pojištění životního důchodu, běžnému pojistnému, rezervám pojistného a brutto pojistnému.

Málokdo z demografů ví, že Felix Koschin se v počátku své kariéry zabýval především výpočetní technikou. Věnoval se propagaci využití počítačů ve výuce statistiky a demografie. S kolegy ze statistiky přednášel řadu kurzů základního i pokročilejšího ovládnání počítačů i statistických výpočtů. Podílel se také na tvorbě jedné z prvních verzí tabulkového kalkulátoru Excel. Byl autorem či spoluautorem řady publikací v této oblasti. Jmenujme alespoň **Statgraphics aneb statistika pro každého** (1992), kde mohl propojit svoje statistické znalosti se znalostí výpočetní techniky. Kniha byla psána tak, aby se v ní orientoval statistik – laik i statistik – profesionál.

Obrovský kus práce odvedl jako pedagog. Byl přednášejícím i cvičícím kurzu statistiky a přednášel demografii na všech typech studia VŠE. Prakticky se podílel na tvorbě nových demografických kurzů a byl garantem řady z nich. Byl autorem řady učebních textů.

K tvorbě učebních pomůcek přistupoval originálním způsobem. Uvedme např. skriptum **Demografie poprvé** (2000). Chtěl čtenáře zaujmout i neobvyklým názvem. A jak sám v předmluvě uvádí, nechťel tvořit ani úvod ani základy demografie, nýbrž pomůcku, která uvede zájemce do problematiky demografie tak, aby jí porozuměli a vtipně dodává, že správný název by měl být Demografie poprvé, ale třeba i naposled.

Byl členem odborné skupiny statistiků v oblasti vzdělávání. Byl autorem prvního vydání ročenky OECD **Education at a Glance** (1996) v českém jazyce. Problematice vzdělávání se velmi intenzivně věnoval i jako člen kolektivu pracovníků Ústavu pro informace a vzdělávání. Znalosti z této oblasti spojil se znalostí statistiky a demografie a v posledních letech byl hlavním koordinátorem výzkumného projektu s názvem **Reprodukce lidského kapitálu**, na kterém dodnes spolupracuje Katedra demografie Vysoké školy ekonomické s Ústavem pro informace a vzdělávání.

Doc. Koschin patřil k uznávaným osobnostem v oboru demografie nejenom v České republice, ale i v zahraničí. Prakticky po celý svůj život úzce spolupracoval s *Českou demografickou společností*, byl nejenom jejím členem (od roku 1969), ale aktivně pracoval v Hlavním výboru ČDS (byl také jejím místopředsedou). Byl členem redakční rady časopisu *Demografie* i členem dalších organizací jako např.: *Jednota Českých matematiků a fyziků*, *Česká statistická společnost*, *Česká společnost aktuárů*. Dále byl členem SŠDS (*Slovenská statistická a demografická společnost*) a EAPS (*European Association for Population Studies*) a řady dalších institucí. Byl též dlouholetým zástupcem České republiky v projektu OECD INES. Jako odborník a nadšený propagátor demografie vystupoval často v médiích.

Rozsáhlá byla také jeho publikační činnost (byl autorem a spoluautorem tří monografií, členem autorského kolektivu čtyř encyklopedií, autorem více než 100 článků a příspěvků na národních i mezinárodních konferencích, desítek vysokoškolských učebních textů, řady výzkumných studií, odborných překladů, recenzí a odborných posudků atp.).

Felix Koschin celý svůj profesní život spojil s demografií. Připomeňme si jeho živé diskuse s ostatními kolegy, nejenom demografy. Schopnost přesvědčivé argumentace byla jeho výrazným rysem. Často přišel s něčím, s čím nikdo nepočítal nebo to nikoho ani nenapadlo. Významně se zasloužil o zviditelnění demografie jako oboru důležitého pro praxi. Byl řešitelem řady demografických studií využívaných v praxi.

Měl vřelý vztah ke slovenské demografii. Na Slovensku měl mnoho spolupracovníků, kolegů i přátel. Pravidelně se účastnil řady konferencí, které pořádali slovenští kolegové statistici a demografové.

Mezi jeho velkou zálibu patřila turistika, především horská turistika. Jen málokdo znal české a slovenské hory tak dobře jako právě on. Velmi rád cestoval vlakem, autobusem či chodil pěšky. Všichni vzpomínáme na jeho organizační talent, který využíval při výletech na společných akcích. Na každé konferenci rád pokoril nějaký vrchol nebo alespoň donutil ostatní kolegy trochu si zaspotovat. Mezi jeho oblíbené sporty kromě turistiky patřila cyklistika a běžecké lyžování. A právě jedna z jeho výprav do slovenských hor se mu stala osudnou. Zemřel nečekaně, v plném pracovním nasazení, v době, kdy si všichni mysleli, že těžký úraz, který utrpěl ve slovenských horách, již překonal.

Česká demografická společnost mu in memoriam udělila u příležitosti XL. výroční národní konference ČDS **Cenu profesora Šauera** za celoživotní přínos oboru demografie v oblasti výzkumné i pedagogické.

Jitka Langhamrová

Výběr z literatury

- Langhamrová, J. – Koschin, F. – Fiala, T. – Fischer, J. – Fořtová, S. – Hulík, V. – Kačerová, E. – Konrádová, J. – Mazouch, P. – Miskolczi, M. – Štátníková, P. *Prognóza lidského kapitálu obyvatelstva České republiky do roku 2050 aktualizovaná verze roku 2009*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009, 240 s. ISBN 978-80-245-1576-2.
- Analýza vzdělávací politiky [CD-ROM]*. Přel. Koschin, F. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2006. 137 s. Přel. z: Education Policy Analyse. Paris: OECD, 2004. ISBN 978-80-211-0525-6.
- Koschin, F. Je druhý demografický přechod užitečný pojem? *Demografie*, 2005, 47 (2), s. 124–126. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. Naše populace stárne – užijeme se? *Demografie*, 2005, 47 (4), s. 245–250. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. (ed.). *Family and fertility trends in Austria, the Czech Republic and Slovakia: Towards a convergence?* Praha: Oeconomica, 2005, 82 s. ISBN 80-245-0990-3.
- Koschin, F. *Kapitoly z ekonomické demografie*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 52 s. ISBN 80-245-0959-8.
- Koschin, F. – Svatoň, O. Dopady demografického vývoje na české vysoké školy – výhled do roku 2010. *Aula*, 2005, 13 (2), s. 86–94. ISSN 1210-6658.
- Koschin, F. Odtwarzanie populacji czy odtwarzanie kapitału ludzkiego? Katowice 24. – 25. 1. 2004. In Frackiewicz, Lucyna, Raczaszek, Andrzej (ed.). *Kapitał społeczny*. Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, 2004, s. 225–230. ISBN 83-7246-294-1.
- Koschin, F. – Fiala, T. – Kačerová, E. – Krebs, V. – Langhamrová, J. *How to Deal with the Economic Consequences of the Ageing of Our Population*. Prague: University of Economics, 2004, 50 s.
- Koschin, F. – Fiala, T. – Kačerová, E. – Krebs, V. – Langhamrová, J. *Co s ekonomickými důsledky stárnutí naší populace?* Praha: KDEM VŠE, 2004, 51 s.
- Koschin, F. Z počátků demografie II. *Demografie*, 2004, 46 (1), s. 63–73. ISSN 0011-8265.
- OECD. *Analýza vzdělávací politiky*. Přel. Koschin, F. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2004. 111 s. Přel. z: Education Policy Analysis 2003. Paris: OECD, 2003. ISBN 80-211-0478-3.
- OECD. *Analýza vzdělávací politiky*. Přel. Koschin, F. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2003. 133 s. Přel. z: Education Policy Analysis 2002. Paris: OECD, 2002. ISBN 80-211-0464-3.
- Koschin, F. Cizáci. *Marathon [online]*, 2003, 7 (50), s. 17. ISSN 1211-8591. URL: <http://www.valencik.cz/marathon>.
- Koschin, F. Soubor hesel k oboru „demografie“. In Kol. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích: A-L, M-Z*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003. ISBN 80-7181-959-X.
- Koschin, F. Soubor hesel k oboru „demografie“. In Hindls, R. – Holman, R. – Hronová, S., aj. *Ekonomický slovník*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-819-3.
- Koschin, F. Struktury obyvatelstva. *Demografie*, 2003, 45 (4), s. 249–255. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. The history and the Present of the Modelling of Mortality. *Mundus Symbolicus*, 2003, 11 (1), s. 29–33. ISSN 1211-809X.
- Koschin, F. Another way of describing the development of fertility and what emerges from this for Europe. Warsaw 26.–30. 8. 2003. In Kotowska, E. – Józwiak, J. (ed.). *Polulation of Central and Eastern Europe: Challenges and Opportunities*. Warsaw: Statistical Publishing Establishment, 2003, s. 189–200.
- Koschin, F. How to solve the economic consequences of population ageing. Warsaw 26.–30. 8. 2003. In *European Population Conference 2003*. Warsaw: Statistical Publishing Establishment, 2003, s. 244.
- Koschin, F. Modernizace. Tajov 17.–19. 9. 2003. In 9. *slovenská demografická konferencia Rodina*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2003, s. 14–17. ISBN 80-88946-28-X.
- Koschin, F. Z počátků demografie. *Demografie*, 2002, 44 (4), s. 296–304. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. Soubor hesel k oboru „demografie“. In Žák, M. aj. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-381-5.
- Koschin, F. *Aktuárská demografie*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2002. 100 s. ISBN 80-245-0403-0.

- Koschin, F. History (and Present) of Modelling of Mortality. Kudowa Zdroj 4. – 7. 9. 2002. In Ostasiewicz, W. (ed.). *Applications of mathematics and statistics in economics*. Wrocław: Wrocław University of Economics, 2002, s. 32.
- OECD. *Analýza vzdělávací politiky*. Přel. Koschin, F. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 150 s. Přel. z: Education Policy Analysis. Paris: OECD, 2001. ISBN 80-211-0399-X.
- Koschin, F. Struktura plodnosti v 90. letech a co z toho plyne. *Demografie*, 2001, 43 (4), s. 277–284. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. – Fiala, T. – Langhamrová, J. – Roubíček, V. *Fertility in the Czech Republic in the Nineties*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2001. 52 s. ISBN 80-245-0255-0.
- Koschin, F. – Fiala, T. – Langhamrová, J. – Roubíček, V. *Plodnost v českých zemích v devadesátých letech*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2001. 50 s. ISBN 80-245-0254-2.
- Krebs, V. aj. *Stárnutí obyvatelstva a penzijní systémy v zemích Evropské unie*. Praha: VŠE, 2001. 37 s. (Další autoři: Koschin, F. – Langhamrová, J. – Průša, L.)
- Koschin, F. – Vaňo, B. Bratská úmrtnost (ČR a SR). Rajecké Teplice 10.–12. 9. 2001. In *Súčasný populačný vývoj na Slovensku v Európskom kontexte*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2001, s. 75–77. ISBN 80-88946-11-5.
- Koschin, F. Cohort view of fertility in the 90's and what emerges from this. Praha 7.–8. 9. 2001. In 2. *česko-polský seminář Změny v plodnosti v zemích s tranzitivní ekonomikou*. Praha: VŠE, 2001, s. 28–33. ISBN 80-245-0218-6.
- Koschin, F. Jak vysoká je intenzita úmrtnosti na konci lidského života? *Demografie*, 1999, 41 (2), s. 105–119. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. *Demografie poprvé*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2000. 99 s. ISBN 80-245-0125-2.
- Koschin, F. Jsme v pubertě nebo v přechodu? *Demografie*, 2000, 42 (1), s. 55. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. Proč stárneme. (Rec.: AUSTAD, Steven N. Proč stárneme. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN N.).: *Demografie*, 2000, 42 (2), s. 133–134. ISSN 0011-8265.
- OECD. *Analýza vzdělávací politiky 1999*. Přel. Koschin, F. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2000. 98 s. Přel. z: Education Policy Analysis 1999. Paris: OECD, 1999.
- Koschin, F. Soubor hesel k oboru „demografie“. In Žák, M. aj. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-172-3.
- Koschin, F. (Jedna) hrozba snižující se úmrtnosti. Trenčianské Teplice 13.–15. 9. 1999. In *Demografické, zdravotné a sociálno-ekonomické aspekty úmrtnosti*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 1999, s. 83–90. ISBN 80-88946-00-X.
- Koschin, F. Mortality in oldest-old age. Hague 30. 8.–3. 9. 1999. In *European Population Conference, 99*. Vooburg: EPC, 1999, s. 139.
- Koschin, F. Broadening the Field for Teaching Demography. Lodž 23.–24. 9. 1999. In *Nauczanie demografii w szkołach wyzszych*. Lodz: Wydawnictwo Uniwersytetu Lodzkiego, 1999, s. 23–24. ISBN 83-7171-285-5.
- OECD. *Analýza vzdělávací politiky 1998*. Přel. Koschin, F. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1999. 83 s. Přel. z: Education Policy Analysis 1998. Paris: OECD, 1998. ISBN 80-211-0319-1.
- Koschin, F. Jak vysoká je intenzita úmrtnosti na počátku lidského života? *Demografie*, 1998, 40 (2), s. 103–112. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. Druhý demografický přechod. *Demografie*, 1998, 40 (4), s. 257–259. ISSN 0011-8265.
- Koschin, F. – Fiala, T. – Langhamrová, J. – Roubíček, V. *Mortality in the Czech Republic in the Nineties*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1998. 70 s. ISBN 80-7079-586-7.
- Koschin, F. – Fiala, T. – Langhamrová, J. – Roubíček, V. *Úmrtnost v českých zemích v devadesátých letech*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1998. 68 s. ISBN 80-7079-574-3.
- Koschin, F. aj. *Atlas středního školství*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1998, 178 s. ISBN 80-211-0290-X.
- Koschin, F. *Pohled na školství v ukazatelích OECD – analýza*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. ISBN 80-211-0245-4. Překlad publikace Education at a Glance – Analysis, Paris: OECD/CERI 1996, 75 s.
- Koschin, F. – Svoboda, L. *Pohled na školství v ukazatelích OECD*. Překlad třetího vydání ročenky Education at a Glance. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1996, 330 s.
- Koschin, F. Jakou informací nám dávají některé okresní charakteristiky? *Acta Oeconomica Pragensia*, 1996, 4 (7), s. 129–134.
- Koschin, F. Nápad čtenáře zákona o státní statistické službě. *Informační Bulletin České statistické společnosti*, 1996, 7 (2), s. 1–3.
- Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1996. ISBN 80-85841-31-2. Koschin, F. a Závodský, P. zpracovali soubor hesel k oborům demografie a statistika.
- Koschin, F. Co to je? (Poznámky k demografické terminologii). *Demografie*, 1995, 37 (1), s. 48–49.
- Koschin, F. Pětašedesátiny profesora Roubíčka (11. května). *Demografie*, 1995, 37 (2), s. 135.
- Koschin, F. Demografická terminologie podruhé. *Demografie*, 1995, 37 (3), s. 200.
- Koschin, F. *Vybrané demografické modely*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. 49 s.
- Koschin, F. Úmrtnost a pojištění. In *Statistické a pravděpodobnostní postupy v ekonomii*. Praha: VŠE, 1995, s. 263–269.
- Koschin, F. *Pythia. Systém pro konstrukci demografických projekcí*. 1994, 69 s. Nepublikovaný rukopis.
- Koschin, F. Věková skladba obyvatelstva. *Demografie*, 1992, 34 (1), s. 30–32.
- Koschin, F. Demografické perspektivy České a Slovenské republiky v Evropě. *Demografie*, 1993, 35 (1), s. 24–26.
- Koschin, F. Historie statistiky (a trochu i demografie). (Rec.: Závodský, P. Vývoj statistické teorie na území Československa do roku 1848. 1. vyd. Praha: Federální statistický úřad a Infostat, 1992.). *Demografie*, 1993, 35 (1), s. 41.

- Koschin, F. *Tabulkové procesory Quattro Pro*. 1. vyd. Praha: Grada, 1992, 112 s.
- Koschin, F. *Vícetavová demografie*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1992, 72 s.
- Koschin, F. *Aktuárská demografie*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1993, 141 s.
- Koschin, F. – Marek, L. – Svoboda, L. – Vrabec, M. Nový válečník v bitvě o spreadsheetové pole. *Elektronika*, 1994, č. 5, s. 27–31.
- Koschin, F. – Marek, L. – Svoboda, L. – Vrabec, M. Microsoft Excel 5.0 for Windows. *Abakus*, 1994, č. 3–4, s. 6–13.
- Koschin, F. – Marek, L. – Svoboda, L. – Vrabec, M. Microsoft Word for Windows 6.0. *Abakus*, 1994, č. 5–6, s. 12–23.
- Koschin, F. – Marek, L. – Svoboda, L. – Vrabec, M. Microsoft Word 6.0. *Elektronika*, 1994, č. 3, s. 52–57.
- Koschin, F. – Kárník, I. – Marek, L. – Průša, M. – Řezanková, H. – Svoboda, L. – Vrabec, M. *Statgraphics aneb statistika pro každého*. 1. vyd., Praha: Grada, 1992, 360 s.
-

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA A DEMOGRAFIA

20. ročník, 1/2010

I. VEDECKÉ ČLÁNKY

1. Branislav Šprocha	3
Vývoj vzdelanostnej štruktúry a vzdelávania na Slovensku	
2. Branislav Šprocha	31
Generačná analýza vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva Slovenska	
3. Tomáš Želinský	49
Nerovnosť rozdeľovania príjmov v krajoch Slovenskej republiky	

II. INFORMATÍVNE ČLÁNKY, DISKUSIA, NÁZORY

1. Viera Hajnovičová, Zuzana Sečánska, Lea Bartalošová	61
Satelitný účet cestovného ruchu v Slovenskej republike	

III. OZNAMY

1. Ľudmila Ivančíková	85
Medzinárodná konferencia 2010 o porovnávaní zisťovania o príjmoch a životných podmienkach EU SILC	

IV. REGISTER ČLÁNKOV, ročník 1991 – 2009

87

Vydáva Štatistický úrad Slovenskej republiky (vychází 4x do roka), rozširuje a objednávky prijímá ŠÚ SR, informační servis, Miletičova 3, 824 67 Bratislava 26, Slovenská republika, cena výtisku 1,66 eur (50 Sk).

REGIONÁLNÍ ROZDÍLY V ÚČASTI NA VYSOKOŠKOLSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ¹⁾

V současné době již nelze pochybovat o socio-ekonomickém významu lidského kapitálu a o společenské i individuální výhodnosti investic do něj. Lidský kapitál, tradičně odhadovaný na základě dosaženého vzdělání, ať už pomocí podílu populace s dosaženým stupněm vzdělání nebo pomocí agregovaných měř úrovně celkové vzdělanosti, s sebou přináší vyšší produktivitu práce i celkovou přidanou hodnotu, vyšší střední délku života, nižší riziko nezaměstnanosti, lepší zdravotní stav atd. Z hlediska provádění regionálních politik je podstatné zkoumání vztahu mezi regionální úrovní dosaženého lidského kapitálu a regionální přidanou hodnotou (regionalizovaným hrubým domácím produktem). Tento vztah se již dříve podařilo na datech za Českou republiku ověřit (*Fischer – Mazouch, 2007*).

Chceme-li odhadnout další vývoj, je třeba se podívat na současnou strukturu podílu osob zapsaných do terciárního vzdělávání. Ta totiž naznačuje, jak výrazně budou v jednotlivých krajích přibývat absolventi vysokých škol a je tedy podle ní možno odhadnout budoucí úroveň vzdělanosti v jednotlivých krajích. Část takto vzdělaných osob sice zůstává pracovat, nejčastěji v místě studia, ale část se vrací zpět do kraje, ze kterého pochází.

Zjišťujeme tedy, zdali je souvislost mezi současnou úrovní vzdělanosti v jednotlivých krajích a podílem počtu zapsaných na vysokou školu k velikosti populace v příslušné věkové skupině. V druhé části se pak zabýváme vzdělanostní migrací, tedy odkud a kam se jednotliví uchazeči zapisují (vztah mezi krajem trvalého bydliště a krajem sídla vysoké školy). Z obou částí se následně pokusíme vyvodit doporučení pro tvorbu vzdělanostní politiky v oblasti terciárního vzdělávání.

Data a metodika

Data o počtu zapsaných studentů zjišťuje *Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV)* v rámci sběru dat **Přijímací řízení ke studiu na vysoké školy**. Každý student je ve výstupu zahrnut pouze jednou s výjimkou zanedbatelného počtu studentů, kteří jsou zapsáni na školy v různých krajích. Úspěšnost při přijímání studentů v jednotlivých krajích se významně neliší, takže závěry platné pro vztah mezi podílem zapsaných studentů a velikostí populace platí obdobně i pro vztah mezi podílem studentů, kteří se o studium na vysoké škole ucházejí, a velikostí populace. Data jsou za rok 2009.

Míru účasti na vysokoškolském vzdělávání chápeme jako podíl počtu zapsaných osob na středním stavu populace příslušného věkového ročníku. Pro potřeby našeho výpočtu přitom uvažujeme pouze ty osoby, které se ke studiu hlásí v roce složení maturitní zkoušky (kromě nich se na vysoké školy zapisují osoby, které na vysoké škole studují poprvé, ale nikoli hned po absolvování střední školy, a dále osoby, které už dříve na stejné či jiné vysoké škole studovaly). V tomto pojetí pak za střední stav populace příslušného věkového ročníku můžeme chápat počet osob ve věku, v němž by při standardní době studia na základní a střední škole složily maturitní zkoušku. Uvažujeme celkovou standardní délku vzdělávání na základní škole 9 let a na střední škole s maturitou 4 roky, celkem tedy 13 let (jinou kombinací je 5 let základní školy a 8 let gymnázia, případně 7 let základní školy a 6 let gymnázia, což ovšem na celkové délce těchto studií nic nemění). Těmto osobám je pak v dřívější většině v okamžiku maturitní zkoušky 18, 19 nebo 20 let. Osob ve věku 18 let je zde přibližně jedna šestina, 20letých jedna pětina a ostatní jsou osoby 19leté.

Pro posuzování stávající vzdělanostní struktury obyvatelstva, která by mohla vysvětlovat podíl osob zapsaných ke studiu, byla využita data ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001 (SLDB 2001) týkající se osob starších 15 let. Připomeňme, že při neexistenci zachycení dosaženého vzdělání v registru obyvatelstva či v jiném administrativním zdroji je SLDB jediným dostatečně přesným a spolehlivým šetřením, z něhož lze údaje o vzdělanosti populace i za menší územní celky získat. Úvahy o nepotřebnosti cenzu nebo některých otázek v něm jsou ve světle této okolnosti zcestné.

Mezi osoby se základním vzděláním jsou zařazeny osoby bez školního vzdělání, osoby s neukončeným základním vzděláním a osoby se základním vzděláním. Osobami se středoškolským vzděláním bez maturity rozumíme osoby se středním vzděláním s výučním listem a osoby se středoškolským vzděláním bez maturitní zkoušky. Osoby se středoškolským vzděláním s maturitou jsou osoby vyučené s maturitní zkouškou, osoby se všeobecným vzděláním, s úplným středním vzděláním odborným a osoby, které absolvovaly nástavbové studium. Vysokoškolsky vzdělanými osobami rozumíme osoby s vyšším odborným vzděláním, osoby s vysokoškolským vzděláním bakalářským a magisterským a osoby, které absolvovaly vědeckou přípravu.

¹⁾ Článek vznikl za podpory projektu Národního programu výzkumu II MŠMT ČR „Reprodukce lidského kapitálu“, projekt č. 2D06026.

Pro analýzu závislosti mezi podílem zapsaných na relevantní populaci a vzdělaností populace v regionu měřenou podílem populace s dosaženým vysokoškolským vzděláním bylo využito Spearmanova korelačního koeficientu a testu hypotézy o jeho nulové hodnotě.

V druhé části je pak sledována matice přesunu obyvatelstva z krajů trvalého bydliště do krajů sídel vysokých škol, na něž se maturanti zapisují (opět jsou zkoumáni pouze poprvé zapsaní v roce složení maturitní zkoušky).

Výsledky

Sledujeme-li podíl počtu zapsaných osob na populaci příslušného věkového ročníku (v pojetí trvalého bydliště není tedy podstatné, na které škole studují, ale v kterém kraji mají trvalé bydliště), všimneme si zřetelných rozdílů mezi jednotlivými kraji (tab. 1). Nejnižších hodnot dosahují kraje Karlovarský a Ústecký s podílem osob zapsaných na VŠ z maturitního ročníku pouze na úrovni 26 %, resp. 29 %. Na druhé straně jsou kraje: Moravskoslezský (43 %), Hlavní město Praha (44 %) nebo Zlínský (46 %). Rozdíl mezi dvěma krajními hodnotami je tedy téměř dvojnásobný.

Podíváme-li se nyní na vzdělanostní strukturu obyvatelstva v roce 2001 (tab. 2), zjistíme, že je zde poměrně velká skupina krajů majících podobnou vzdělanostní strukturu obyvatelstva. Tato skupina se vyznačuje přibližně stejnou úrovní podílu osob s nejvýše základním vzděláním (necelých 25 %), středním vzděláním bez maturity (40 %), středním vzděláním s maturitou (více než 25 %) a s vysokoškolským vzděláním (těsně pod 10 %).

U podílu osob s nejvýše základním vzděláním je výjimkou kraj Hlavní město Praha, který má celkově velmi odlišnou strukturu obyvatelstva. Podíl osob se základním vzděláním je zde nižší, přibližně 15%. Naopak horší výsledky v této skupině dosahují kraje Karlovarský a Ústecký (29 %). U osob s nejvýše středním vzděláním bez maturity se opět odlišuje Praha (29 %), která dosahuje v porovnání s celou republikou (38 %) výrazně nižší hodnoty. Ve skupině osob se středním vzděláním s maturitou je výjimkou opět pouze Hlavní město Praha (34 %), ostatní regiony se od průměrné hodnoty republiky (27 %) příliš neodlišují.

Jestliže srovnáme podíly zapsaných na vysoké školy z maturitního ročníku a podíly osob s dosaženým vysokoškolským vzděláním (včetně osob s vyšším odborným vzděláním – těch je však v populaci velmi málo) prostřednictvím Spearmanova korelačního koeficientu, pak můžeme říci, že při jeho hodnotě 0,52 je tato středně silná závislost na 5% hladině významnosti statisticky významná. Kraje s vyšší hodnotou podílu zapsaných tedy korespondují s kraji s celkově vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných osob.

Výraznější odchylky nalezneme u krajů Jihomoravského, Vysočiny, Plzeňského a Zlínského. Jihomoravský kraj je krajem, který má velmi vysoký podíl osob s vysokoškolským vzděláním (druhý nejvyšší), ale již nemá tak vysoký podíl osob zapsaných na vysokou školu, podobně je na tom kraj Plzeňský. Kraje Zlínský a Vysočina jsou naopak kraji, které nemají vysoký podíl vysokoškolsky vzdělaných osob, ale jejich podíl zapsaných z maturitních ročníků patří k nejvyšším.

Pro analýzu pohybu studentů z důvodu studia můžeme využít klasickou matici zobrazující odkud, a kam studenti za studiem směřují. Z následujících tabulek je vidět, že osoby nejčastěji zůstávají v kraji, ze kterého pocházejí. Výjimkou jsou regiony, které nemají rozvinuté vysoké školství, a kde je zřetelný odliv osob zejména do sousedních krajů. To se týká zejména krajů Středočeského, Karlovarského a kraje Vysočina, kde je velmi nízký počet vysokých škol.

Z hlediska analýzy původu osob, které se zapíší na vysokou školu (tab. 4), vidíme, že převažuje vůle zůstat co nejvíce v dosahu domova. Výjimkou jsou již zmíněné kraje s nízkým počtem vysokých škol či studentů na nich studujících, kde dochází k přesunu jedince do jiného kraje častěji.

Tab. 1 Podíl osob zapsaných na vysokou školu ihned po maturitě ke střednímu stavu osob v maturitním věku a podíl maturantů ke střednímu stavu obyvatelstva v maturitním věku, v % (Ratio of people enrolled on higher education immediately upon graduation from secondary school to the average number of people of graduation age)

Kraj	Podíl maturantů	Podíl zapsaných
Hlavní město Praha	54	44
Středočeský	79	34
Jihočeský	67	39
Plzeňský	68	34
Karlovarský	62	26
Ústecký	63	29
Liberecký	80	36
Královhradecký	60	37
Pardubický	70	40
Vysočina	70	41
Jihomoravský	57	38
Olomoucký	69	40
Zlínský	69	46
Moravskoslezský	73	43
ČR	66	38

Pramen: Šetření „Přijímací řízení ke studiu na vysoké školy“, ČSÚ; databáze ÚIV; vlastní výpočty.

Tab. 2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva staršího 15 let v krajích ČR v roce 2001 (Educational structure of the population over the age of 15 in the regions of the Czech Republic in 2001)

Kraje	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	Vysokoškolské
Hlavní město Praha	15	29	34	22
Středočeský	24	41	27	8
Jihočeský	24	39	28	9
Plzeňský	24	40	27	9
Karlovarský	29	39	25	7
Ústecký	29	40	25	6
Liberecký	25	41	26	8
Královéhradecký	23	40	28	9
Pardubický	23	41	27	8
Vysočina	25	41	27	8
Jihomoravský	24	37	27	12
Olomoucký	24	39	27	9
Zlínský	25	39	26	9
Moravskoslezský	26	39	26	9
ČR	24	38	27	10

Pramen: SLDB 2001; výpočty autorů (Mazouch – Fischer, 2008).

Tab. 3 Počet zapsaných osob na vysokou školu těsně po ukončení SŠ v roce 2009 (Number of people enrolled with a higher education institution shortly after graduating from secondary school in 2009)

Odkud	Kam															Celkem
	Praha	STČ	Jič	PLZ	KVR	ÚST	LIB	KRH	PAR	VYS	JIM	OLM	ZLN	MSL		
Hlavní město Praha	5 295	58	65	135	15	39	40	48	52	7	96	44	9	13	5 916	
Středočeský	3 423	176	231	281	10	128	211	142	293	48	166	47	12	30	5 198	
Jihočeský	1 124	7	1 349	383	3	11	11	29	20	41	271	18	8	12	3 287	
Plzeňský	612	4	158	1 566	7	10	6	21	19	3	52	5	1	7	2 471	
Karlovarský	396	32	31	415	66	58	11	24	18	2	35	11	3	6	1 108	
Ústecký	1 312	4	46	244	16	1 146	142	44	40	4	99	29	6	46	3 178	
Liberecký	672	23	16	32	2	121	835	146	95	9	115	29	3	14	2 112	
Královéhradecký	740	9	15	33	2	29	203	506	496	25	355	119	18	76	2 626	
Pardubický	539	10	24	16		21	41	283	760	63	638	162	37	109	2 703	
Vysočina	606	5	207	61	–	20	27	91	149	423	1 130	100	25	42	2 886	
Jihomoravský	301	1	37	10	1	8	5	29	69	66	4 123	240	326	246	5 462	
Olomoucký	348	1	14	5	–	4	7	43	50	14	908	1 045	387	712	3 538	
Zlínský	354	1	12	6	–	6	5	26	34	8	1 157	433	950	680	3 672	
Moravskoslezský	597	4	22	20	1	7	10	52	62	4	1 226	548	137	4 814	7 504	
Celkem	16 319	335	2 227	3 207	123	1 608	1 554	1 484	2 157	717	10 371	2 830	1 922	6 807	51 661	

Pramen: Šetření „Přijímání řízení ke studiu na vysoké školy“.

Při sledování podílu osob pocházejících z kraje, v němž se zapsaly ke studiu (tab. 5), je patrná opět silná snaha zůstat v kraji bydliště (hodnoty na diagonále).

Diskuse

Vztah mezi současnou mírou vzdělanosti a mírou participace osob, které čerstvě odmaturovaly, na terciárním vzdělávání znamená, že současná rozdílná vzdělanostní úroveň v jednotlivých krajích, která ovlivňuje i regionální rozdílnost socio-ekonomického prostředí, bude dále prohlubována včetně dopadu na přetrvávající či dokonce prohlubující se rozdílnost hospodářské vyspělosti krajů.

V čem spočívá vysvětlení? Jedním z faktorů vysvětlujících zájem jedince o studium na vysoké škole je vzdělání rodičů, popřípadě sociálně ekonomický status výchozí rodiny. Tato závislost je v ČR ve srovnání se zeměmi EU, resp. OECD, poměrně silná (Weidnerová *et al.*, 2009). Druhou možnou hypotézou je, že osoby vyrůstající v určitém prostředí (společnosti) se snaží napodobit její chování. Osoby

Tab. 4 Podmíněné pravděpodobnosti podle původního bydliště, v % (Conditional probability by original place of residence, in %)

Odkud \ Kam	Praha	STČ	JIČ	PLZ	KVR	ÚST	LIB	KRH	PAR	VYS	JIM	OLM	ZLN	MSL	Celkem
Hlavní město Praha	90	1	1	2	0	1	1	1	1	0	2	1	0	0	100
Středočeský	66	3	4	5	0	2	4	3	6	1	3	1	0	1	100
Jihočeský	34	0	41	12	0	0	0	1	1	1	8	1	0	0	100
Plzeňský	25	0	6	63	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	100
Karlovarský	36	3	3	37	6	5	1	2	2	0	3	1	0	1	100
Ústecký	41	0	1	8	1	36	4	1	1	0	3	1	0	1	100
Liberecký	32	1	1	2	0	6	40	7	4	0	5	1	0	1	100
Královehradecký	28	0	1	1	0	1	8	19	19	1	14	5	1	3	100
Pardubický	20	0	1	1	0	1	2	10	28	2	24	6	1	4	100
Vysočina	21	0	7	2	0	1	1	3	5	15	39	3	1	1	100
Jihomoravský	6	0	1	0	0	0	0	1	1	1	75	4	6	5	100
Oloumoucký	10	0	0	0	0	0	0	1	1	0	26	30	11	20	100
Zlínský	10	0	0	0	0	0	0	1	1	0	32	12	26	19	100
Moravskoslezský	8	0	0	0	0	0	0	1	1	0	16	7	2	64	100
Celkem	32	1	4	6	0	3	3	3	4	1	20	5	4	13	100

Pramen: Šetření „Přijímací řízení ke studiu na vysoké školy“.

Tab. 5 Podmíněné pravděpodobnosti podle kraje, kam jedinec směřuje, v % (Conditional probability by region the individual is moving to, in %)

Odkud \ Kam	Praha	STČ	JIČ	PLZ	KVR	ÚST	LIB	KRH	PAR	VYS	JIM	OLM	ZLN	MSL	Celkem
Hlavní město Praha	32	17	3	4	12	2	3	3	2	1	1	2	0	0	11
Středočeský	21	53	10	9	8	8	14	10	14	7	2	2	1	0	10
Jihočeský	7	2	61	12	2	1	1	2	1	6	3	1	0	0	6
Plzeňský	4	1	7	49	6	1	0	1	1	0	1	0	0	0	5
Karlovarský	2	10	1	13	54	4	1	2	1	0	0	0	0	0	2
Ústecký	8	1	2	8	13	71	9	3	2	1	1	1	0	1	6
Liberecký	4	7	1	1	2	8	54	10	4	1	1	1	0	0	4
Královehradecký	5	3	1	1	2	2	13	34	23	3	3	4	1	1	5
Pardubický	3	3	1	0	0	1	3	19	35	9	6	6	2	2	5
Vysočina	4	1	9	2	0	1	2	6	7	59	11	4	1	1	6
Jihomoravský	2	0	2	0	1	0	0	2	3	9	40	8	17	4	11
Oloumoucký	2	0	1	0	0	0	0	3	2	2	9	37	20	10	7
Zlínský	2	0	1	0	0	0	0	2	2	1	11	15	49	10	7
Moravskoslezský	4	1	1	1	1	0	1	4	3	1	12	19	7	71	15
Celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Pramen: Šetření „Přijímací řízení ke studiu na vysoké školy“.

žijící ve více vzdělaných regionech mají tedy také vyšší zájem o další vzdělávání. Třetí hypotézou pak může být jistá petrifikace úrovně vzdělanosti v jednotlivých krajích nastavením současných pravidel financování veřejných vysokých škol, kdy kvóty pro počty studentů jsou odvozeny od počtu zapsaných v minulých letech (*Zásady...*, 2009). Mezi další hypotézy patří nerovnoměrné rozložení veřejných vysokých škol v rámci ČR (jsou soustředěny zejména v Praze, dále pak v Brně a v menší míře v Ostravě, v ostatních krajích je jen jedna či dvě, a například v Karlovarském kraji není žádná veřejná vysoká škola) spojené s vysokými náklady na studium v kraji mimo kraj trvalého bydliště (ubytování, stravování, dojíždění). Nízká míra mobility za účelem vzdělání byla ostatně ukázána výše.

Pokud jde o podíl zapsaných na vysoké školy z maturitního ročníku, můžeme ještě rozložit tento podíl na podíl počtu osob, jež složily maturitní zkoušku z příslušného věkového ročníku a na podíl počtu maturantů, kteří se zapsali na vysokou školu. Tím zjistíme, zdali příčinou rozdílné míry participace na vysokém školství jsou již rozdíly na úrovni středoškolského vzdělávání (tedy nižší podíl těch, kdo odmaturovali), nebo zda se tvoří až při přechodu do vzdělávání vysokoškolského (nižší podíl těch, kdo odmaturovali a zapsali se na vysokou školu). Slabinou tohoto přístupu je skutečnost, že absolventi

středních škol s maturitou nejsou sledování podle trvalého bydliště, ale podle sídla školy. Uvedená slabina se však týká prakticky pouze Prahy a Středočeského kraje, kde je vysoká dojíždka za studiem již na úrovni střední školy (podle výsledků SLDB 2001 ze Středočeského kraje vyjíždělo za studiem do Prahy přibližně 22 tis. osob), zatímco mezi ostatními kraji lze dojíždku za studiem v rámci střední školy považovat spíše za okrajovou záležitost.

Podíl maturantů k celkové velikosti populace (v roce 2008) je v tabulce 1. Vidíme zde poměrně silné regionální rozdíly (Prahu a Středočeský kraj z výše uvedených důvodů vynecháme), kdy tento podíl se pohybuje od 43 % v Karlovarském kraji až po 66 % v krajích Jihomoravském a Zlínském.

Propočteme-li orientačně podíly maturantů zapisujících se na vysokou školu (opět bez Prahy a Středočeského kraje), kolísá tento podíl od 57 % v Jihomoravském kraji po 80 % v Libereckém kraji.

Zatímco v Jihomoravském kraji je tedy možné řešit spíše příčiny, proč se maturanti (jichž je dostatek) nezapisují dostatečně na vysoké školy (přestože v Brně jich není málo), v krajích Karlovarském a Ústeckém se problémy objevují již na úrovni středního školství (nízký počet maturantů).

Závěr

Míra vzdělanosti populace, jejíž regionální rozdílnost ovlivňuje i regionální rozdílnost sociálně-ekonomického prostředí, bude ovlivněna i současnou mírou participace čerstvých maturantů na vstupu do vysokoškolského vzdělávání. Tato míra participace je přitom vlivem různých faktorů taktéž rozdílná, přičemž mezi mírou vzdělanosti a mírou participace byla zjištěna pozitivní korelace. To znamená, že na základě rozdílnosti míry participace lze očekávat i nadále přetrvávání, ne-li prohloubení rozdílu ve vzdělanosti a tím i prohloubení rozdílnosti v hospodářské vyspělosti regionů.

Rozdílnost míry participace je přitom kromě rozdílné míry vzdělanosti ovlivněna i regionální strukturou vysokých škol včetně odlišné kapacity těchto škol a stavem středního školství (rozdílným podílem maturujících v populaci). K odstranění těchto rozdílu v oblasti vysokého školství by přitom pomohla změna pravidel rozdělování rozpočtu vysokých škol, neboť v systému platném do roku 2010 jsou kvóty pro počet financovaných studentů stanovovány pouze podle počtu studentů v minulých letech. Stejně tak je zapotřebí provést další kroky směřující k diferenciaci v terciárním vzdělávání; je patrně neúnosné mít vynikající výzkumně orientovanou univerzitu v každém ze 14 krajů České republiky, nicméně posílení profesně orientovaného bakalářského studia včetně studia na neuniverzitních vysokých školách se silnou vazbou na potřeby lokálních trhů práce se jeví i v kontextu dosažených poznatků jako naprosto nezbytné.

Část analýzy je založena na výsledcích SLDB 2001, což jistě vyvolává otázku, jak bude tato analýza vypadat po zveřejnění výsledků nadcházejícího sčítání a zda se hypotézy vyslovené v předchozí části potvrdí.

Literatura

- Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Prameně dílo.* 2005. Praha: ČSÚ.
- Databáze ÚIV Statistické ročenky školství – výkonové ukazatele.* 2009. Praha: Taurus. ISBN 978-80-211-0574-4.
- Fischer, J. – Mazouch, P. 2007. Level of Education and Gross Value Added: Analysis from the Regional Point of View. Poprad 29. 8.–1. 9. 2007. In *AMSE [CD-ROM]*. Banská Bystrica: Občianske združenie Financ, s. 42–46. ISBN 978-80-969535-7-8.
- Fischer, J. – Mazouch, P. 2007. Souvislosti vzdělanosti, nezaměstnanosti a ekonomického růstu z regionálního hlediska. *Demografie [CD-ROM]*, 2007, 49 (4), s. 182–188. ISSN 0011-8265.
- Hulík, V. – Tesárková, K. 2009. Vývoj přístupu terciárního vzdělávání v České republice v závislosti na demografickém vývoji. Praha 14. 12.–15. 12. 2009. In *Reprodukce lidského kapitálu – Vzájemné vazby a souvislosti [CD-ROM]*. Praha: Oeconomica, s. 1–5. ISBN 978-80-245-1577-9.
- Mazouch, P. – Fischer, J. 2008. Analýza úrovně vzdělanosti v krajích České republiky. Brno 13. 3.–14. 3. 2008. In *Firma a konkurenční prostředí 2008*. Brno: MSD, s. 302–306. ISBN 978-80-7392-020-3.
- Mazouch, P. – Fischer, J. 2009. Prognóza ekonomického vývoje v krajích České republiky ve vztahu k prognóze vzdělanosti. *Demografie [CD-ROM]*, 2009, 51 (1).
- Weidnerová, S. – Konečný, T. – Vossensteyn, H. – Matějů, P. 2009. Financování studia a vývoj v nerovnostech v přístupu k vysokoškolskému vzdělávání v České republice a Nizozemsku. *Sociologický časopis*, 2009, 45 (5), s. 993–1031. ISSN 0038-0288.
- Zásady tvorby rozpočtu veřejných vysokých škol.* 2009. Praha: MŠMT ČR.

Petr Mazouch – Jakub Fischer

Pohyb obyvatelstva ve městech nad 20 tisíc obyvatel v roce 2009 (Population and vital statistics of the Czech Republic: 2009, towns with population above 20 thousand.)

Název města	Počet obyvatel 1. 7.	Počet obyvatel 31. 12.	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přírůstek (úbytek)		Sňatky	Rozvody	Živě narození na 1000 obyvatel	Zemřelí	Celkový přírůstek	
								přirozený	stěhováním						
Praha	1 242 956	1 249 026	6 258	3 150	14 488	4 532	12 365	2 123	13 692	15 815	5,0	2,5	11,7	9,9	12,7
Brno	371 367	371 399	1 869	987	4 578	1 320	3 915	663	144	807	5,0	2,7	12,3	10,5	2,2
Ostrava	307 148	306 006	1 462	920	3 311	1 158	3 349	-38	-1 723	-1 761	4,8	3,0	10,8	10,9	-5,7
Pízeň	169 952	169 935	824	444	1 972	829	1 706	266	396	662	4,8	2,6	11,6	10,0	3,9
Liberec	101 349	101 625	539	336	1 207	449	973	234	477	711	5,3	3,3	11,9	9,6	7,0
Olomouc	100 186	100 362	521	324	1 254	268	988	266	-277	-11	5,2	3,2	12,5	9,9	-0,1
Ústí nad Labem	95 522	95 477	458	333	1 158	597	913	245	-57	188	4,8	3,5	12,1	9,6	2,0
České Budějovice	94 906	94 665	493	307	1 095	485	910	185	-256	-71	5,2	3,2	11,5	9,6	-0,7
Hradec Králové	94 554	94 493	408	307	1 027	472	970	57	-61	-4	4,3	2,7	10,9	10,3	0,0
Pardubice	90 042	90 077	436	265	998	242	875	123	62	185	4,8	2,9	11,1	9,7	2,1
Havířov	83 284	82 896	387	311	838	328	858	-20	-642	-662	4,6	3,7	10,1	10,3	-7,9
Zlín	75 747	75 714	357	208	814	325	834	-20	-126	-146	4,7	2,7	10,7	11,0	-1,9
Kladno	69 975	69 938	351	192	804	350	742	62	-30	32	5,0	2,7	11,5	10,6	0,5
Most	67 488	67 518	328	220	731	385	695	36	44	80	4,9	3,3	10,8	10,3	1,2
Karviná	62 497	61 948	255	168	594	274	742	-148	-565	-713	4,1	2,7	9,5	11,9	-11,4
Frydek-Místek	58 911	58 582	237	185	645	266	538	107	-532	-425	4,0	3,1	10,9	9,1	-7,2
Opava	58 592	58 440	282	152	640	299	656	-16	-351	-367	4,8	2,6	10,9	11,2	-6,3
Děčín	52 256	52 260	282	167	606	321	550	56	-78	-22	5,4	3,2	11,6	10,5	-0,4
Karlovy Vary	51 431	51 320	235	191	508	206	637	-129	-10	-139	4,6	3,7	9,9	12,4	-2,7
Jihlava	51 215	51 222	282	124	598	211	465	133	-54	79	5,5	2,4	11,7	9,1	1,5
Teplice	51 339	51 208	238	196	527	371	558	-31	-222	-253	4,6	3,8	10,3	10,9	-4,9
Chomutov	49 873	49 795	251	215	570	331	516	54	-185	-131	5,0	4,3	11,4	10,3	-2,6
Přerov	46 346	46 254	222	118	479	171	433	46	-295	-249	4,8	2,5	10,3	9,3	-5,4
Jablonec nad Nisou	45 330	45 328	219	143	552	287	446	106	-32	74	4,8	3,2	12,2	9,8	1,6
Prostějov	45 411	45 324	208	127	518	209	530	-12	-42	-54	4,6	2,8	11,4	11,7	-1,2
Mladá Boleslav	45 170	44 750	207	122	484	174	383	101	-858	-757	4,6	2,7	10,7	8,5	-16,8
Třebíč	38 272	38 104	191	146	409	157	327	82	-288	-206	4,0	2,9	10,7	8,5	-5,4
Česká Lipa	38 272	38 104	171	146	449	230	299	150	-364	-214	5,0	3,8	11,7	7,8	-5,6
Třinec	37 470	37 405	171	120	404	129	410	-6	-158	-164	4,6	3,2	10,8	10,9	-4,4
Tábor	35 545	35 484	179	118	367	152	340	27	-136	-109	5,0	3,3	10,3	9,6	-3,1
Znojmo	34 805	34 725	165	91	376	174	343	33	-67	-84	4,7	2,6	10,8	9,9	-1,0
Cheb	34 750	34 626	139	119	416	266	331	85	-332	-247	4,0	3,4	12,0	9,5	-7,1
Příbram	34 391	34 217	151	91	349	175	333	16	-295	-279	4,4	2,6	10,1	9,7	-8,1
Orlová	32 598	32 430	136	127	334	144	318	16	-324	-308	4,2	3,9	10,2	9,8	-9,4
Trutnov	31 013	31 005	155	108	363	126	303	60	-94	-94	5,0	3,5	11,7	9,8	-1,1

(dokonceni)

Název města	Počet obyvatel 1. 7.	Počet obyvatel 31. 12.	Siatky	Rozvody	Živé narození	Potraty	Zemřelí	Přírůstek (úbytek)		Siatky	Rozvody	Živé narození na 1000 obyvatel	Zemřelí	Celkový přírůstek
								přirození	stěhováním celkový					
Kolín	31 067	30 935	176	83	399	136	331	68	-147	-79	2,7	12,8	10,7	-2,5
Písek	29 963	29 949	109	88	307	117	316	-9	-14	-23	3,6	2,9	10,2	-0,8
Kroměříž	28 992	29 027	118	62	290	114	331	-41	22	-19	4,1	2,1	10,0	-0,7
Veselí	27 689	27 558	104	71	286	109	256	30	-231	-201	3,8	2,6	10,3	-7,3
Litvínov	27 516	27 533	131	66	316	118	319	3	34	31	4,8	2,4	11,5	1,1
Šumperk	27 589	27 492	127	67	314	126	297	17	-279	-262	4,6	2,4	11,4	-9,5
Valešské Meziříčí	27 218	27 176	137	72	286	106	276	10	-124	-114	5,0	2,6	10,5	-4,2
Nový Jičín	25 910	25 862	124	52	329	108	289	40	-117	-77	4,8	2,0	12,7	-3,0
Uherské Hradiště	25 650	25 551	127	77	256	108	233	23	-149	-126	5,0	3,0	10,0	-4,9
Hodonín	25 603	25 526	131	81	292	132	260	32	-193	-161	5,1	3,2	11,4	-6,3
Český Těšín	25 532	25 499	120	80	295	91	258	37	-117	-80	4,7	3,1	11,6	-3,1
Krnov	25 045	25 059	111	83	302	99	254	48	-79	-31	4,4	3,3	12,1	-1,2
Havířkův Brod	24 599	24 413	108	54	280	126	240	40	-295	-255	4,4	2,2	11,4	-10,4
Sokolov	24 408	24 382	118	103	274	114	230	44	-129	-85	4,8	4,2	11,2	-3,5
Břeclav	24 249	24 164	119	83	267	86	277	-10	-68	-78	4,9	3,4	11,0	-3,2
Litoměřice	23 664	23 629	105	74	235	122	232	3	-197	-194	4,4	3,1	9,9	-8,2
Chrudim	23 301	23 323	105	71	250	86	215	35	-86	-51	4,5	3,0	10,7	-2,2
Žďár nad Sázavou	23 412	23 259	91	70	231	107	217	14	-233	-219	3,9	3,0	9,9	-9,4
Strakonice	23 237	23 081	107	59	267	84	239	28	-225	-197	4,6	2,5	11,5	-8,5
Kopřivnice	23 123	23 044	100	76	273	67	212	61	-189	-128	4,3	3,3	11,8	-5,5
Bohumín	22 875	22 818	113	84	243	94	310	67	-91	-158	4,9	3,7	10,6	-6,9
Klatovy	22 804	22 789	102	68	258	116	227	31	-59	-28	4,5	3,0	11,3	-1,2
Jindřichův Hradec	22 445	22 460	96	70	244	76	215	29	-26	3	4,3	3,1	10,9	0,1
Vyškov	21 838	21 847	122	82	237	78	182	55	-83	-28	5,6	3,8	10,9	-1,3
Kutná Hora	21 514	21 425	114	54	219	82	205	14	-235	-221	5,3	2,5	10,2	-10,3
Blansko	21 141	21 057	97	57	231	85	202	29	-78	-49	4,6	2,7	10,9	-2,3
Jirkov	20 896	20 923	98	112	261	155	180	81	-52	29	4,7	5,4	12,5	1,4
Náchod	20 782	20 760	94	59	239	100	225	14	-96	-82	4,5	2,8	11,5	-3,9

Radek Havel

Pohyb obyvatelstva v České republice v roce 2009 podle krajů a okresů (Population and vital statistics of the Czech Republic: 2009, regions and districts)

Území	Počet obyvatel 1. 7.	Počet obyvatel 31. 12.	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemědělství		přirození	Přírůstek (úbytek)		Sňatky	Rozvody na 1000 obyvatel	Živě narození na 1000 obyvatel	Zemědělství	Celkový přírůstek
							celkem	do 1 roku		do 28 dnů	sňávaním					
Česká republika	10 491 492	10 506 813	47 862	29 133	118 348	40 528	107 421	194	10 927	28 344	39 271	4,6	2,8	11,3	10,2	3,7
Hlavní město Praha	1 242 956	1 249 026	6 258	3 150	14 488	4 532	12 365	34	2 123	13 692	15 815	5,0	2,5	11,7	9,9	12,7
Středočeský kraj	1 239 673	1 247 533	5 758	3 541	15 219	5 194	12 722	44	2 497	14 345	16 842	4,6	2,9	12,3	10,3	13,6
Benešov	93 717	94 091	424	238	1 103	438	1 080	5	23	62	645	4,5	2,5	11,8	11,5	6,9
Beroun	83 386	83 821	398	362	1 000	452	876	4	124	756	880	4,8	4,3	12,0	10,5	10,6
Kladno	158 092	158 715	744	392	1 807	252	1 708	6	99	1 241	1 340	4,7	2,5	11,4	10,8	8,5
Kolín	94 830	95 215	452	272	1 129	436	1 029	6	3	1 000	745	4,8	2,9	11,9	10,9	8,9
Kutná Hora	74 802	74 939	341	215	781	374	807	2	-26	115	89	4,6	2,9	10,4	10,8	1,2
Mělník	100 797	101 330	431	252	1 197	740	1 040	2	157	1 124	1 281	4,3	2,5	11,9	10,3	12,7
Mladá Boleslav	123 421	123 141	544	388	1 457	373	1 198	5	259	-481	-222	4,4	3,1	11,8	9,7	-1,8
Nymburk	90 725	91 307	434	288	1 144	269	954	3	190	922	1 112	4,8	3,2	12,6	10,5	12,3
Praha-východ	138 554	141 216	700	353	2 054	480	1 275	1	779	4 953	5 732	5,1	2,5	14,8	9,2	41,4
Praha-západ	114 541	116 730	579	331	1 802	462	925	3	877	3 642	4 519	5,1	2,9	15,7	8,1	39,5
Příbram	111 974	112 069	486	283	1 175	388	1 228	5	-53	408	355	4,3	2,5	10,5	11,0	3,2
Rakovník	54 834	54 959	225	167	570	550	602	2	-32	298	266	4,1	3,0	10,4	11,0	4,9
Jihočeský kraj	637 015	637 643	2 871	1 731	7 027	2 371	6 467	16	7 560	755	1 315	4,5	2,7	11,0	10,2	2,1
České Budějovice	186 151	186 681	870	560	2 090	778	1 833	4	3	257	840	1 097	4,7	3,0	11,2	9,8
Český Krumlov	61 616	61 635	275	182	778	304	602	1	176	-57	119	4,5	3,0	12,6	9,8	1,9
Jindřichův Hradec	93 179	93 265	405	222	978	282	986	3	-8	-25	-33	4,3	2,4	10,5	10,6	-0,4
Písek	70 536	70 590	277	184	729	248	773	2	-44	84	40	3,9	2,6	10,3	11,0	0,6
Prachatice	51 565	51 551	234	148	577	194	463	1	114	-111	3	4,5	2,9	11,2	9,0	0,1
Strakonice	71 038	70 906	324	161	768	231	764	2	4	-152	-148	4,6	2,3	10,8	10,8	-2,1
Tábor	102 930	103 015	486	274	1 107	354	1 046	3	61	176	237	4,7	2,7	10,8	10,2	2,3
Pízeňský kraj	571 199	571 863	2 528	1 543	6 412	2 458	5 859	13	553	1 683	2 236	4,4	2,7	11,2	10,3	3,9
Domazlice	60 450	60 596	258	183	710	263	599	1	-11	246	357	4,3	3,0	11,7	9,9	5,9
Klatovy	88 771	88 721	377	214	944	345	932	2	12	345	52	4,2	2,4	10,6	10,5	0,6
Pízeň-město	185 829	185 855	896	487	2 185	887	1 878	1	307	423	730	4,8	2,6	11,8	10,1	3,9
Pízeň-již	61 251	61 414	256	158	715	218	663	4	2	52	506	4,2	2,6	11,7	10,8	9,1
Pízeň-sever	74 392	74 694	300	204	793	304	769	1	24	667	691	4,0	2,7	10,7	10,3	9,3
Rokycany	47 360	47 358	233	144	474	187	538	2	-64	81	17	4,9	3,0	10,0	11,4	0,4
Tachov	53 146	53 225	208	153	591	254	480	2	111	-280	-169	3,9	2,9	11,1	9,0	-3,2
Karlovarský kraj	307 962	307 636	1 336	1 110	3 425	1 441	3 150	14	7 275	-1 042	-767	4,3	3,6	11,1	10,2	-2,5
Cheb	95 400	95 301	418	327	1 129	531	946	6	5	183	-334	4,4	3,4	11,8	9,9	-1,6

(pokračování)

Území	Počet obyvatel 1.7.	Počet obyvatel 31.12.	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zeměří		Přirození	Přínástek (úbytek)		Sňatky	Rozvody	Živě narození na 1000 obyvatel	Zeměří	Celkový přínástek
							celkem	do 28 dnů		stěhováním	celkový					
Karlovy Vary	119 587	119 432	511	444	1 232	472	1 290	6	1	-58	-433	4,3	3,7	10,3	10,8	-4,1
Sokolov	92 975	92 903	407	339	1 064	438	914	2	1	150	-275	4,4	3,6	11,4	9,8	-1,3
Ústecký kraj	836 128	836 198	3 945	2 805	9 626	4 595	8 897	38	18	729	-422	4,7	3,4	11,5	10,6	0,4
Děčín	135 766	135 740	641	392	1 569	731	1 453	8	2	116	-86	3,0	2,9	11,6	10,7	0,2
Chomutov	126 402	126 438	621	543	1 474	760	1 284	-	-	190	-105	4,9	4,3	11,7	10,2	0,7
Litoměřice	117 979	118 040	524	385	1 296	477	1 275	3	1	21	-224	4,4	3,3	11,0	10,8	-1,7
Louny	87 190	87 263	420	263	1 052	439	953	5	3	99	-33	4,8	3,0	12,1	10,9	0,8
Most	117 256	117 274	545	339	1 340	619	1 277	8	4	63	-83	4,6	2,9	11,4	10,9	-0,2
Teplice	130 127	129 985	623	452	1 424	850	1 469	6	2	-45	-40	4,8	3,5	10,9	11,3	-0,7
Ústí nad Labem	121 408	121 458	571	431	1 471	719	1 186	8	6	285	149	4,7	3,6	12,1	9,8	3,6
Liberecký kraj	438 238	439 027	2 094	1 401	5 205	1 995	4 313	15	13	893	809	4,8	3,2	11,9	9,8	3,9
Česká Lípa	104 094	104 144	467	346	1 228	561	922	4	4	306	-152	4,5	3,3	11,8	8,9	1,5
Jablonec nad Nisou	90 234	90 390	430	296	1 073	478	912	4	4	161	153	3,14	4,8	3,3	11,9	10,1
Liberec	169 193	169 795	860	555	2 056	706	1 670	6	4	386	848	5,1	3,3	12,2	9,9	7,3
Semily	74 717	74 698	337	204	849	250	809	1	1	40	-40	4,5	2,7	11,4	10,8	-
Královéhradecký kraj	554 511	554 402	2 421	1 597	6 261	2 256	5 911	9	4	350	-468	4,4	2,9	11,3	10,7	-0,2
Hradec Králové	162 761	163 011	722	431	1 854	758	1 660	1	1	194	440	4,4	2,6	11,4	10,2	3,9
Jičín	79 515	79 618	312	200	890	289	874	2	-	16	17	3,3	2,5	11,2	11,0	0,4
Náchod	112 472	112 342	474	314	1 292	463	1 205	1	1	87	-327	4,2	2,8	11,5	10,7	-2,1
Rychnov nad Kněžnou	79 289	79 238	359	275	905	282	821	3	2	84	-44	4,0	3,5	11,4	10,4	0,5
Trutnov	120 474	120 193	554	377	1 320	464	1 351	2	-	-31	-554	4,6	3,1	11,0	11,2	-4,9
Pardubický kraj	515 868	516 329	2 223	1 361	5 644	1 647	5 003	15	10	641	503	4,3	2,6	10,9	9,7	2,2
Chrudim	104 348	104 439	402	247	1 077	323	1 054	4	4	23	65	8,8	2,4	10,3	10,1	0,8
Pardubice	167 094	167 481	754	459	1 880	457	1 584	4	3	296	666	4,5	2,7	11,3	9,5	5,8
Střelice	105 121	105 208	449	257	1 126	381	1 024	3	3	102	172	4,3	2,4	10,7	9,7	2,6
Ústí nad Orlicí	139 305	139 201	618	398	1 561	486	1 341	4	-	220	-400	4,4	2,9	11,2	9,6	-1,3
Vysočina	515 329	514 992	2 187	1 157	5 447	1 661	5 094	11	8	353	-772	4,2	2,2	10,6	9,9	-0,8
Havlíčkův Brod	96 016	95 833	406	192	977	342	1 008	1	-	-31	-215	4,2	2,0	10,2	10,5	-2,6
Jihlava	112 349	112 501	533	248	1 328	406	1 006	3	3	322	148	4,7	2,2	11,8	9,0	4,2
Pelhřimov	73 113	73 017	245	191	697	233	771	1	1	-74	-136	3,4	2,6	9,5	10,5	-2,9
Třebíč	113 876	113 812	466	255	1 153	347	1 182	2	2	-29	-187	4,1	2,2	10,1	10,4	-1,9
Žďár nad Sázavou	119 975	119 829	537	271	1 292	333	1 127	4	2	165	-382	4,5	2,3	10,8	9,4	-1,8

(dokončení)

Území	Počet obyvatel 1. 7.	Počet obyvatel 31. 12.	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemětelé		přirození	Přírůstek (úbytek)		Sňatky	Rozvody	Živě narození na 1000 obyvatel	Zemětelé	Celkový přírůstek
							do 1 roku	do 28 dnů		přirození	stěhováním celkový					
Jihomoravský kraj	1 150 009	1 151 708	5 252	3 047	13 145	3 757	35	24	1 564	2 998	4 562	4,6	2,6	11,4	10,1	4,0
Blansko	106 447	106 539	458	273	1 192	343	2	1	101	190	291	4,3	2,6	11,2	10,2	2,7
Brno-město	371 367	371 399	1 869	987	4 578	1 320	13	9	663	1 444	807	5,0	2,7	12,3	10,5	2,2
Brno-venkov	199 747	200 909	885	501	2 408	521	7	5	500	2 030	2 530	4,4	2,5	12,1	9,6	12,7
Břeclav	113 621	113 606	487	340	1 212	334	1	3	52	75	127	3,0	3,0	10,7	10,2	1,1
Hodonín	156 975	156 894	673	386	1 503	490	5	5	-60	-130	-190	4,3	2,5	9,6	10,0	-1,2
Vyškov	88 369	88 688	421	274	1 001	299	817	2	184	447	631	4,8	3,1	11,3	9,2	7,1
Znojmo	113 483	113 673	459	286	1 251	450	1 127	2	124	242	366	4,0	2,5	11,0	9,9	3,2
Olomoucký kraj	641 945	642 041	2 827	1 741	7 134	2 113	34	23	429	-525	-96	4,4	2,7	11,1	10,4	-0,1
Jeseník	41 318	41 255	183	118	437	163	429	2	8	-157	-149	4,4	2,9	10,6	10,4	-3,6
Olomouc	231 472	231 843	1 061	691	2 681	635	16	10	368	136	504	4,6	3,0	11,6	10,0	2,2
Prostějov	110 215	110 214	470	295	1 242	405	1 291	5	-49	104	55	4,3	2,7	11,3	11,7	0,5
Přerov	134 510	134 324	591	346	1 405	452	1 434	4	-29	-369	-398	4,4	2,6	10,4	10,7	-3,0
Šumperk	124 430	124 405	522	291	1 369	458	1 238	7	131	-239	-108	4,2	2,3	11,0	9,9	-0,9
Zlínský kraj	591 303	591 042	2 568	1 461	6 076	1 927	6 109	22	-33	-337	-370	4,3	2,5	10,3	10,3	-0,6
Kroměříž	108 017	108 036	450	275	1 074	344	1 101	4	-27	188	161	4,2	2,5	9,9	10,2	1,5
Uherské Hradiště	144 490	144 387	634	365	1 468	428	1 501	11	-33	-113	-146	4,4	2,5	10,2	10,4	-1,0
Vsetín	145 786	145 692	625	319	1 566	491	1 492	3	74	-232	-158	4,3	2,2	10,7	10,2	-1,1
Zlín	193 010	192 927	859	502	1 968	664	2 015	4	-47	-180	-227	4,5	2,6	10,2	10,4	-1,2
Moravskoslezský kraj	1 249 356	1 247 373	5 594	3 488	13 238	4 581	13 245	41	-7	-2 875	-2 882	4,5	2,8	10,6	10,6	-2,3
Bruntál	97 723	97 633	428	290	1 021	412	947	7	74	-309	-235	4,4	3,0	10,4	9,7	-2,4
Frydek-Místek	211 365	211 482	886	573	2 254	743	2 151	5	103	309	412	4,2	2,7	10,7	10,2	1,9
Karviná	274 197	273 137	1 209	895	2 728	1 080	3 028	6	-300	-1 426	-1 726	4,4	3,3	9,9	11,0	-6,3
Nový Jičín	152 529	152 563	692	342	1 727	486	1 556	8	171	-114	57	4,5	2,2	11,3	10,2	0,4
Opava	177 225	177 133	775	409	1 893	645	1 900	1	-7	-73	-80	4,4	2,3	10,7	10,7	-0,5
Ostrava-město	336 317	335 425	1 604	979	3 615	1 215	3 663	11	-48	-1 262	-1 310	4,8	2,9	10,7	10,9	-3,9

Radek Havel

Bibliografie

Obhájené diplomové práce na Katedře demografie Vysoké školy ekonomické v letech 1957–2010

1957

1. Bucháček, Pavel. *Retrospektivní rozbor sociální statistiky v potravinářském průmyslu*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.
2. Jánský, Luboš. *Ukazatelé statistiky školství a kultury*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.
3. Karnoldová, Vlasta. *Statistika infekčních onemocnění a úmrtnosti na infekční choroby – tuberkulóza*. Vedoucí práce: Ing. Ilja Novák
4. Skočdopole, Jan. *Vývoj sňatečnosti a porodnosti*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.
5. Šalamounová, Marie. *Statistické zkoumání chorob z povolání*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.
6. Tuček, Miroslav. *Vývoj kojenecké úmrtnosti a vlivy na ni působící*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.

1958

7. Klíma, Stanislav. *Nehody v železniční dopravě*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.
8. Pelnář, Václav. *Nezaměstnanost v předmnichovském Československu*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.
9. Tůma, Jan. *Vývoj metodiky sčítání lidu na území ČSR*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.

1959

10. Štochl, Jiří. *Statistika pracovní neschopnosti*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček.

1960

11. Vojtová, Jana. *Úmrtnost podle věku a příčin smrti v českých krajích v letech 1920-1939*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.

1961

12. Machač, Otakar. *Použití statistických metod při zkoumání spotřebitelské poptávky*. Vedoucí práce: Ing. Ilja Novák.

1962

13. Hebák, Petr. *Některé činitele diferenciace měsíčních mezd*. Vedoucí práce: Ing. Ilja Novák.
14. Koubek, Josef. *Změny ve věkové struktuře aktivního obyvatelstva v letech 1930-1950*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
15. Kýnová, Ludmila. *Mzda žen a její diferenciace*. Vedoucí práce: Ing. Ilja Novák.

1964

16. Fiedler, Jaroslav. *Populační vývoj Československa na základě modelových charakteristik*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
17. Jaroš, Karel. *Úroveň bydlení v ČSSR*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
18. Kubeš, Miroslav. *Diferenciace příjmů a vydání domácností dělníků a zaměstnanců v Praze za rok 1962*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.

19. Tikalová, Libuše. *Územní rozdíly v reprodukci obyvatelstva*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.

1965

20. Havlová, Zdeňka. *Rozdíly v demografické struktuře měst a venkova*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
21. Hladík, Jiří. *Diferenciace v příjmech pracovníků podle věku a velikosti rodiny*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
22. Jindra, Karel. *Použití statistických metod pro zkoumání vztahu mezi diferenciací mezd a příjmů u domácností zaměstnanců*. Vedoucí práce: Ing. Ilja Novák.
23. Wiendl, Jan. *Stárnutí pracovních sil v jednotlivých odvětvích národního hospodářství a reprodukce pracovních sil*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
24. Zemanová, Marie. *Věková diferenciace mezd v ČSSR*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.

1966

25. Mejtová, Kamila. *Změny v koncentraci obyvatelstva v ČSSR*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.
26. Orlovová, Nina. *Sezónnost demografických jevů, její příčiny, důsledky*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
27. Schneider, Pavel. *Změny nákladů na zdravotní péči a pracovní neschopnost podle věku nemocnělých*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
28. Schneiderová, Helena. *Použití statistických metod při zkoumání rozmístění obyvatelstva a obchodní sítě*. Vedoucí práce: Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
29. Veverka, Antonín. *Oblastní diferenciace mezd v ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Ilja Novák, CSc.

1967

30. Víla, Jaroslav. *Vliv změn ve velikosti rodiny na úroveň a strukturu spotřeby*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
31. Kovaříková, Reintgard. *Hlavní tendence vnitřní migrace v Československu*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.
32. Al Kaysy, Abdul-Halim. *Tasks of demographics statistics in developing countries – based on data from Iraq republic*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.
33. Sabbo, Shawky Kamil. *Obyvatelstvo v českém pohraničí v letech 1960–1965*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.

1968

34. Březinová, Božena. *Rozbor struktury příjmu domácností*. Vedoucí práce: doc. Ing. Ilja Novák, CSc.
35. Bublík, Jaroslav. *Stěhování obyvatelstva pohraničního okresu Prachatice*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.

36. Cabejšek, Pavel. *Vývoj měst a urbanizace v Československu*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.
37. Jančíková, Marie. *Typologie bytových domácností nových sídlišť*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
38. Mejstřík, Bohuslav. *Diferenční plodnost migrantů*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
39. Procházková, Olga. *Plodnost rodin v nových sídlišťích*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1969**
40. Etrych, Josef. *Vliv ekonomické aktivity žen na plodnost ve světle sčítání lidu 1961*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
41. Pekařová, Zdenka. *Velká města v ČSSR a jejich populační vývoj v letech 1950–1965*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1971**
42. Petrová, Vlasta. *Rozbor dosavadního a budoucího populačního vývoje okresu Č. Budějovice*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
43. Šleis, Václav. *Reprodukce pracovních sil ve vztahu k reprodukci bytového fondu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
44. Šnajdrová, Ludmila. *Demografický vývoj v okrese Nový Jičín a jeho souvislost s rozvojem výrobních sil*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček.
- 1972**
45. Hájková, Hana. *Regionální rozdíly v úrovni a struktuře plodnosti (na příkladu západoslovenského kraje)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
46. Macháčková, Věra. *Zdroje populačního růstu Mostecká v šedesátých letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
47. Milerová, Marie. *Zdroje populačního růstu Ostravska v šedesátých letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
48. Šindelářová, Věra. *Regionální rozdíly v úrovni a struktuře úmrtnosti v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1973**
49. Jarošová, Marcela. *Regionální rozdíly v úrovni a struktuře emigrace a imigrace*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
50. Kingová, Zuzana. *Demografické faktory růstu měst*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
51. Níznerová, Jaroslava. *Vliv zaměstnanosti žen na úroveň jejich plodnosti*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1974**
52. Paulátová, Irena. *Komplexní systém programů populačních prognóz*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
53. Pšeničková, Dana. *Demografické aspekty reprodukce pracovních sil*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
54. Žáková, Soňa. *Nové tendence v tvorbě rodin v poválečné době v ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1975**
55. Čechurová, Michaela. *Demografické faktory růstu zločinnosti a její regionální zvláštnosti v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
56. Hrab, Ondřej. *Generační zvláštnosti v úrovni kvalifikace pracovních sil*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
57. Konečná, Alena. *Kointegrace v časových řadách sňatečnosti, porodnosti a nezaměstnanosti v České republice*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
58. Miler, Antonín. *Starý Žižkov – demografické zvláštnosti Asanační oblasti*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
59. Musilová, Jarmila. *Životní start mladé generace ve světle údajů sčítání lidu, domů a bytů*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
60. Piwetzová, Stěpanka. *Dojíždka a vyjíždka za zaměstnáním ve světle dat sčítání lidu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
61. Popelka, Jiří. *Věk jako faktor životní situace*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
62. Rousová, Květa. *Poválečné změny v úrovni vzdělání mužů a žen a jejich demografické aspekty*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
63. Schier, Jiří. *Mezinárodní srovnání plodnosti a úmrtnosti*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
64. Vorlová, Jena. *Změny úmrtnosti podle příčin smrti v šedesátých letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1976**
65. Hašlík, Lubomír. *Změny v úrovni plodnosti čs. žen ve světle dvou posledních sčítání lidu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
66. Oplová, Alena. *Kointegrace v časových řadách sňatečnosti, porodnosti a nezaměstnanosti v České republice*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
67. Ulčáková, Ludmila. *Obyvatelstvo malých obcí, jeho vývoj a demografické zvláštnosti*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1977**
68. Angelová, Antoneta. *Stabilní populace jako prostředek modelování věkové struktury a reprodukce obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
69. Bojanka, Staneva. *Statistické metody analýzy a modelování migrace*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
70. Bonova, Nadia. *Demografické modelování vývoje populace a rodin*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
71. Dvořáková, Jindřiška. *Demografická teorie a metodologie v poválečné francouzské literatuře (kritický přehled)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
72. Ližanová, Jarmila. *Současné tendence v soužití více generací v elementárních sociálních jed-*

- notkách. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1978**
73. Bémová, Miroslava. *Změny v generační plodnosti v Československu v posledních padesáti letech.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 74. Buchvaldová, Jana. *Regionální analýza úrovně a struktury plodnosti a úmrtnosti v Československu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 75. Černý, Zdeněk. *Regionální rozdíly v mužské nadúmrtnosti a jejich změny v poválečném Československu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 76. Eislerová, Jana. *Změny ztrát životního a pracovního potenciálu úmrtností podle příčin smrti v poválečném Československu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 77. Eisová, Emílie. *Problém nulového populačního růstu a jeho ekonomické aspekty v současné francouzsky psané odborné literatuře.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 78. Hrycej, Tomáš. *Nové prvky v teorii a metodologii analýzy populačního růstu v poválečně anglicky psané odborné literatuře.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 79. Kárník, Igor. *Vliv územních změn hl. m. Prahy na statistický obraz dynamiky populačních procesů.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 80. Koucký, Jan. *Demografické podmínky dalšího růstu vzdělanosti obyvatelstva ČR.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 81. Krejčík, Karel. *Rozdíly v mobilitě obyvatelstva českých pohraničních a vnitrozemských okresů v šedesátých letech.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 82. Průchová, Lenka. *Vývoj mimomanželské, předmanželské a novomanželské plodnosti v ČSSR.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 83. Pustý, František. *Typologie a měření demografických procesů v pojetí Wilhelma Winklera.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 84. Šmíd, Jan. *Zdrojové a cílové oblasti migrace obyvatelstva čs. velkoměst a jejich změny v posledních patnácti letech.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 85. Voráčková, Lidije. *Ekonomické aspekty různých alternativ dlouhodobého populačního vývoje ve společenském makropohledu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 86. Zeman, Miloslav. *Vývoj potratovosti v Československu v šedesátých letech.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1979**
87. Dianiška, Dušan. *Zvláštnosti povojnového vývoje slovenskej populácie.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 88. Karlová, Alena. *Kointegrace v časových řadách sňatečnosti, porodnosti a nezaměstnanosti v České republice.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
89. Košková, Iva. *Poválečné trendy ve vývoji úmrtnosti podle příčin smrti a jejich důsledky pro vývoj obyvatelstva ČSSR.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 90. Marešová, Eva. *Ekonomické aspekty změn parametrů životního cyklu rodiny v poválečném Československu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 91. Mašatová, Dana. *Typologie oblastí s extrémními podmínkami reprodukce obyvatelstva v Československu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 92. Šilhanová, Hana. *Změny v úrovni a struktuře plodnosti a úmrtnosti v čs. populaci a jejich důsledky v rodinném cyklu.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 93. Šnýdřová, Jaroslava. *Ekonomické aspekty různých alternativ dlouhodobého populačního vývoje.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 94. Uchytíl, Aleš. *Rozmanitost, sociální a demografické povahy československých okresů (statistická studie).* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 95. Urban, Jan. *Metoda hlavních komponent.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1980**
96. Gmucová, Alena. *Kointegrace v časových řadách sňatečnosti, porodnosti a nezaměstnanosti v České republice.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 97. Hladíková, Květoslava. *Vzájemný věk snoubenců a délka trvání manželství v posledních padesáti letech v české populaci.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 98. Kraus, Jaroslav. *Změny podmínek srovnatelnosti v československé statistice obyvatelstva.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 99. Píková, Marie. *Okresy extrémní úrovně plodnosti a úmrtnosti v ČR a jejich poválečný populační vývoj.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 100. Rajdusová, Kateřina. *Vývoj a výhledy délky lidského života v Československu na pozadí světového vývoje.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 101. Vácha, Jiří. *Poválečný populační vývoj vybraných měst střední velikosti ČR.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 102. Vajdákova, Zuzana. *Generační změny v dlouhodobosti obyvatelstva v posledním půlstoletí.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 103. Zounková, Daniela. *Generační změny v plodnosti vyššího pořadí v posledním půlstoletí.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 104. Zatečková, Arnoštka. *Kohortní analýza změn sociálních a vzdělanostních charakteristik obyvatelstva.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1981**
105. Benešová, Helena. *Starý Žižkov – zvláštnosti a rozmístění obyvatelstva staré a nové zástavby.* Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
 106. Divilová, Hana. *Vliv volby metody konstrukce*

- úmrtnostních tabulek na hodnoty souhrnných charakteristik úmrtnosti. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
107. Dominec, Tomáš. *Statistická analýza charakteristik reprodukce obyvatelstva československých měst*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
108. Hamadová, Jana. *Statistika a modelování rodin a domácností (Demografická teorie a metodologie v odborné sovětské literatuře)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
109. Kazdová, Jitka. *Modely životního cyklu, jejich ekonomický význam a možnost jejich využití*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
110. Knížetová, Jana. *Poválečný vývoj smrtelnosti podle vybraných příčin smrti v ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
111. Majerová, Jana. *Změny v intenzitě vzniku a rozpadu rodiny a rozvodem a ovdověním ve dvou posledních generacích v ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
112. Matesová, Jana. *Sto let vývoje úmrtnosti české populace*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
113. Nožičková, Danuše. *Vliv územní reorganizace ČSSR v roce 1960 na statistické rozdělení charakteristik reprodukce podle okresů*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1982**
114. Bohalová, Vladimíra. *Změny ekonomické aktivity obyvatelstva ČSSR podle sčítání lidu 1950, 1961, 1970, 1980*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
115. Hofman, Vít. *Modely fertility a fekundity*. Vedoucí práce: RNDr. Felix Koschin.
116. Huličová, Štefanie. *Problematika prognóz malých územních celků*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
117. Marešová, Jana. *Rozdíly v demografické a sociální struktuře obyvatelstva starých a nových sídlišť*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
118. Mudrová, Eva. *Analýza vlivu populačního vývoje na procesy tvorby, rozdělování a užití národního důchodu*. Vedoucí práce: Ing. Eduard Souček
119. Sedakovová, Věra. *Věková a pohlavní struktura obyvatelstva jako základní informace pro sociální plánování*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
120. Straková, Darina. *Rozdíly v demografické, ekonomické a sociální struktuře obyvatelstva obcí různých velikostních skupin*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
121. Strašrybka, Jan. *Modely životního cyklu obyvatelstva jako prostředek zkoumání účinků populační politiky*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
122. Voříšková, Marta. *Populační vývoj v ČSSR v letech 1960-1980*. Vedoucí práce: Ing. Zoja Pourová.
123. Žďárská, Valerie. *Základní rysy dlouhodobého vývoje úmrtnosti na oběhové choroby, novotvary a na úrazy a otravy*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1983**
124. Halouska, Jan. *Modelování reprodukce obyvatelstva jako prostředek demografické analýzy v pracích Gustava Feichtingera*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
125. Kopečková, Zuzana. *Modelování reprodukce obyvatelstva jako prostředek demografické analýzy (kritický přehled francouzsky psané odborné literatury)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
126. Trčková, Ivana. *Modelování reprodukce obyvatelstva jako prostředek demografické analýzy (kritický přehled španělsky psané odborné literatury)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1984**
127. Arlt, Josef. *Demografické faktory a prostorová diferenciací úrovně, struktury a směry stěhování*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
128. Brtníková, Dagmar. *Vliv socioekonomických struktur na obecnou a kojeneckou úmrtnost obyvatel ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
129. Čepela, Miroslav. *Obraz poválečných změn v úrovni a struktuře zaměstnanosti čs. obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
130. Černá, Blanka. *Vliv socioekonomických struktur na obecnou úmrtnost a smrtelnost obyvatelstva ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
131. Dostálová, Kateřina. *Vliv socioekonomických struktur na sňatečnost a rozvodovost*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
132. Holanová, Jitka. *Obraz poválečných změn ve struktuře a úrovni vzdělanosti čs. obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
133. Jelinek, Jiří. *Vliv socioekonomických struktur na úmrtnost a smrtelnost obyvatelstva na příkladu Severočeského kraje*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
134. Ptáčková, Radomila. *Vliv socioekonomických struktur na plodnost a dětmost obyvatelstva ČSSR a jejich prostorová diferenciací*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
135. Řehák, Jan. *Využití počítačů v demografické prognostice*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
136. Valentová, Ivana. *Obraz poválečných změn struktury rodin a domácností v datech československých sčítání lidu a další výhledy*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1985**
137. Blažková, Václava. *Demografická analýza dlouhodobých trendů rozsahu a struktury pracovních zdrojů v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
138. Borková, Dana. *Demografická analýza dlouhodobých trendů rozsahu a struktury vzdělanosti v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
139. Bulvasová, Jarmila. *Zvláštnosti poválečného vývoje plodnosti a kojenecké úmrtnosti obyvatelstva*

- velkých měst v Československu. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
140. Dlouhý, Vladimír. *Demografické aspekty sportu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
141. Drbohlav, Zbyněk. *Využití počítačů v demografické analýze*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
142. Heřmanová, Jana. *Využití výpočetní techniky při demografickém modelování a analýze*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
143. Kula, Jiří. *Zdrojové a cílové oblasti pražské migrace – situace a vývojové trendy v posledních desetiletích*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
144. Lochmanová, Jitka. *Zvláštnosti poválečného vývoje úmrtnosti a smrtnosti obyvatelstva velkých měst v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
145. Pavlisová, Jana. *Demografická analýza dlouhodobých trendů počtu a skladby rodin a domácností v ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
146. Svatoňová, Vlasta. *Využití počítačů v demografické prognostice*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
147. Voburková, Jarmila. *Zvláštnosti poválečného vývoje vzdálené a blízké migrace obyvatelstva velkých měst v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1986**
148. Bublíková, Petra. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky (se zvláštním zřetelem na situaci v Jihočeském kraji)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
149. Maršálek, Jiří. *Průřezová a podélná analýza úmrtnosti a smrtnosti na samočinných počítačích*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
150. Merta, Miroslav. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky se zvl. zřetelem na situaci v Severočeském kraji*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
151. Nováčková, Lenka. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky se zvl. zřetelem na situaci v Jihomoravském kraji*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
152. Pelantová, Dana. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky se zvl. zřetelem na situaci v Severomoravském kraji*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
153. Šusta, Ladislav. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky a jeho výhledy do roku 2010*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
154. Tuček, Jan. *Statistika, modelování a prognózování změn rozsahu a struktury rodin a domácností obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
155. Weber, Štefan. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky a jeho výhledy do roku 2010*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
156. Záboj, Jan. *Poválečný vývoj obyvatelstva České socialistické republiky (se zvl. zřetelem na situaci v Západočeském kraji)*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
157. Zelený, Pavel. *Statistika modelování a prognózování rozsahu a směru meziokresního stěhování obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1987**
158. Abel, Daniel. *Možné změny trendů v rozmístění zdrojových oblastí migrace obyvatelstva a dojížděky za zaměstnáním*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
159. Horyna, Petr. *Možné změny trendů v úrovni a struktuře sňatečnosti a rozvodovosti obyvatelstva a utváření domácností*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
160. Jodasová, Eva. *Možné změny trendů v koncentraci a rozmístění obyvatelstva Severočeského kraje*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
161. Kvardová, Zuzana. *Možné změny trendů v úrovni a struktuře ekonomické aktivity a vzdělanosti obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
162. Růžek, Bohuslav. *Vývoj a možné trendy vývoje úmrtnosti v ČSSR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
163. Valouchová, Markéta. *Využití modelování životního cyklu jednotlivce a rodiny na samočinných počítačích*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
164. Zajíčková, Jana. *Možné změny trendů v úrovni a struktuře porodnosti a plodnosti obyvatelstva a utváření a dělnosti rodin*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
165. Zálešáková, Marcela. *Možné změny trendů v úrovni a struktuře bydlení obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1988**
166. Blannová, Blanka. *Populační situace Západočeského kraje, možnosti jejich změn v nejbližších 25 letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
167. Kopecký, Milan. *Populační situace Pražské (Středočeské) aglomerace, možnosti jejich změn v nejbližších 25 letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
168. Kozáková, Jitka. *Populační situace Jihomoravského kraje, možnosti jejich změn v nejbližších 25 letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
169. Mocová, Alena. *Kointegrace v časových řadách sňatečnosti, porodnosti a nezaměstnanosti v České republice*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
170. Pekáč, Přemysl. *Populační situace Východočeského kraje, možnosti jejich změny v nejbliž. 25 letech*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
171. Pivrnec, Miroslav. *Statistika, modelování a prognózování rozsahu a směru meziokresního stěhování obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.

172. Plisková, Hana. *Statistika, modelování a prognóza změn rozsahu a struktury rodin a domácností obyvatelstva*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1989**
173. Auská, Milena. *Poválečný vývoj reprodukce obyvatelstva Československa a jeho dlouhodobé výhledy*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
174. Beranová, Dana. *Dynamika struktury rozmístění a koncentrace obyvatelstva v Československu v mezinárodním srovnání*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
175. Hodačová, Dana. *Dynamika demografické struktury obyvatelstva v Československu v mezinárodním srovnání*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
176. Kacovská, Ludmila. *Poválečný vývoj reprodukce obyvatelstva Československa a jeho dlouhodobé výhledy*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
177. Krátká, Šárka. *Dlouhodobá generační (kohortní) analýza plodnosti obyvatelstva na území dnešní České soc. republiky*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
178. Layerová, Martina. *Modelování a analýza životního cyklu jednotlivce a rodiny*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
179. Maňhalová, Drahúše. *Poválečný vývoj reprodukce obyvatelstva Československa a jeho dlouhodobé výhledy ve srovnání se zeměmi východní Evropy*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
180. Prosová, Marie. *Dynamika struktury reprodukce rodin a manželství v Československu v mezinárodním srovnání*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
181. Vokáčová, Iveta. *Poválečný vývoj reprodukce obyvatelstva Československa a jeho dlouhodobé výhledy ve srovnání se zeměmi jižní Evropy*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
182. Zelená, Iva. *Struktura a rozmístění rodin a domácností ve vybraných velkoměstských regionech v Československu*. Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1990**
183. Doláková, Veronika. *Populační situace Severomoravského kraje, možnosti jejích změn v nejbližších 25 letech*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
184. Dolejšková, Lenka. *Zdrojové a cílové oblasti prostorové mobility pracujících a bydličního obyvatelstva hl. m. Prahy*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
185. Hledíková, Lenka. *Analýza dlouhodobých trendů plodnosti a kojenecké úmrtnosti v Československu*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
186. Kočová, Jitka. *Demografická analýza dlouhodobých trendů rozsahu a rozmístění pracovních zdrojů v Československu*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
187. Malecká, Alena. *Kointegrace v časových řadách sňatečnosti, porodnosti a nezaměstnanosti v České republice*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
188. Pavličková, Alice. *Mezinárodní srovnání úrovně vzdělání v zemích evropské civilizace*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
189. Svobodová, Petra. *Demografická analýza dlouhodobých trendů vzdálené a blízké migrace v Československu*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
190. Vymazal, Petr. *Demografická analýza dlouhodobých trendů sňatečnosti, rozvodovosti a mimomanželské plodnosti v Česku*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1991**
191. Bechtold, Roman. *Okresní informační systém Ústí nad Labem*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
192. Hasová, Romana. *Analýza a prognóza čs. situace a základních trendů plodnosti, potratovosti a kojenecké úmrtnosti*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
193. Kopecká, Lenka. *Stěhování a dojíždka obyvatelstva podle českých velkoměstských regionů*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1992**
194. Dalíková, Eliška. *Modelování vývoje a rozdělení plodnosti v Československu*. Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Fiala, CSc.
195. Dvořáková, Jana. *Modelování vývoje a rozdělení úmrtnosti v Československu*. Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Fiala, CSc.
196. Habartová, Jana. *Zvláštnosti poválečného populačního vývoje českého pohraničí ve srovnání s vnitrozemím*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
197. Hájek, Filip. *Demografická struktura obyvatelstva, pracovní zdroje a jejich využití – analýza a prognóza čs. situace*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
198. Hamerníková, Renata. *Demo-ekonomická rovnováha a proces stárnutí obyvatelstva – analýza a modelování*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
199. Jobová, Iveta. *Stárnutí obyvatelstva, pracovních zdrojů a pracovních sil a jejich vzájemné souvislosti podle československých okresů*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
200. Kamarýtová, Eva. *Vliv socioekonomických struktur na prostorovou diferenciaci plodnosti, úmrtnosti a mobility čs. obyvatelstva*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
201. Kopřiva, Miroslav. *Analýza poválečného vývoje předmanželské, novomanželské a mimomanželské plodnosti*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
202. Kotrčová, Martina. *Demografické aspekty bydlení obyvatelstva v Československu*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
203. Kynclová, Barbora. *Pracovní neschopnost obyvatelstva, úmrtnost a smrtelnost – analýza československé situace*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
204. Myslivečková, Jana. *Stárnutí obyvatelstva a dů-*

- sledky změn demografických struktur a procesů.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
205. Obdržálková, Eva. *Vliv demografických podmínek a činitelů na rozvoj Zlínska.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
206. Stejskalová, Renata. *Prostorová diferenciacie plodnosti a její sociální a ekonomické faktory.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
207. Škuthanová, Markéta. *Druhá demografická revoluce (ve světě a v Československu).* Vedoucí práce: RNDr. Felix Koschin, CSc.
208. Zelený, Pavel. *Zvláštnosti demografického chování národnostních menšin v předválečném a poválečném Československu.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1994**
209. Dědková, Renata. *Rozmanitost ekonomické, sociální a demografické struktury okresů České republiky a vliv socioekonomických struktur na demografické procesy.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
210. Divišková, Silvie. *Vymezení demografických homogenních oblastí v České republice pro různé úrovně přirozené reprodukce.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
211. Doškočilová, Petra. *Generační změny v dlouhověkosti obyvatelstva, v mužské nadúmrtnosti a v plodnosti vyššího pořadí v ČSSR.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
212. Hynková, Eva. *Aplikace relačních modelů na křivky sňatečnosti evropských populací.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
213. Jírová, Dita. *Obraz poválečných změn struktury a intenzity vzniku a rozpadu čs. rodin a domácností.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
214. Kašparová, Hana. *Aplikace relačních modelů na křivky plodnosti evropských populací.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
215. Kolářová, Renáta. *Životní pojištění v Československu a vývoj úmrtnosti po 2. světové válce a vliv na nettopojistné.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
216. Kotonová, Romana. *Územní diferenciacie úrovně bydlení.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
217. Krajčicová, Dagmar. *Územní diferenciacie úrovně vzdělávání v České republice.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
218. Kršková, Radka. *Územní diferenciacie plodnosti v ČR.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
219. Kučerová, Pavlína. *Změny ekonomické aktivity obyvatelstva a stárnutí pracovních sil národního hospodářství.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
220. Soukupová, Martina. *Zvláštnosti poválečného vývoje vzdálené a blízké migrace obyvatelstva čs. velkoměst.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
221. Stahl, Michal. *Vývoj a úpadek lidnatosti českých měst v posledních dvou stoletích.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
222. Středová, Jitka. *Modelování rozdělení a vývoje plodnosti obyvatelstva pomocí růstových křivek v ČR.* Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Fiala, CSc.
223. Suchardová, Romana. *Statistická analýza dlouhodobých trendů úmrtnosti obyvatelstva v České republice.* Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Fiala, CSc.
- 1995**
224. Dvořák, Martin. *Souvislosti demografického a ekonomického vývoje v Evropě.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
- 1996**
225. Honzíkova, Renata. *Vicestavová analýza nezaměstnanosti.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
226. Křikavová, Martina. *Regionální aspekty nezaměstnanosti obyvatelstva ČR.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
227. Skřivanová, Radka. *Vicestavová analýza průchodu školskou soustavou.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
- 1998**
228. Šilhánová, Šárka. *Sezónnost demografických jevů.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
- 1999**
229. Kuklíková, Monika. *Zdravotní stav obyvatelstva, nemocnost a úmrtnost v regionálním pohledu.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
230. Lenerová, Martina. *Územní diferenciacie plodnosti v ČR.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
231. Macek, Jan. *Vnitřní migrace v České republice v 90. letech.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
232. Purkyňová, Monika. *Zdravotní stav obyvatelstva, nemocnost a úmrtnost v regionálním pohledu.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
- 2000**
233. Hrkal, Jakub. *Vztah ekonomických a demografických proměnných v životním cyklu.* Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
234. Míčanová, Eliška. *Stárnutí obyvatelstva a jeho vliv na sociální politiku: reforma penzijního systému.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
235. Součková, Monika. *Současné změny v trendech úmrtnosti a nemocnosti v ČR a vybraných evropských zemích.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
- 2001**
236. Pánková, Kateřina. *Populační vývoj a jeho důsledky pro základní vzdělávání.* Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
237. Pavlíčková, Zuzana. *Sociální a ekonomické dopady zúžené reprodukce obyvatelstva ČR v následujících letech.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
238. Sojka, Václav. *Střední délka života a její limity v postindustriální společnosti.* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

2002

239. Dutka, Václav. *Smysl využití podrobných dat a jejich dopad na výsledky demografických analýz – manželská kariéra žen*. Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
240. Krsek, Tomáš. *Kde jsou meze délky lidského života?* Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
241. Zahálka, Pavel. *Vývoj věkové struktury a její vazby na systém zdravotního pojištění*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

2003

242. Dědina, Štěpán. *Mění se úmrtnost starých lidí*. Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.
243. Kopfstein, Petr. *Modely stacionárního a stabilního obyvatelstva*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
244. Míkeš, Jan. *Regionální rozdíly v sociálně nežádoucích jevech v České republice*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

2004

245. Bažoutová, Lenka. *Stárnutí obyvatelstva v České republice*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
246. Budská, Renata. *Demografické aspekty bydlení*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
247. Lášková, Jana. *Migrace a Česká republika*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
248. Lecioková, Jana. *Vývoj trhu práce v souvislosti s vývojem počtu obyvatel v České republice*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

2005

249. Burešová, Jitka. *Vnitřní migrace v České republice*. Vedoucí práce: Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc.
250. Hátlová, Kateřina. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050, se zaměřením na seniory*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
251. Janoušek, Martin. *Imigrace – neustále čerstvá*

krev americké společnosti. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

252. Jirmusová, Lenka. *Vybrané charakteristiky bydlení a rozmístění obyvatel v krajích ČR*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
253. Mazouch, Petr. *Lidský kapitál*. Vedoucí práce: doc. RNDr. Felix Koschin, CSc.

2006

254. Bláhová, Marie. *Domácnosti a rodiny v regionech České republiky*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
255. Janků, Přemysl. *Změny ve věkové struktuře obyvatelstva a jejich dopad na vybrané oblasti*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
256. Myšková Pavlína. *Analýza demografických rozdílů mezi Evropské unie*. Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Fiala, CSc.

2007

257. Hochmal, Vít. *Demografické postavení MČ Praha 7 v rámci hlavního města Prahy*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
258. Svatoň, Karel. *Problematika stárnoucí populace v ČR z pohledu regionu*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

2008

259. Dolhá, Marcela. *Populační vývoj České a Slovenské republiky*. Vedoucí práce: Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

2010

260. Máchová, Veronika. *Historie a budoucnost sčítání lidu*. Vedoucí práce: RNDr. Eva Kačerová
261. Pavlov, Vratislav. *Stárnutí obyvatelstva a náhradová migrace v podmínkách ČR*. Vedoucí práce: doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
261. Šídllová, Eva. *Střední délka života ve zdraví*. Vedoucí práce: doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
Jana Langhamrová – Roman Peterský